Ἑρμηνεία
τῆς Θείας Λειτουργίας.

Ἐπισκόπου
Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Σελ. 385

«Τῶν ἀπ' αἰῶνος σήμερον νεκρῶν,...
μνήμην τελοῦντες
οἱ πιστοί, τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον,
ἀνυμνήσωμεν».

Πρωτοπρ. Μιχαήλ Βοσκοῦ

Σελ. 342

Ὁ Γάμος.

Πρωτοπρ.
Παναγιώτη Κώστα

Σελ. 351

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

Ὑπηρέτες Χριστοῦ
καί οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ.
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄. Σελ. 331

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2012 – ΤΕΥΧΟΣ 19ο
ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ
Ἐκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130
1502 Λευκωσία

Τηλ. (+357) 22554600

Τηλεομοιότυπο (Fax): (+357) 22439074

Ἠλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):
diafot@cy.net

Λευκωσία

Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 2012

Ἔτος 5ο - Τεῦχος 19ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»
570 21 Ἀσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης
Τηλ.: (+30) 2397023313
E-mail: melissa@melissaprint.com

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὑπηρέτες Χριστοῦ καί οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄ 331

Ἀποστολικό Ἀνάγνωσμα Κυριακῆς τῶν Ἁγίων 318 Θεοφόρων Πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου
Δρος Φαίδωνος Παπαδοπούλου....336

Εὐαγγελικό Ἀνάγνωσμα τῶν Ἁγίων 318 Θεοφόρων Πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου
Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου....340

«Τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος σήμερον νεκρῶν,... μνήμην τελοῦντες οἱ πιστοί, τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον, ἀνυμνήσωμεν»
Πρωτοπρ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ....342

Περί τῶν Ἁγίων καί τῆς τῶν λειψάνων αὐτῶν τιμῆς
(Ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ) 348

Ὁ Γάμος
Πρωτοπρ. Παναγιώτη Κώστα 351

Ὁ Ἀλιβάνιστος
(Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη) 357

Ἡ φιλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μέ τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο: ὑπόδειγμα ἀληθινῆς φιλίας
Παναγιώτη Παπακυριακοῦ....366

Τό μυστικό τῆς ἐπιτυχίας
Νίκης Τρακοσιῆ 370

Οἱ Δεκατρεῖς Ὁσιομάρτυρες καί Ὁμολογητές τῆς Μονῆς Παναγίας τῆς Καντάρας
Ἱεροδιακ. Πολυβίου Λαμπρινίδη 376

Οἱ ἀπαρχές τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας
Χρίστου Χατζημιχαήλ 381

Ἑρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας
Ἐπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου ...385

Πρόβλημα ἐπικοινωνίας
Ἑλένης Ἀναστασίου 390

Ὑπηρέτες Χριστοῦ καί οἰκονόμοι μυστηρίων Θεοῦ[1]

Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἰουνίου εἶναι ἀφιερωμένη ἀπό τήν Ἁγία μας Ἐκκλησία στήν μνήμη τῶν ἁγίων Δώδεκα Ἀποστόλων, μέ τό ἔργο τῶν ὁποίων Αὐτή θεμελιώθηκε, γι᾽ αὐτό καί ὀνομάστηκε Ἀποστολική.

Γιά νά τιμήσουμε τήν μνήμη αὐτῶν τῶν θεμελίων τῆς Ἐκκλησίας (βλ. Ἀποκ. Ἰωάν. κα΄, 19 - 20) καί γιά νά ἀντιληφθοῦν οἱ Χριστιανοί μας τήν ἀπροσμέτρητη ἀξία τους, θά τούς ἀφιερώσουμε τίς ἑπόμενες γραμμές, μέ τήν ἐπίγνωση ὅτι ὅσα θά γραφοῦν, δέν θά εἶναι ἀνταξια αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὁ δωδεκάστερος στέφανος τῆς Νύμφης τοῦ Χριστοῦ (βλ. ὅ.π., ιβ΄, 1).

Ὅπως ὁ ἅγ. Εὐαγγελιστής Λουκᾶς μᾶς πληροφορεῖ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετά ἀπό ὁλονύκτια προσευχή, *«...προσεφώνησε τούς μαθητάς αὐτοῦ*[2]*, καί ἐκλεξάμενος ἀπ᾽ αὐτῶν δώδεκα, οὕς καί ἀποστόλους ὠνόμασε»* (Λουκ. στ΄, 13). Μᾶς δίνει κατόπιν καί τά ὀνόματά τους: *«Σίμωνα, ὅν καί ὠνόμασε Πέτρον, καί Ἀνδρέαν τόν ἀδελφόν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καί Ἰωάννην, Φίλιππον καί Βαρθολο-*

1. Βλ. Α΄ Κορ. δ΄, 1.
2. Ἐννοεῖ τούς ἀκροώμενους καί δεχόμενους τήν διδασκαλία Του.

μαῖον[3]*, Ματθαῖον καί Θωμᾶν, Ἰάκωβον τόν τοῦ Ἀλφαίου καί Σίμωνα τόν καλούμενον Ζηλωτήν, Ἰούδαν Ἰακώβου καί Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὅς καί ἐγένετο προδότης»* (Λουκ. στ΄, 14 - 16). Τήν θέση τοῦ Ἰούδα ἔλαβε μέ κλήρωση ὁ Ματθίας (βλ. Πράξ. α΄, 23 - 26).

Ἡ ἐκλογή αὐτῶν τῶν Δώδεκα ἀπό τόν Κύριο δέν ἦταν οὔτε τυχαία, οὔτε αὐθαίρετη. Γνωρίζοντας -ὡς παντογνώστης Θεός- τήν ἄδολη πίστη τους καί τήν ἀγαθή προαίρεσή τους, τούς ἐπέλεξε γιά τό μεγάλο ἔργο τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. *«Ὅτι οὕς προέγνω, καί προώρισε... οὕς δέ προώρισε, τούτους καί ἐκάλεσε...»* (Ρωμ. η΄, 29). Αὐτούς κατέστησε ὑπηρέτες Του καί οἰκονόμους τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ.

Κάτι πού ἀποδεικνύει πόσο ἕτοιμοι ἦσαν ἐσωτερικά, νά ἀποδεσμευτοῦν ἀπό κάθε ἐγκόσμια φροντίδα καί νά ἀφοσιωθοῦν πλήρως στόν καλέσαντα Κύριο, εἶναι τό γεγονός τῶν Ἰακώβου καί Ἰωάννου, οἱ ὁποῖοι μετά τήν κλήση τους *«...εὐθέως ἀφέντες τό πλοῖον καί τόν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ»* (Ματθ. δ΄, 22).

Ποιός ὅμως εἶναι ὁ ρόλος τοῦ Ἀποστόλου; Στούς χρόνους τοῦ Κυρίου, Ἀπόστολος λέγεται αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀποστέλλεται ἀπό κάποιο σημαντικό πρόσωπο (π.χ. βασιλέα) ὡς ἀντιπρόσωπος, προκειμένου νά ἐπιτελέσει κάποιο σπουδαῖο ἔργο στό ὄνομα τοῦ ἀποστέλλοντος.

Μέ αὐτή τήν ἔννοια, πρῶτος Ἀπόστολος τοῦ Οὐρανίου Βασιλέως γιά τήν ἐπιτέλεση τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου, εἶναι αὐτός ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός[4].

Ἀφοῦ ὁ Κύριος ὁλοκλήρωσε τό ἐπίγειο μέρος τῆς δικῆς Του ἀποστολῆς, ἀνέθεσε τήν συνέχισή της στούς Δώδεκα Μαθητές πού ἐπέλεξε, λέγοντάς τους: *«...καθώς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγώ πέμπω ὑμᾶς»* (Ἰωάν. κ΄, 21), *«Πορευθέντες εἰς τόν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τό εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει»* (Μάρκ. ιστ΄, 15).

Γιά νά φανεῖ ὅτι τό ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου, πού μέ αὐταπάρνηση καί ζῆλο μεγάλο ἐπετέλεσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, δέν ἦ-

---

3. Τόν καλούμενο καί Ναθαναήλ στό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου (βλ. Ἰωάν. α΄, 46).

4. *«Ὅθεν, ἀδελφοί ἅγιοι,... κατανοήσατε τόν ἀπόστολον καί ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστόν Ἰησοῦν, πιστόν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν»* (Ἑβρ. γ΄, 1 - 2).

ταν ἀνθρώπινο, ἀλλά ἔργο τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, *«...τά μωρά τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός ἵνα τούς σοφούς καταισχύνῃ, καί τά ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός ἵνα καταισχύνῃ τά ἰσχυρά»* (Α΄ Κορ. α΄, 27 - 28).

Βλέπουμε, λοιπόν, δώδεκα σχεδόν ἀγράμματους καί κατά πλειονότητα ψαράδες στό ἐπάγγελμα ἀνθρώπους νά ἀναλαμβάνουν μιά ἀποστολή, ἡ ὁποία ὄχι μόνο γιά τά δικά τους, ἀλλά καί γενικῶς γιά τά ἀνθρώπινα μέτρα εἶναι ἀκατόρθωτη! Ὅταν ὅμως τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς κατέρχεται καί τούς πλημμυρίζει τό Ἅγιον Πνεῦμα (βλ. Πράξ β΄, 1 - 5), τότε *«ἡ Θεία Χάρις ἡ τά ἀσθενῆ θεραπεύουσα καί τά ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα»*[5] τούς μεταβάλλει σέ Ἀποστόλους, ἄξιους συνεχιστές τοῦ ἔργου τοῦ πρώτου Ἀποστόλου καί Σωτῆρος Χριστοῦ.

Ἔτσι, οἱ ἁλιεῖς τῶν ψαριῶν ἔγιναν -κατά τήν πρόρρηση τοῦ Κυρίου- *«ἁλιεῖς ἀνθρώπων»* (Ματθ. δ΄, 19) καί μέ τό ἀγκίστρι τοῦ λόγου ἀνέσυραν ἀπό τόν βυθό τῆς πλάνης ἀμέτρητα λογικά ψάρια, τούς πλανεμένους ἀνθρώπους. Αὐτό συνέβη, διότι ὁ λόγος τῶν Ἀποστόλων δέν ἦταν πλέον λόγος ἀνθρώπων καί μάλιστα ἀγραμμάτων, ἀλλά λόγος Θεοῦ. *«Οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλά τό Πνεῦμα τοῦ Πατρός ὑμῶν τό λαλοῦν ἐν ὑμῖν»* (Ματθ. ι΄, 20), τούς βεβαίωσε ὁ Κύριος.

Παρά τό γεγονός ὅτι ἦσαν ἄσημοι, πάμπτωχοι, ἄοπλοι, ἀδύναμοι, *«ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων»* (Ματθ. ι΄, 16) καί ἔγιναν *«θέατρον... τῷ κόσμῳ, καί ἀγγέλοις καί ἀνθρώποις»* (Α΄ Κορ. δ΄, 9)· παρά τό γεγονός ὅτι ἐπιτελοῦσαν τό ἀποστολικό τους ἔργο πεινασμένοι, διψασμένοι, κουρελιασμένοι, ξυλοδαρμένοι, *«λοιδορούμενοι»*, *«διωκόμενοι»*, *«βλασφημούμενοι»*· παρά τό γεγονός ὅτι κατήντησαν νά θεωροῦνται *«ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου»* καί *«πάντων περίψημα»*[6], μέ τό κήρυγμά τους *«μᾶλλον δέ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καί γυναικῶν»* (Πράξ. ε΄, 14).

Στήν ἀθρόα προσέλευση τοῦ λαοῦ στήν Ἐκκλησία, ἐκτός ἀπό τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, συνέβαλε τό πλῆθος τῶν σημείων (θαυμάτων), τά ὁποῖα αὐτοί τελοῦσαν, ἀφοῦ ὁ Κύριος τούς ἔδωσε τό χάρισμα, λέγοντας: *«Ἀσθενοῦν-*

5. Εὐχή χειροτονίας τῶν κληρικῶν.

6. Ὅπως λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐξ ὀνόματος καί τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων (βλ. Α΄ Κορ. δ΄, 11 - 13).

τας θεραπεύετε, λεπρούς καθαρίζετε, νεκρούς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε» (Ματθ. ι΄, 8).

Ὁ Κύριος ὅμως δέν προίκισε τούς Ἀποστόλους μόνο μέ τό χάρισμα τῶν «σημείων», ἀλλά μέ ὅλη τήν ἐξουσίαν, πού ὁ Ἴδιος εἶχε λάβει *«ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς»* (Ματθ. κη΄, 18). Ἔτσι, βλέπουμε νά τούς κάνει μετόχους στό δικαίωμα τοῦ *«δεσμεῖν καί λύειν»*, πού ἀνῆκε μέχρι τότε ἀποκλειστικά στόν Θεό: *«Ὅσα ἐάν δήσητε ἐπί τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καί ὅσα ἐάν λύσητε ἐπί τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ»* (Ματθ. ιη΄, 18).

Μέ ὅλα αὐτά τά χαρίσματα καί τήν ἐξουσία προικισμένοι οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, καθοδηγούμενοι συνεχῶς ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὀργάνωσαν τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν Ἐκκλησία, χειροτονώντας κατά τόπους ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καί διακόνους *«ποιμαίνειν τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ»* (Πράξ. κ΄, 28).

Ἔδειξαν, τέλος, μέ τήν συγκρότηση τῆς Ἀποστολικῆς λεγομένης Συνόδου (βλ. Πράξ. ιε΄, 1 - 21) τόν τρόπο ἐπιλύσεως τῶν θεμάτων πίστεως καί κανονικῆς τάξεως, τά ὁποῖα κατά καιρούς ἀνακύπτουν στήν Ἐκκλησία. Ἡ Ἀποστολική Σύνοδος ἔγινε τό πρότυπο γιά τήν συγκρότηση στή συνέχεια τῶν Τοπικῶν καί κυρίως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ ὁποῖες *«ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι»* διετύπωσαν τά Δόγματα τῆς Πίστεως καί τούς Ἱερούς Κανόνες, οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τά θέματα διοικήσεως καί πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Θά ἦταν παράλειψη νά μήν ἀναφέρουμε ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό ὁποῖο καθοδηγοῦσε τούς Ἀποστόλους *«εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν»* (Ἰωάν. ιστ΄, 13) καί τούς ἐστήριζε στήν δύσκολη, ἀλλά σωτήρια ἀποστολή τους, εἶχε ἤδη προτυπώσει καί προεικονίσει αὐτούς καί τό ἔργο τους στήν Παλαιά Διαθήκη μέ πολλούς τύπους. Ἄς δοῦμε μερικούς:

Οἱ δώδεκα υἱοί τοῦ Ἰακώβ, οἱ κατά σάρκα γενάρχες τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, προτύπωσαν τούς Δώδεκα Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι μέ τό εὐαγγελικό κήρυγμα γέννησαν ἐν Χριστῷ (βλ. Α΄ Κορ. δ΄, 15) καί ἔγιναν κατά πνεῦμα γενάρχες τοῦ νέου Ἰσραήλ, τοῦ πλήθους δηλαδή τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Δώδεκα ἦσαν οἱ πηγές τῶν ὑδάτων στήν ὄαση Αἰλείμ (βλ. Ἔξοδ. ιε΄, 27)[7], ὅπου κατεσκήνωσε ἐρχό-

7. Ἐκεῖ ἦσαν καί ἑβδομήντα στελέχη φοινίκων πού προεικόνιζαν τούς

μενος ἀπό τήν Αἴγυπτο ὁ λαός τοῦ Ἰσραήλ καί ἀπό αὐτές ἤπιε καί ξεδίψασε. Πηγές πνευματικοῦ ὕδατος ἔγιναν οἱ Δώδεκα Ἀπόστολοι, πού ξεδίψασαν μέ τά νάματα τοῦ θείου λόγου τήν ἀνθρωπότητα.

Δώδεκα ἦσαν οἱ χάλκινοι βόες (βόδια) (βλ. Γ΄ Βασιλ. ζ΄, 30)[8], πάνω στούς ὁποίους στηριζόταν ἡ χάλκινη θάλασσα στόν ναό τοῦ Σολομῶντος καί προτύπωναν τούς Ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὡς «λογικοί βόες» ἐγεώργησαν μέ τό ἄροτρο τοῦ Σταυροῦ ὁλόκληρη τήν γῆ, γιά νά καρποφορήσει ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Δώδεκα ἦσαν καί οἱ κώδωνες (βλ. Ἔξοδ. κη΄, 29 - 30) στήν στολή τοῦ Ἀρχιερέως (πού ἱερουργοῦσε στό ναό τοῦ Σολομῶντος), ὁ ἦχος τῶν ὁποίων προτύπωνε τό κήρυγμα τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, μέ τό ὁποῖο καθιερώθηκε στήν γῆ ἡ *«ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ»* προσκύνηση καί λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Μετά ἀπό αὐτή τή σύντομη ἀναφορά στίς προτυπώσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δέν μένει παρά νά κλείσουμε μέ τούς ἐγκωμιαστικούς λόγους πρός τούς Ἀποστόλους ἑνός ἐκκλησιαστικοῦ ρήτορα, λέγοντας μαζί του:

«Χαίρετε πύλαι τῆς ἄνω Σιών, ἅς ἀληθῶς ἠγάπησεν ὁ Κύριος ὑπέρ πάντα τά σκηνώματα Ἰακώβ[9]*. Χαίρετε τῶν τοῦ κόσμου κτισμάτων ἡ ἀπαρχή, τῶν δαιμόνων ἡ συντριβή, τῶν πιστῶν ἡ καταφυγή... τῶν πλανωμένων οἱ ὁδηγοί, τῶν ἐσκοτισμένων οἱ φωτισταί, τῶν ἀρρωστούντων οἱ ἰαταί· χαίρετε καί ἱκετεύσατε τόν πάσης παρακλήσεως καί χάριτος Θεόν... τήν οἰκείαν ἐπισκέψασθαι κληρονομίαν... καί θεῖναι... τούς ἄρχοντας ἐν εἰρήνῃ, ὥστε ἐμπλησθῆναι τήν σύμπασαν γῆν τῆς ἐπιγνώσεως Αὐτοῦ... καί προσκυνεῖν τῷ Πατρί καί τῷ Υἱῷ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τῇ μιᾷ Θεότητι καί Βασιλείᾳ καί Δυνάμει νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»*[10].

ἄλλους Ἑβδομήντα Ἀποστόλους (βλ. Λουκ. ι΄, 1 - 12).

8. «Θάλασσα» ἦταν μία τεράστια χάλκινη δεξαμενή νεροῦ γιά τίς ἀνάγκες τοῦ Ναοῦ.

9. Βλ. Ἀποκ. Ἰωάν. κα΄, 12 - 14 καί Ψαλμός πστ΄ (86), 2.

10. Νικήτα Ρήτορος τοῦ Παφλαγόνος, *Ἐγκώμιον εἰς τούς Ἁγίους Ἐνδόξους καί Πανευφήμους Δώδεκα Ἀποστόλους*, Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος ΣΤ΄, σελ. 493.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ 318 ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ Α΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Δρος Φαίδωνος Παπαδοπούλου
Θεολόγου

(Πράξ. κ΄, 16-18, 28-36)

*«**16** Ἔκρινε γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γάρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἰεροσόλυμα. **17** Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. **18** Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ᾽ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ᾽ ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην. **28** Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. **29** Ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου· **30** καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. **31** Διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. **32** Καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ Θεῷ καὶ*

*τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. **33** Ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα· **34** αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. **35** Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν. **36** Καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο».*

Εὑρισκόμενος ὁ Ἀπ. Παῦλος στά παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, κατά τή διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ του πρός τά Ἱεροσόλυμα ἐνόψει καί τῆς ἐπερχόμενης γιορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς (τῆς ἰουδαϊκῆς), ἀπευθύνει ποιμαντικό λόγο πρός τούς ἐπικεφαλῆς τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, πού ὁ ἴδιος εἶχε ἱδρύσει κατά τή διάρκεια τῶν ἀποστολικῶν του περιοδειῶν. Τό κεντρικό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ λόγου συνοψίζεται στήν ἑξῆς φράση: *«Προσέχετε, λοιπόν, τόν ἑαυτό σας καί ὅλο τό ποίμνιο, στό ὁποῖο τό Ἅγιο Πνεῦμα σᾶς ἔθεσε ἐπισκόπους γιά νά ποιμαίνετε τήν Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ, πού τήν ἔκανε δική Του μέ τό Αἷμα Του»* (στίχ. 28).

Ἡ ἔκδηλη ἀνησυχία τοῦ Παύλου ὀφείλεται στό θανάσιμο κίνδυνο πού διαβλέπει, τόσο γιά τό ποίμνιο ὅσο καί γιά τούς ἴδιους τούς ποιμένες, ἀπό τήν ἀναμενόμενη ἐμφάνιση καί δράση πλανεμένων ἀνθρώπων, πού θά διαστρέβλωναν τό εὐαγγέλιο περί τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ. Συνεπῶς, ἡ συγκεκριμένη περικοπή ἀποτελεῖ ἀντιαιρετικό ἐγερτήριο. Αὐτός εἶναι καί ὁ βασικός λόγος καθιέρωσης, τήν ἕκτη Κυριακή μετά τό Πάσχα, τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων ὡς ἡμέρας τιμῆς πρός τούς 318 Πατέρες τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πού τό 325 μ.Χ., στή Νίκαια, δογμάτισαν

καί διατύπωσαν ὀρθά τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας γιά τή Θεότητα τοῦ Χριστοῦ, καταλύοντας τίς θεολογικές πλάνες τοῦ Ἀρείου.

Οἱ Ἅγιοι αὐτοί, ἐξαιτίας τῆς χρονικῆς τους ἀπόστασης ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἀποστόλων, ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἄσχετοι μέ τό γεγονός τῆς Ἀνάστασης τοῦ Κυρίου. Ὡστόσο, ὁ βίος καί ἡ δράση τους καί ἰδίως ἡ διατύπωση τῆς ἀλήθειας ὅτι Αὐτός πού γεννήθηκε ἀπό τήν Παρθένο καί ὕστερα σταυρώθηκε καί ἀναστήθηκε, εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί ἀληθινός Θεός, πού εἶναι ὁμοούσιος μέ τόν Πατέρα καί τό Πνεῦμα, ὑπῆρξε ἕνα ἔμπρακτο ἀναστάσιμο κήρυγμα. Ἔτσι, δικαιολογεῖται ἡ καθιέρωση μίας Κυριακῆς τοῦ Πεντηκοσταρίου ὡς ἡμέρας τιμῆς καί ἀνάμνησής τους. Δέν πρέπει, ἄλλωστε, νά λησμονοῦμε πώς ὁποιαδήποτε ἱεραποστολική δράση ἤ διδασκαλία δέν θά ὑπῆρχαν, ἄν δέν ὑπῆρχε ἡ Ἀνάσταση καί οὔτε ἀκόμα ἡ ὕπαρξη Ἁγίων καί Πατέρων θά ἦταν δυνατή. Χωρίς τήν προσδοκία της, δέν θά ὑπῆρχε κίνητρο γιά ἀγῶνα καί ἐπιδίωξη τῆς ἀρετῆς, οὔτε καί γιά διδασκαλία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀλήθεια πού δίδαξε ὁ Χριστός, εἶναι μία καί μοναδική. Ὡστόσο, δέν ἔγινε δεκτή ἀπό ὅλους μέ τόν ἴδιο τρόπο. Ἐκτός ἀπό ἐκείνους πού δέν θέλησαν νά ἀκούσουν τό λόγο τοῦ Κυρίου καί παρέμειναν στό σκοτάδι, ὑπῆρξαν -καί ὑπάρχουν- ἐκεῖνοι πού, ἐνῶ ἐντάσσονται στήν Ἐκκλησία, νοθεύουν τήν πίστη καί συμπαρασύρουν πολλούς στήν ὁδό τῆς πλάνης. Εἶναι οἱ ποικιλώνυμοι αἱρετικοί, τούς ὁποίους χαρακτηρίζει ὁ Ἀπ. Παῦλος ὡς λύκους βαρεῖς, ἐπειδή παραπλανοῦν τά πρόβατα τῆς λογικῆς ποίμνης καί τά κατασπαράσσουν πνευματικά.

Πολλοί στίς μέρες μας ἔχουν, δυστυχῶς, τήν ἀφελῆ ἐντύπωση ὅτι ἡ Ἐκκλησία καί οἱ αἱρέσεις διδάσκουν τά ἴδια πράγματα καί δέν διαφέρουν οὐσιαστικά. Κάποιοι, μάλιστα, προχωροῦν σέ συγκρίσεις, μέσα ἀπό τίς ὁποῖες, συνήθως, δέν μποροῦν νά διαπιστώσουν τή διαφορά μεταξύ Ὀρθοδοξίας καί πλάνης. Καί εἶναι γεγονός ὅτι οἱ διάφορες αἱρετικές ὁμάδες παρουσιάζουν τή δι-

δασκαλία τους μέ τέτοιο τρόπο, ὥστε οἱ κακοδοξίες τους νά ἀποκρύβονται καί νά τονίζονται τά στοιχεῖα ἐκεῖνα πού εἶναι γνωστά στούς πολλούς καί βοηθοῦν στήν εὔκολη προσέλκυσή τους. Ὑπάρχουν, γιά παράδειγμα, ἔντυπα προτεσταντικῶν ὁμάδων πού ἐνῶ -ὅπως εἶναι γνωστόν- ἀπορρίπτουν τήν τιμή τῶν Ἁγίων, ἐντούτοις περιέχουν διδασκαλίες μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά διάφορα θέματα καί εἶναι πιθανόν κανείς νά θεωρήσει τά ἔντυπα αὐτά ὡς ὀρθόδοξα.

Ὁ μόνος ἀσφαλής τρόπος γιά νά ἐλέγξουμε, ἄν κάποιος ἄνθρωπος πού μᾶς προσεγγίζει μέ κηρυκτική ἤ ἱεραποστολική διάθεση, δέν εἶναι πλανεμένος, δέν εἶναι νά τόν ἀκούσουμε καί νά συγκρίνουμε τίς ἀπόψεις του μέ τίς δικές μας. Αὐτό ἀπαιτεῖ ἐξειδικευμένες γνώσεις, τίς ὁποῖες μπορεῖ νά μή διαθέτουμε. Ἄν παρακολουθήσουμε τό λόγο τοῦ Ἀπ. Παύλου, θά διαπιστώσουμε ὅτι διαχωρίζει σαφέστατα τή διδασκαλία του, πού τήν παρέλαβε ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό, ἀπό τίς διδασκαλίες ἀνθρώπων πού εἰσβάλλουν στήν Ἐκκλησία ἤ ξεπηδοῦν μέσα ἀπό τούς κόλπους της. Τό κοινό χαρακτηριστικό ὅλων αὐτῶν εἶναι ὅτι προσπαθοῦν νά ἀποσπάσουν τούς μαθητές Του ἀπό τήν ἀλήθεια καί νά τούς κάνουν ὀπαδούς τους.

Ἡ αἵρεση ξεκινᾶ ἀπό τή στιγμή πού κάποιος πιστεύει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχασε τόν προσανατολισμό της καί δέν ἔχει τή δύναμη νά σώσει τόν κόσμο, καί πώς αὐτό μπορεῖ νά τό κάνει ὁ ἴδιος μέ τή διάδοση τῶν ἰδεῶν καί τῶν ἀντιλήψεών του. Συνεπῶς, ἐκεῖνος πού ἔχει ἀποκοπεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία καί δέν ἀκολουθεῖ τήν ἐκκλησιαστική τάξη, δηλαδή δέν κηρύττει μέ τήν εὐλογία τοῦ Ἐπισκόπου, ἀλλά αὐθαίρετα, ὅπου καί ὅπως θέλει, εἶναι πλανεμένος, ἀκόμη κι ἄν λέγει τά πιό σωστά πράγματα, ἀκόμη κι ἄν φαίνεται, ἤ εἶναι, ὑπόδειγμα ἐναρέτου ἀνθρώπου. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος, αὐτός πού ἔχει ὑποδουλωθεῖ στό σατανᾶ μέ τήν αἵρεση, δέν χρειάζεται νά πολεμηθεῖ ἀπό τά ὑπόλοιπα δαιμόνια.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ 318 ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ Α΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου - Νομικοῦ

(Ἰωάν. ιζ΄, 1-13)

*«**1** Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε, **2** καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. **3** Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. **4** Ἐγώ σέ ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω· **5** καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. **6** Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. **7** Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ εἰσιν· **8** ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. **9** Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι, **10** καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. **11** Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. **12** Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. **13** Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς».*

Μία ἀπό τίς τελευταῖες ἐπιθυμίες τοῦ Χριστοῦ γιά τούς ἀνθρώπους τούς δικούς Του, ἦταν καί ἡ ἑνότητα. Μία ἑνότητα πού πρέπει νά γίνει στό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μέ βάση τίς ἐντολές Του.

Πῶς θά γίνει; *«Καθώς ἡμεῖς»*. Ὅπως δηλαδή εἶναι ἑνωμένος ὁ Χριστός μέ τόν Πατέρα Του.

Πρέπει νά τό καταλάβουμε καλά, ὅτι μεταξύ μας ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε ἑνότητα οὐσίας. Ἐκτός ἀπό τίς ἐξωτερικές διαφορές πού ὑπάρχουν, εἴμαστε οἱ ἴδιοι.

Ἔχουμε ὅλοι ψυχή καί σῶμα. Σκέψη. Κρίση. Λογική. Συναισθήματα. Τήν ἴδια ἀρχή, τή γέννηση. Τό ἴδιο τέλος, τόν θάνατο. Τίς ἴδιες βασικές ἀνάγκες νά μᾶς ἀπασχολοῦν. Τόν ἴδιο Ἐπουράνιο Πατέρα. Τήν ἴδια πίστη. Τήν ἴδια ἐλπίδα τῆς μέλλουσας ζωῆς. Ἑπομένως, θά πρέπει νά θεωροῦμε τόν πλησίον μας ἕνα μέ τόν ἑαυτό μας. Στό πρόσωπό του νά ἀναγνωρίζουμε ἕνα Χριστιανό ἀδελφό μας.

Ἐκεῖνο, ἀκόμα, πού πρέπει νά διακρίνει τούς ἀνθρώπους, εἶναι ἡ ἑνότητα τοῦ θελήματος.

Παρατηροῦμε ὅτι αὐτή ὑπάρχει μεταξύ Πατρός καί Υἱοῦ. Ὅ,τι θέλει ὁ Πατέρας εἶναι καί θέλημα τοῦ Υἱοῦ.

Χρειάζεται, λοιπόν, οἱ ἄνθρωποι νά συμβιβάσουν τίς θελήσεις τους. Νά τίς προσαρμόσουν πρός τό γενικό συμφέρον. Αὐτό θά γίνει μόνο, ὅταν τίς ἐξαγιάσουν. Ὁ Χριστιανός τότε δέν θά ἔχει σκέψη ἐγωιστική. Δέν θά ζεῖ μόνο γιά τό θέλημά του. Θά σκέπτεται καί θά θέλει καί τό καλό τοῦ ἄλλου.

Ὑπάρχει, ὅμως, κι ἕνας τρίτος ὅρος γιά τήν ἐπιτυχία τῆς χριστιανικῆς ἑνότητας: ἡ ἑνότητα ἐνέργειας.

Ὁ Υἱός δέν ἐνεργεῖ ποτέ ἀντίθετα πρός τόν Πατέρα, ἀλλά πάντοτε σύμφωνα μέ τό θέλημά Του. Ἑνώνει τήν ἐνέργειά Του στήν προσπάθεια τοῦ Πατέρα.

Μία τέτοια ἀρετή καλούμαστε νά παρουσιάζουμε σέ μία ἑνωμένη χριστιανική κοινωνία. Ἔτσι, ὅ,τι χτίζει ὁ ἕνας, δέν θά τό καταστρέφει ὁ ἄλλος. Ὅπου δέν φθάνει ὁ ἕνας, θά προφθάνει ὁ ἄλλος. Τό περίσσευμα θά ἀνακουφίζει τό ὑστέρημα. Ἡ ἰσχύς θά στερεώνει τήν ἀδυναμία. Ὁ πλοῦτος θά ἐλεεῖ τή δυστυχία. Ὁ δίκαιος θά ὁδηγεῖ σέ ἐπίγνωση τόν ἁμαρτωλό. Ὅλα θά κατευθύνονται πρός ἕνα σκοπό: τή συστηματική ἕνωση ὅλων τῶν δυνάμεων γιά μία καλύτερη ζωή ἐδῶ στή γῆ, ἀλλά καί γιά τήν οἰκείωση τῆς ἄλλης, πού ἀρχίζει ἀπό ἐδῶ καί βρίσκει τό πλήρωμά της στήν αἰωνιότητα.

Ἄν ὡς Χριστιανοί λειτουργοῦμε στή ζωή μας κατά τό πρότυπο τῆς σχέσης τοῦ Πατρός μέ τόν Υἱό, τότε θά βασιλεύσει παντοῦ ἡ γαλήνη, ἡ αἰθρία, ἡ εὐτυχία, ἡ χαρά, διότι θά ἔχει δημιουργηθεῖ ἡ μία ποίμνη μ᾽ ἕνα Ποιμένα, τόν Χριστό. Ἄς τό εὐχηθοῦμε...

«Τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος σήμερον νεκρῶν,... μνήμην τελοῦντες οἱ πιστοί, τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον, ἀνυμνήσωμεν»

Πρωτοπρ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι μόνο μιὰ ἐπίγεια ὁρατὴ κοινότητα ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν κοινὴ πίστη. Δὲν εἶναι μόνο ἕνας ἐγκόσμιος θεσμὸς μὲ τὴ συγκεκριμένη ἱεραρχικὴ ὀργάνωσή του. Εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ παρατεινόμενο στοὺς αἰῶνες. Κεφαλὴ αὐτοῦ τοῦ Σώματος εἶναι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ μέλη του ὅλοι ὅσοι ἔλαβαν τὸ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ Βάπτισμα καὶ ἀγωνίζονται τὸν καλὸν ἀγώνα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀνήκουν μόνο οἱ ζῶντες καὶ ἀγωνιζόμενοι Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπ᾽ αἰῶνος κεκοιμημένοι Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί. Ὅταν τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν κατ᾽ ἐξοχὴν φανέρωση τῆς ἑνότητας τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς, μετέχουν σ᾽ αὐτὴν ὄχι μόνο οἱ ζῶντες, ἀλλὰ καὶ οἱ κεκοιμημένοι. Μετέχουν σ᾽ αὐτὴν οἱ Ἅγιοι Ἄγγελοι, ἡ Παναγία μας καὶ ὅλα τὰ τάγματα τῶν Ἁγίων. Καὶ φυσικὰ δὲν μιλοῦμε γιὰ δύο ξεχωριστὲς Ἐκκλησίες (ὁρατὴ καὶ ἀόρατη ἢ στρατευομένη καὶ θριαμβεύουσα), ὅπως ἐσφαλμένως συνηθίζεται νὰ λέγεται, ἀλλὰ γιὰ μία Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, *«ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο συνιστοῦν μιὰ καὶ μοναδικὴ πραγματικότητα»* (Ἐπίσκοπος Κάλλιστος Ware).

Ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, κατὰ ταῦτα, τὸ ἅγιο Δισκάριο κατὰ τὴν τέλεση τῆς Ἀκολουθίας τῆς Ἱερᾶς Προθέσεως ἢ Προσκομιδῆς. Στὸ κέντρο τοῦ ἁγίου Δισκαρίου εὑρίσκεται ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἐκ δεξιῶν του ἡ Παναγία μας, ἐξ ἀριστερῶν του τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων καὶ ὅλων τῶν Ἁγίων (Προφητῶν, Ἀποστόλων, Ἱεραρχῶν, Μαρτύρων, Ὁσίων κ.λπ.) καὶ κάτωθεν οἱ ζῶντες καὶ οἱ κεκοιμημένοι, μὲ πρῶτο ἀπὸ ὅλους τὸν Ἐπίσκοπο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, στὴν ὁποία τελεῖται ἡ Θεία Λειτουργία, καὶ ὁ ὁποῖος

ἀποτελεῖ τὴν ὁρατὴ κεφαλὴ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐποχή μας εἶναι ἐποχὴ κατ' ἐξοχὴν ὑλιστικὴ καὶ συνήθως προσπαθοῦμε νὰ ξεχάσουμε ἢ νὰ ἀπωθήσουμε στὸ ὑποσυνείδητό μας ὅ,τι ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸν θάνατο καὶ τοὺς κεκοιμημένους. Ὅμως, τὰ δεδομένα γιὰ μᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς εἶναι ξεκάθαρα: τὸ μόνο ἀπολύτως βέβαιο γεγονὸς στὴν ἐπίγεια ζωή μας εἶναι ὅτι κάποια στιγμή, τὴν ὁποία κανένας δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων, θὰ πεθάνουμε. Ὁ θάνατός, ὅμως, δὲν εἶναι κάτι τὸ φοβερό, γιατὶ δὲν εἶναι τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ θάνατος γιὰ μᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ βίαιος χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὸ μὲν σῶμα θάπτεται καὶ διαλύεται εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, ἡ δὲ ψυχὴ συνεχίζει νὰ ζεῖ. Ὑφίσταται, μάλιστα, τὴν λεγομένη «μερικὴ κρίση» καὶ προγεύεται, εἴτε τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰωνίου Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν εἴτε τὰ δεινὰ τῆς Αἰωνίου Κολάσεως. Βιώνει, δηλαδὴ, τὴν ἄκτιστη Χάρη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, εἴτε ὡς φῶς καὶ δόξα καὶ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση εἴτε ὡς σκότος καὶ ὡς πῦρ καταναλίσκον. Ὅλοι βιώνουν τὴν ἄκτιστη Χάρη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν θάνατο, ἀλλὰ μὲ διαφορετικὸ τρόπο οἱ μὲν ἀπὸ τοὺς δέ, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ τῆς μετάνοιάς τους καὶ τῆς καθάρσεώς τους. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴν παροῦσα ζωὴ, ὅλοι ὅσοι κοινωνοῦν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων λαμβάνουν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοι ὅμως κοινωνοῦν *«εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον»* καὶ ἄλλοι *«εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα»*, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ τῆς προετοιμασίας τους.

Ἀφοῦ, λοιπὸν, οἱ κεκοιμημένοι συνεχίζουν νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ εἶναι μέλη τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ἀδελφοί μας ἐν Χριστῷ, ἔχουμε χρέος νὰ προσευχόμαστε γι' αὐτοὺς καὶ νὰ κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε γιὰ τὴν «ὄνησιν», γιὰ τὴν ὠφέλεια, δηλαδὴ, τῶν ψυχῶν τους. Ἀποτελεῖ ξεκάθαρη διδασκαλία τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅτι ὠφελοῦνται οἱ ψυχὲς τῶν κεκοιμημένων ἀπὸ ὅ,τι κάνουμε γι' αὐτοὺς ἐμεῖς οἱ ζῶντες. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, κωδικοποιώντας τρόπον τινὰ τὴ σχετικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, λέγει, ἀναφερόμενος στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔζησε τὴ ζωή του μέσα στὴν ἁμαρτία καὶ πέθανε: *«Ἔστι γάρ, ἐὰν θέλωμεν, κούφην αὐτῷ γενέσθαι*

τὴν κόλασιν. Ἂν οὖν εὐχὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιῶμεν συνεχεῖς, ἂν ἐλεημοσύνην διδῶμεν κἂν ἐκεῖνος ἀνάξιος ᾖ, ἡμᾶς ὁ Θεὸς δυσωπήσεται... τοῦτο δόγμα τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἐστί. Χῆραι, περιεστῶσαι καὶ δακρύουσαι, οὐχὶ τοῦ παρόντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος δύνανται ἐξαρπάσαι θανάτου. Πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ὑφ' ἑτέρων δι' αὐτοὺς γεγενημένων ἐλεημοσυνῶν ἀπώναντο· εἰ γὰρ καὶ μὴ τέλεον, ἀλλ' ὅμως παραμυθίαν εὗρόν τινα...» (Εἰς τὰς Πράξεις, ΚΑ΄, 4). Εἶναι δυνατόν, δηλαδή, ἐὰν θέλουμε, νὰ γίνει ἐλαφριὰ σ' αὐτὸν ἡ τιμωρία. Ἐὰν, λοιπὸν, κάνουμε συνεχεῖς προσευχὲς γι' αὐτόν, ἂν δίνουμε ἐλεημοσύνη, κι ἂν ἀκόμη ἐκεῖνος εἶναι ἀνάξιος, ὁ Θεὸς θὰ δείξει τὸ ἔλεός του σ' αὐτόν. Αὐτὸ εἶναι νόμος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Χῆρες, ποὺ στέκονται γύρω καὶ κλαῖνε (προσευχόμενες γιὰ τὸν νεκρό τους), μποροῦν νὰ τὸν διασώσουν ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν παρόντα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν μέλλοντα θάνατο. Πολλοὶ ἄνθρωποι ὠφελήθηκαν ἀπὸ τὶς ἐλεημοσύνες ποὺ ἔγιναν ἀπὸ ἄλλους. Διότι, ἂν καὶ ὄχι τελείως, ὅμως βρῆκαν κάποια παρηγοριά.

Τί μπορεῖ νὰ κάνει κανεὶς γιὰ τοὺς κεκοιμημένους; Ὅπως μὲ

σαφήνεια τονίζει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, ἀφ' ἑνὸς μὲν προσευχές, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐλεημοσύνες καὶ ποικίλες ἄλλες ἀγαθοεργίες. Οἱ προσευχὲς δὲ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους δὲν εἶναι μόνο οἱ προσευχὲς ποὺ μπορεῖ ὁ κάθε ἕνας νὰ κάμει κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ προσευχὲς ποὺ οἱ Ἐκκλησία κάνει γι' αὐτούς. Μέγιστη ὠφέλεια ὑπάρχει γιὰ τοὺς κεκοιμημένους, ὅταν τελεῖται γι' αὐτοὺς Θεία Λειτουργία καὶ μάλιστα σαράντα συνεχόμενες Θεῖες Λειτουργίες, τὸ λεγόμενο «Σαρανταλείτουργο», ποὺ στὶς ἐνορίες τῶν πόλεων γίνεται συνήθως κατὰ τὴ Σαρακοστὴ τῶν Χριστουγέννων. Ὅπως εἴδαμε καὶ πιὸ πάνω, κατὰ τὴν τέλεση τῆς Ἀκολουθίας τῆς Προσκομιδῆς, πρὶν ἀπὸ τὴ Θεία Λειτουργία, μνημονεύονται τὰ ὀνόματα ὄχι μόνο τῶν ζώντων, ἀλλὰ καὶ τῶν κεκοιμημένων. Ἀναφέρονται πολλὰ περιστατικὰ στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ φανερώνουν

τὴν τεράστια ὠφέλεια ποὺ ἔχει γιὰ τὶς ψυχὲς τῶν κεκοιμημένων ἡ μνημόνευσή τους κατὰ τὴν Προσκομιδή.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ τὴ μνημόνευση τῶν κεκοιμημένων κατὰ τὴν Προσκομιδή, καθιερώθηκε στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ ἡ τέλεση τοῦ Τρισαγίου ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ κεκοιμημένου, κυρίως ὅμως ἡ τέλεση τῶν ἱερῶν Μνημοσύνων. Τόσο τὰ Τρισάγια ὅσο καὶ τὰ Μνημόσυνα ὠφελοῦν τὰ μέγιστα τὶς ψυχὲς τῶν κεκοιμημένων. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας ἀφιέρωσε μία ἀπὸ τὶς ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἑβδομάδας γιὰ τοὺς κεκοιμημένους καὶ γιὰ τὴν τέλεση τῶν Μνημοσύνων τους. Πρόκειται γιὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου. Στὸν ἑβδομαδιαῖο κύκλο τῶν ἑορτῶν, στὸν ὁποῖο κάθε ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἔχει τὸ δικό της ἑορτολογικὸ θέμα, ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου εἶναι ἀφιερωμένη στοὺς Μάρτυρες καὶ στοὺς κεκοιμημένους. Εἶναι δὲ ἀφιερωμένη στοὺς κεκοιμημένους ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰς ἅδου καθόδου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ Μέγα Σάββατο, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιατὶ ἡ λέξη «Σάββατο» στὰ ἑβραϊκὰ σημαίνει «κατάπαυση» καὶ οἱ κεκοιμημένοι κατέπαυσαν *«ἀπὸ τῶν βιωτικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων»*. Ἂν ἀνοίξει κανεὶς τὸ βιβλίο τῆς Παρακλητικῆς, ποὺ περιέχει τὶς ἀκολουθίες κάθε ἡμέρας τῆς ἑβδομάδας στοὺς ὀκτὼ ἤχους τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, θὰ δεῖ ὅτι ὅλοι οἱ ὕμνοι τοῦ Σαββάτου ἀναφέρονται στοὺς Μάρτυρες καὶ στοὺς κεκοιμημένους. Ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν ἡμέρα τελέσεως τῶν Μνημοσύνων.

Ἐν προκειμένῳ, πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ ἀπαραίτητη διευκρίνιση: Σ' αὐτὸν τὸν ἑβδομαδιαῖο κύκλο τῶν ἑορτῶν ἡ Κυριακὴ ἀποτελεῖ τὸ ἑβδομαδιαῖο Πάσχα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὡς Πάσχα ποὺ εἶναι δὲν χωρεῖ κατ' αὐτὴν ἡ τέλεση Μνημοσύνων. Τὰ Μνημόσυνα ποὺ τελοῦνται τὶς Κυριακὲς γίνονται κατ' οἰκονομίαν, ἀπὸ συγκατάβαση, δηλαδή, γιὰ νὰ διευκολυνθοῦν οἱ πιστοί. Κατὰ τὴν ἀκριβῆ, ὅμως, τάξη τῆς Ἐκκλησίας μας ἔπρεπε νὰ τελοῦνται τὰ Σάββατα καὶ ὄχι τὶς Κυριακές. Νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπετέλεσε ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ θέματα ποὺ ἀπασχόλησαν τὸ λεγόμενο «Κίνημα τῶν Κολλυβάδων Πατέρων», κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας. Μάλιστα, ἡ λέξη «Κολ-

λυβάδες» χρησιμοποιήθηκε ἀρχικὰ ὡς χλευαστικὸ προσωνύμιο, γιατὶ οἱ Πατέρες αὐτοὶ ἦταν ἀντίθετοι μὲ τὴν τέλεση Μνημοσύνων (ἄρα δὲ καὶ τὴν χρήση κολλύβων γιὰ τοὺς κεκοιμημένους) κατὰ τὴν ἀναστάσιμη ἡμέρα τῆς Κυριακῆς.

Ὅλα τὰ Σάββατα, λοιπόν, εἶναι ἀφιερωμένα στοὺς κεκοιμημένους καὶ κατ᾽ αὐτὰ τελοῦνται κατὰ τὴν ἀκριβῆ τάξη τὰ Μνημόσυνα. Δύο, ὅμως, ἀπὸ τὰ Σάββατα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους τὰ ξεχώρισε ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ τὰ ὀνόμασε «Ψυχοσάββατα», θεσπίζοντας κατ᾽ αὐτὰ νὰ γίνεται *«μνεία (= ἀνάμνησις) πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος κοιμηθέντων εὐσεβῶς, ἐπ᾽ ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου»*. Πρόκειται γιὰ τὸ Σάββατο πρὸ τῆς Ἀπόκρεω καὶ τὸ Σάββατο πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ ἐπιλογὴ τῶν δύο αὐτῶν ἡμερῶν δὲν εἶναι καθόλου τυχαία. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω ἔχει ὡς κεντρικό της θέμα τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν τελικὴ κρίση τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι, λοιπόν, τὴν παραμονή της μνημονεύουμε τὶς ψυχὲς τῶν κεκοιμημένων, ὥστε ὁ φοβερὸς Κριτὴς νὰ τοὺς κρίνει, ὅπως καὶ ὅλους μας, μὲ συμπάθεια καὶ ἐπιείκεια καὶ νὰ τοὺς κατατάξει στὴν Αἰώνια Βασιλεία Του. Ἡ Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς πάλιν εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, στὸ ὑπερῶο τῆς Σιών, καὶ θεωρεῖται ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας ὡς τοῦ ζῶντος Σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ποὺ ζεῖ μὲ τὰ χαρίσματα καὶ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσει, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία ὅτι στὸ Σῶμα της δὲν ἀνήκουν μόνο οἱ ζῶντες, ἀλλὰ καὶ οἱ κεκοιμημένοι, κατὰ τὴν παραμονὴ τῆς Πεντηκοστῆς μνημονεύουμε γιὰ δεύτερη φορὰ ὅλους τοὺς ἀπ᾽ αἰῶνος κεκοιμημένους.

Κατὰ τὰ δύο αὐτὰ Ψυχοσάββατα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας ἔτους, ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία δέεται: *«ὑπὲρ μακαρίας μνήμης καὶ αἰωνίου ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν... πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, βασιλέων, πατριαρχῶν, ἀρχιερέων, ἱερέων, ἱερομονάχων, ἱεροδιακόνων, μοναχῶν, μοναζουσῶν καὶ πάντων τῶν προπατόρων, πάππων, προπάππων, γονέων, πρὸ γονέων, ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, τῶν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, τῶν ἐν γῇ, τῶν ἐν θαλάσσῃ, τῶν ἐν ἐρήμοις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τελειωθέντων, τῶν ἀπ᾽*

ἀρχῆς καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων», τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ὁ Κύριος γινώσκει. Πολλοὶ πέθαναν καὶ κανένας δὲν τοὺς θυμήθηκε, γιὰ νὰ προσευχηθεῖ γι᾽ αὐτοὺς ἢ νὰ κάνει τὰ Μνημόσυνά τους. Πολλοὶ ἄνθρωποι, ἐπὶ παραδείγματι, ὑπέστησαν *«ἄωρον θάνατον»*, πέθαναν, δηλαδὴ, πρόωρα ἢ αἰφνιδίως· ἄλλοι πέθαναν στὴ θάλασσα ἢ σὲ ἄβατους τόπους, κάηκαν ἢ τοὺς κατασπάραξαν τὰ ἄγρια θηρία καὶ κανένας δὲν τοὺς βρῆκε γιὰ νὰ τοὺς θάψει καὶ νὰ τοὺς προσφέρει τὰ ἀπαραίτητα γιὰ ἕνα νεκρό· ἄλλοι πέθαναν ὁμαδικὰ σὲ πολέμους, σὲ ἐπιδημίες μολυσματικῶν ἀσθενειῶν, σὲ σεισμοὺς καὶ διάφορες ἄλλες θεομηνεῖες καὶ τάφηκαν σὲ ὁμαδικοὺς τάφους· ἄλλοι ἀκόμη πέθαναν φτωχοὶ καὶ ἄποροι *«καὶ οὐκ ἔτυχον τῶν νενομισμένων ψαλμωδιῶν καὶ μνημοσύνων»*. Ὅλους αὐτοὺς ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία ὡς στοργικὴ μάνα τοὺς θυμᾶται καὶ προσεύχεται γι᾽ αὐτοὺς κατὰ τὰ δύο Ψυχοσάββατα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους.

Ἀπὸ τὴ θαυμάσια ὑμνογραφία τῶν δύο Ψυχοσαββάτων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας ἔτους, θὰ παραθέσουμε χωρὶς περαιτέρω σχολιασμὸ τὸ πρῶτο Στιχηρὸ Προσόμοιο τῶν κεκοιμημένων ἀπὸ τὸν Ἑσπερινὸ, τόσο τοῦ Σαββάτου πρὸ τῆς Ἀπόκρεω ὅσο καὶ τοῦ Σαββάτου πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς. Τὸ Στιχηρὸ αὐτὸ Προσόμοιο ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος σήμερον νεκρῶν, ἁπάντων κατ᾽ ὄνομα, μετὰ πίστεως ζησάντων εὐσεβῶς, μνήμην τελοῦντες οἱ πιστοί, τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον, ἀνυμνήσωμεν, αἰτοῦντες ἐκτενῶς, τούτους ἐν ὥρᾳ τῆς κρίσεως, ἀπολογίαν ἀγαθὴν, δοῦναι αὐτῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ πᾶσαν κρίνοντι τὴν γῆν, τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ παραστάσεως τυχόντας ἐν χαρᾷ, ἐν μερίδι Δικαίων, καὶ ἐν Ἁγίων κλήρῳ φωτεινῷ, καὶ ἀξίους γενέσθαι, τῆς οὐρανίου βασιλείας αὐτοῦ».

Σήμερα ποὺ ἐμεῖς οἱ πιστοὶ τελοῦμε κατ᾽ ὄνομα τὴ μνήμη ὅλων τῶν νεκρῶν ποὺ πέθαναν στὴ διάρκεια τῶν αἰώνων, καὶ οἱ ὁποῖοι ἔζησαν μὲ πίστη καὶ εὐσέβεια, ἂς ἀνυμνήσουμε τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριο καὶ ἂς Τὸν παρακαλέσουμε θερμά, ν᾽ ἀξιωθοῦν αὐτοὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς Κρίσεως νὰ δώσουν καλὴ ἀπολογία στὸν Θεό μας, ὁ Ὁποῖος θὰ κρίνει ὅλη τὴ γῆ, νὰ σταθοῦν μὲ χαρὰ ἐκ δεξιῶν Του στὴ μερίδα τῶν Δικαίων καὶ τὸν φωτεινὸ κλῆρο τῶν Ἁγίων καὶ νὰ καταστοῦν ἄξιοι τῆς Οὐράνιας Βασιλείας Του.

Περί τῶν Ἁγίων καί τῆς τῶν λειψάνων αὐτῶν τιμῆς[1]

Ἐπιμέλεια: Μιχάλη Νικολάου
Θεολόγου

«*Ὅσοι δέ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι*». Ὀφείλουμε νά τιμοῦμε τούς Ἁγίους ὡς φίλους του Χριστοῦ, ὡς παιδιά καί κληρονόμους τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέει ὁ Εὐαγγελιστής καί Θεολόγος Ἰωάννης.

Ἄν ὁ Δημιουργός τῶν πάντων καί Κύριος ὀνομάζεται *«Βασιλεύς αὐτῶν ποῦ βασιλεύουν καί Κύριος αὐτῶν ποῦ ἔχουν ἐξουσίαν»* καί Θεός τῶν Θεῶν, ὁπωσδήποτε καί οἱ Ἅγιοι ὀνομάζονται θεοί καί κύριοι καί βασιλεῖς. Ὀνομάζονται θεοί καί βασιλεῖς καί κύριοι, ὄχι κατά τή φύση τους, ἀλλά ἐπειδή ἔγιναν βασιλεῖς καί κύριοι τῶν παθῶν τους. Διαφύλαξαν ἀπαραχάρακτη τήν ὁμοίωση τῆς θείας εἰκόνας, σύμφωνα μέ τήν ὁποία εἶχαν δημιουργηθεῖ -διότι βασιλεύς ὀνομάζεται καί τό ὁμοίωμα τοῦ βασιλέως- καί ἐπειδή ἐνώθηκαν μέ τόν Θεό σύμφωνα μέ τήν προαίρεσή τους. Τόν δέχθηκαν νά κατοικήσει μέσα τους καί ἔτσι, μέ τήν κοινωνία μαζί Του, ἔγιναν, κατά Χάριν, αὐτό πού εἶναι ὁ Ἴδιος κατά φύσιν.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέει ὅτι ὁ Θεός κατοίκησε καί μέσα στά σώματα τῶν Ἁγίων μέσῳ τοῦ νοῦ· *«οὐκ οἴδατε ὅτι τά σώματα ὑμῶν ναός τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματός ἐστιν; Ὁ δέ Κύριος τό Πνεῦμά ἐστι»*. Καί *«εἴ τις τόν ναόν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός»*. Πῶς, λοιπόν, δέν πρέπει νά τιμοῦμε τούς ἔμψυχους ναούς τοῦ Θεοῦ, τά ἔμψυχα σκηνώματα τοῦ Θεοῦ; Αὐτοί ζωντανοί στέκονται μέ παρρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Οἱ Ἅγιοι ἔχουν γίνει θησαυροφυλάκια τοῦ Θεοῦ καί καθαρά

1. Ἀποσπάσματα ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ (*Ἔκδοσις Ἀκριβῆς τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως*, Δ΄ 88, ΕΠΕ 1, σελ. 486 - 495).

καταλύματα· *«ἐνοικήσω γάρ ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω»*, λέγει ὁ Θεός, *«καί ἔσομαι αὐτῶν Θεός»*. Σύμφωνα μέ τήν Ἁγία Γραφή *«ψυχαί δικαίων ἐν χειρί Θεοῦ, καί οὐ μή ἅψηται αὐτῶν ὁ θάνατος»*, διότι ὁ θάνατος τῶν Ἁγίων εἶναι μᾶλλον ὕπνος παρά θάνατος. *«Ἐκοπίασαν γάρ εἰς τόν αἰῶνα καί ζήσονται εἰς τέλος»*. Λοιπόν, τί πολυτιμότερο ὑπάρχει ἀπό τό νά εἶναι κανείς μέσα στό χέρι τοῦ Θεοῦ; Διότι ὁ Θεός εἶναι ζωή καί φῶς καί αὐτοί πού εἶναι μέσα στό χέρι τοῦ Θεοῦ, εἶναι μέσα στή ζωή καί μέσα στό φῶς.

Ὁ Δεσπότης Χριστός μᾶς χάρισε ὡς σωστικές πηγές τά λείψανα τῶν Ἁγίων, τά ὁποῖα ἀναβρύουν μύρο εὐωδίας καί ἀπό τά ὁποῖα πηγάζουν μέ πολλούς τρόπους εὐεργεσίες. Κανένας δέν πρέπει νά ἀπιστεῖ γι᾽ αὐτό. Διότι, ἄν ἀπό ἀπόκρημνο καί σκληρό βράχο πήγασε νερό στήν ἔρημο, ἐπειδή τό θέλησε ὁ Θεός, καί ἀπό τή σιαγόνα ὄνου, ὅταν δίψασε ὁ Σαμψών, εἶναι ἀπίστευτο νά ἀναβλύζει εὐωδιαστό μύρο ἀπό λείψανα Μαρτύρων; Καθόλου, γι᾽ αὐτούς πού γνωρίζουν τή δύναμη τοῦ Θεοῦ καί τήν τιμή πού ἔχουν οἱ Ἅγιοι ἀπό Αὐτόν.

Σύμφωνα μέ τόν Νόμο, ὅποιος ἄγγιζε νεκρό ἦταν ἀκάθαρτος, ἀλλά οἱ Ἅγιοι δέν εἶναι νεκροί. Διότι ἀπό τή στιγμή πού ἡ Αὐτοζωή, ὁ αἴτιος τῆς ζωῆς, συγκαταριθμήθηκε στούς νεκρούς, δέν ὀνομάζουμε νεκρούς αὐτούς πού κοιμήθηκαν μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως καί μέ τήν πίστη σ᾽ Αὐτόν. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νά θαυματουργεῖ νεκρό σῶμα; Πῶς ἐκδιώκονται μέ αὐτά οἱ δαίμονες, ἀπομακρύνονται οἱ ἀρρώστιες, θεραπεύονται οἱ ἀσθενεῖς, οἱ τυφλοί ἀποκτοῦν τό φῶς τους, καθαρίζονται λεπροί, παύουν οἱ πειρασμοί καί οἱ θλίψεις; Κάθε καλή δωρεά κατέρχεται διά μέσου αὐτῶν (τῶν ἁγίων λειψάνων) ἀπό τόν Πατέρα τῶν φώτων (τόν Θεό) σ᾽ αὐτούς πού τήν ζητοῦν μέ ἀκράδαντη πίστη.

Πόσο θά κοπίαζες γιά νά βρεῖς προστάτη νά σέ παρουσιάσει σέ θνητό βασιλέα καί νά μιλήσει γιά χάρη σου σ᾽ αὐτόν; Λοιπόν, δέν πρέπει νά τιμοῦμε τούς προστάτες ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πού παρακαλοῦν τόν Θεό γιά χάρη μας; Μάλιστα, πρέπει νά τούς τιμοῦμε μέ τό νά ἀνεγείρουμε ναούς πρός δόξαν τοῦ

Θεοῦ στό ὄνομά τους, μέ τό νά προσφέρουμε καρπούς ἀπό τήν παραγωγή μας, μέ τό νά τιμοῦμε τή μνήμη τους καί νά εὐφραινόμαστε πνευματικά, γιά νά εἶναι ἔτσι ἡ χαρά ἀρεστή σ᾽ αὐτούς πού μᾶς συγκαλοῦν, γιά νά μήν τούς παροργίσουμε ἀντιθέτως, ἐνῶ προσπαθοῦμε νά τούς τιμήσουμε. Διότι μ᾽ αὐτά πού λατρεύεται ὁ Θεός, μ᾽ αὐτά θά εὐφρανθοῦν καί οἱ ὑπηρέτες Του, μ᾽ αὐτά ὅμως πού δυσαρεστεῖται ὁ Θεός θά δυσαρεστηθοῦν καί οἱ ὑπασπιστές Του. Ἄς τιμήσουμε, πιστοί, τούς Ἁγίους *«ἐν ψαλμοῖς καί ὕμνοις καί ᾠδαῖς πνευματικαῖς»*. Μέ κατάνυξη καί ἐλεημοσύνη πρός τούς φτωχούς, μέ τά ὁποῖα κατεξοχήν λατρεύεται καί ὁ Θεός. Ἄς ἀνεγείρουμε στῆλες καί ὁρατά εἰκονίσματα πρός τιμή τους καί ἄς γίνουμε καί οἱ ἴδιοι, μέ τή μίμηση τῶν ἀρετῶν, ἔμψυχες στῆλες καί ἔμψυχα εἰκονίσματά τους.

Τή Θεοτόκο, ἄς τήν τιμοῦμε ὡς δικαιωματικά καί ἀληθινά μητέρα τοῦ Θεοῦ. Τόν προφήτη Ἰωάννη, ὡς Πρόδρομο καί Βαπτιστή, ὡς Ἀπόστολο καί Μάρτυρα. Ὡς τόν μεγαλύτερο ἄνδρα πού γεννήθηκε ἀπό γυναίκα, σύμφωνα μέ τό λόγο τοῦ Κυρίου, καί διότι ὁ ἴδιος ἔγινε πρῶτος κήρυκας τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τούς Ἀποστόλους ὡς ἀδελφούς του Κυρίου καί αὐτόπτες μάρτυρες καί ὑπηρέτες τῶν παθημάτων Του, *«οὕς καί προγνούς προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ»* ὁ Θεός καί Πατήρ. Τούς Μάρτυρας τοῦ Κυρίου, ἄς τοῦ τιμοῦμε ὡς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ. Ὡς ἀνθρώπους πού ἔχουν πιεῖ τό ποτήριό Του καί βαπτίστηκαν τό βάπτισμα τοῦ ζωοποιοῦ θανάτου Του. Ὡς μετόχους στά παθήματά Του καί στή δόξα Του, τῶν ὁποίων ταξίαρχος εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος τοῦ Χριστοῦ καί ἀπόστολος καί πρωτομάρτυρας Στέφανος. Ἀκόμη, τούς Ὁσίους Πατέρες μας, τούς θεοφόρους ἀσκητές, αὐτούς πού ἀγωνίστηκαν μέχρι τέλους τόν πιό μακροχρόνιο καί πιό ἐπίμοχθο μαρτυρικό ἀγῶνα τῆς συνειδήσεως· *«οἳ περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καί ὄρεσι καί σπηλαίοις καί ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος»*. Νά τιμοῦμε ἀκόμη τούς πρό τῆς Χάριτος Προφῆτες, τούς δικαίους Πατριάρχες, αὐτούς πού προεῖπαν τήν παρουσία τοῦ Κυρίου.

Ἐξετάζοντας τή ζωή ὅλων αὐτῶν, ἄς ποθήσουμε μέ ζῆλο τήν πίστη, τήν ἀγάπη, τήν ἐλπίδα, τόν ζῆλο, τή ζωή, τήν ἀντοχή στά παθήματα, τήν ὑπομονή μέχρι αἵματος, γιά νά γίνουμε συμμέτοχοι καί στά στεφάνια τῆς δόξης.

Ο ΓΑΜΟΣ

Πρωτοπρ. Παναγιώτη Κώστα
Θεολόγου

Ὁ Γάμος εἶναι ἱερό Μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός μέ τήν παρουσία του στόν Γάμο τῆς Κανᾶ (βλ. Ἰω. β΄, 1 - 11) ἀνέδειξε τήν ἱερότητά του. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει τόν Γάμο *«μυστήριον μέγα»* καί τή σχέση τῶν συζύγων μέσα στόν Γάμο τή συσχετίζει μέ τή σχέση τοῦ Χριστοῦ μέ τήν Ἐκκλησία (βλ. Ἐφ. ε΄, 32).

Ὁ Νομοδιδάσκαλος Μοδεστίνος δίνει τόν ἑξῆς ὁρισμό γιά τόν Γάμο: *«Γάμος ἐστίν ἀνδρός καί γυναικός συνάφεια καί συγκλήρωσις τοῦ βίου παντός, θείου τε καί ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία»*. Ὁ ὁρισμός αὐτός εἶναι σύντομος καί περιεκτικός, ἀφοῦ δίνει ὅλες τίς διαστάσεις τοῦ Γάμου, τή θεολογική, τήν κοινωνική καί τή νομική. Ἀναλύοντας τόν ὁρισμό τοῦ Μοδεστίνου, θά ἔχουμε μιά σφαιρική γνώση γιά τό τί εἶναι ὁ Γάμος.

«Γάμος ἐστίν ἀνδρός καί γυναικός συνάφεια».

Μέχρι πρίν μερικές δεκαετίες ἦταν αὐτονόητο ὅτι ὁ Γάμος ἀναφερόταν στή σχέση ἄνδρα καί γυναίκας. Σήμερα, στόν 21ο αἰῶνα, δυστυχῶς, πρέπει νά τονίζεται ἰδιαίτερα ἡ παράμετρος αὐτή, ἀφοῦ πολλοί σέ κοινωνίες πού αὐτοαποκαλοῦνται σύγχρονες καί πολιτισμένες μιλοῦν καί γιά ἄλλου εἴδους Γάμο, ὀνομάζοντας «Γάμο» τή σχέση μεταξύ προσώπων τοῦ ἰδίου φύλου. Κάποιες δέ χῶρες προχώρησαν καί στή νομική θεσμοθέτηση τέτοιου εἴδους «Γάμων». Ἡ Ἐκκλησία Γάμο ὀνομάζει ἀποκλειστικά καί μόνο τή διά τῆς ἱερολογίας τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου ἕνωση ἄνδρα καί γυναίκας.

Ὁ Δημιουργός Θεός, πού τά πάντα ἔκαμε *«καλά λίαν»* (Γέν. α΄, 31), *«ἐποίησεν τόν ἄνθρωπον, κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καί θῆλυ ἐποί-*

ησεν αὐτούς» (Γέν. α΄, 27). Δημιούργησε τό ἀνθρώπινο γένος, χωρίζοντάς το σέ δύο φύλα, τόν ἄνδρα καί τή γυναίκα. Στή συνέχεια, *«ἤγαγεν αὐτήν -τήν Εὔα- πρός τόν Ἀδάμ»* καί *«ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»* (Γέν. β΄, 22 - 24), γινόμενος κατ' αὐτό τόν τρόπο ὁ θεσμοθέτης τῆς συζυγικῆς ἕνωσης. Βέβαια, κατά τή συγκλίνουσα ἄποψη τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τόσο ὁ διαχωρισμός τοῦ ἀνθρωπίνου γένους στά δύο φύλα -ἄνδρας καί γυναίκα- ὅσο καί ἡ ἀνάγκη τῆς συζυγικῆς ἕνωσης εἶναι μεταπτωτικές συνέπειες ὕστερα ἀπό τήν ἁμαρτία τῶν πρωτοπλάστων. Ὁ Δημιουργός ἔπλασε τόν ἄνθρωπο *«κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωσιν Θεοῦ»* καί θά ζοῦσε καί θά λειτουργοῦσε ὅπως οἱ ἄγγελοι. Ὅμως γνωρίζοντας μέ τήν προγνωστική Του δυνατότητα τήν πτώση, δημιούργησε ἐξαρχῆς τά δύο φύλα.

Ἡ συζυγική συνάφεια-ἕνωση μέσα στόν Γάμο ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν παιδοποιία. Ἡ γέννηση τῶν παιδιῶν τοῦ ζευγαριοῦ εἶναι ἡ ἀπόδειξη τῆς ἑνώσεώς τους σέ σάρκα μία. Ἐπειδή, ὅμως, συμβαίνει σέ πολλούς Γάμους νά μήν ἀποκτῶνται παιδιά, ἡ συνένωση τῶν συζύγων *«εἰς σάρκα μίαν»* ἀποκτᾶ καί ἄλλο οὐσιαστικότερο, βαθύτερο καί θεολογικότερο νόημα. Αὐτό θά τό δοῦμε στή συνέχεια.

«Συγκλήρωσις τοῦ βίου παντός».

Ἡ λέξη «συγκλήρωσις» σημαίνει συνένωση καί συμμετοχή σέ κοινή τύχη-πορεία διαφορετικῶν προσώπων ἤ ἄλλων πραγμάτων. *«Συγκλήρωσις τοῦ βίου παντός»*, κατά συνέπεια, σημαίνει τή συνένωση σέ κοινή πορεία τῆς ζωῆς τῶν δύο συζύγων. Οἱ δύο διαφορετικοί μέχρι πρίν τόν Γάμο σύζυγοι, με τόν Γάμο, ἐλεύθερα καί αὐτόβουλα, ἑνώνουν τίς ζωές τους σέ κοινή ἐν Χριστῷ πορεία. Γιά τόν Χριστιανό μιά εἶναι ἡ πορεία καί ὁ προορισμός τῆς ζωῆς. Ὁ ἐξαγιασμός καί ἡ σωτηρία. Οἱ σύζυγοι, ὡς σάρκα μία, ὡς ἀνδρόγυνο, ὅπως πολύ εὔστοχα ὀνομάζει ὁ εὐσεβής λαός τούς συζύγους, πορεύονται μαζί γιά τήν ἐν Χριστῷ τελείωση καί τήν κατάκτηση τῆς Οὐράνιας Βασιλείας. Αὐτός

εἶναι καί ὁ οὐσιαστικότερος στόχος πού ἔχει ἡ *«ἔννομος συζυγία»*, ὁ Γάμος.

Ἡ *«συγκλήρωσις τοῦ βίου παντός»* καί ἡ ἀπό κοινοῦ κατάκτηση τῆς Οὐράνιας Βασιλείας εἶναι ἄθλημα δύσκολο καί ἀγώνας κοπιώδης στόν ὁποῖο καλοῦνται νά ἐπιδοθοῦν οἱ νεόνυμφοι. Δέν πρέπει κανείς νέος πού εἰσέρχεται στόν Γάμο νά ἔχει τήν ψευδαίσθηση ὅτι ἡ ἔγγαμη ζωή του θά εἶναι εὔκολη καί θά διάγει βίο ἀνθόσπαρτο, ὅπως συνήθως εὔχονται οἱ ἄνθρωποι. Ἄν ὁ νέος δέν συνειδητοποιήσει ἔγκαιρα αὐτή τήν ἀλήθεια, γρήγορα οἱ δυσκολίες θά τόν ἀπογοητεύσουν καί θά ὁδηγηθεῖ στήν ἄμεση ἤ ἔμμεση διάλυση τοῦ Γάμου μέ ὅλες τίς τραγικές συνέπειες, πνευματικές καί κοινωνικές. Γνωρίζοντας, ὡστόσο, ὅτι ἡ *«συγκλήρωσις τοῦ βίου»* του μέ τόν/τή σύζυγο συνεπάγεται θυσίες, τότε θά ἀγωνιστεῖ μέ ταπείνωση καί πολλή ἀγάπη γιά νά τό πετύχει.

Ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει αὐτή τήν ἀλήθεια. Ἡ ἀκολουθία τῆς ἱερολογίας τοῦ Γάμου, πού τελεῖται σήμερα στήν Ἐκκλησία, τό ἀποδεικνύει αὐτό· τόσο μέ τή δομή τῆς ἀκολουθίας, μέ τούς διάφορους συμβολισμούς, ὅπως τό στεφάνωμα, τό κοινό ποτήριο, ὁ κυκλικός χορός, ὅσο καί μέ τό περιεχόμενο τῶν εὐχῶν. Ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ τούς νεονύμφους καί τούς εὔχεται *«ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καί τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ παναγία καί ὁμοούσιος καί ζωαρχική Τριάς...»* νά τούς δώσει πνευματικά καί ὑλικά ἀγαθά, γιά νά ἔχουν *«προκοπήν βίου καί πίστεως»* καί νά ἀξιωθοῦν *«τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τῆς ἀπολαύσεως»* (Εὐχή τοῦ Γάμου πρός τῆς Ἀπολύσεως).

«Θείου τε καί ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία».

Ὁ Γάμος γιά τήν Ἐκκλησία καί τούς εὐσεβεῖς Χριστιανούς εἶναι ἱερό Μυστήριο. Γι᾽ αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία συμβουλεύει καί καλεῖ τά μέλη της νά ζητοῦν τήν εὐλογία τοῦ Γάμου τους ἀπό τήν Ἐκκλησία. Οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοί αὐτό κάνουν. Μέ τά ἱερά δεσμά τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου βάζουν ὡς θεμέλιο τῆς κοινῆς τους ζωῆς τήν πίστη τους καί τήν πλούσια Χάρη πού ὁ δωρεοδότης Θεός δίνει στά παιδιά Του μέσῳ τοῦ ἱεροῦ Μυστηρίου.

Ὁ Γάμος, γιά νά εἶναι ἔγκυ-

ρος, χρειάζεται κάποιες προϋποθέσεις. Αὐτές τίς προϋποθέσεις τίς καθόρισε ἐξαρχῆς ἡ Ἐκκλησία, μέ σαφήνεια. Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, πού εἶναι ἀποστολικός Πατέρας καί μαρτύρησε περί τό 104 μ.Χ., γράφει τά ἑξῆς: «*Μετά γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τήν ἕνωσιν ποιούμενοι, ἵνα ᾖ κατά Θεόν καί μή κατ᾽ ἐπιθυμίαν*» (Ἐπιστολή πρός Πολύκαρπον). Ἡ ἀναφορά αὐτή δείχνει ξεκάθαρα ὅτι ὑπῆρχαν ἀπό τότε προϋποθέσεις γιά τήν ἐγκυρότητα τοῦ Γάμου. Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἡ Ἐκκλησία συστηματοποίησε τίς προϋποθέσεις, θεσπίζοντας τίς διατάξεις καί τούς Κανόνες περί Γάμου. Οἱ διατάξεις αὐτές ὀνομάζονται οἰκογενειακό δίκαιο. Μέ τίς διατάξεις αὐτές καθορίζεται μέ ἀκρίβεια πότε ἕνας Γάμος ἰσχύει καί πότε ὄχι, ποιά εἶναι τά κωλύματα τοῦ Γάμου, ἀλλά καί ποιοί εἶναι οἱ λόγοι ἐξαιτίας τῶν ὁποίων μπορεῖ νά διαλυθεῖ ὁ Γάμος.

Σέ παλαιότερες ἐποχές, πού ἡ κοινωνία καί οἱ ἡγεσίες της χαρακτηρίζονταν ἀπό τήν πίστη καί τήν εὐσέβειά τους, ἡ μόνη ἀναγνωρισμένη μορφή Γάμου ἦταν αὐτός πού ἱερολογεῖτο ἀπό τήν Ἐκκλησία. Ἐξ οὗ καί ὅλα ὅσα καθόρισε ἡ Ἐκκλησία περί Γάμου, δηλαδή τά τῆς τελέσεως καί λύσεως τοῦ Γάμου, ἴσχυαν καί γιά τήν Πολιτεία. Τό θεῖο καί ἀνθρώπινο δίκαιο ἐν πολλοῖς ταυτίζονταν.

Ἀργότερα, ὅταν ἡ κοινωνία ἀποστασιοποιήθηκε ἀπό τόν Θεό καί ἡ εὐσέβεια μπῆκε στό περιθώριο τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καί δραστηριότητας, ἡ Πολιτεία δημιούργησε τό δικό της δίκαιο περί Γάμου. Ἀποκορύφωμα ἦταν ἡ θέσπιση τοῦ λεγομένου Πολιτικοῦ Γάμου καί ἡ δημιουργία τῶν οἰκογενειακῶν δικαστηρίων γιά τή λύση τοῦ Γάμου. Ὁ Πολιτικός Γάμος, πού εἶναι μιά ἁπλή τελετή διαβεβαίωσης τῶν ἐνδιαφερομένων ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου κρατικοῦ ὑπαλλήλου γιά τήν ἀπόφασή τους νά ζήσουν μαζί, γιά τήν Ἐκκλησία εἶναι ἀνύπαρκτος. Τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας πού ἐπιλέγουν νά τελέσουν τόν Πολιτικό Γάμο, οὐσιαστικά ἀποκόπτουν τούς ἑαυτούς τους ἀπό τό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιλέγουν νά ξεκινοῦν τήν κοινή τους πορεία χωρίς τόν Θεό, ἀρνούμενοι τό Μυστήριο πού ὁ ἀπόστολος Παῦλος συσχετίζει μέ τή σχέση τοῦ Χριστοῦ μέ τήν

Ἐκκλησία. Γι᾽ αὐτά τά μέλη της, ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται νά τά φωτίσει ὁ εὔσπλαχνος Θεός, ὥστε νά ἀντιληφθοῦν τό λάθος τους καί νά μετανοήσουν.

Βέβαια, ἡ Ἐκκλησία κατανοεῖ καί ἀποδέχεται τήν τέλεση Πολιτικοῦ Γάμου στίς χῶρες πού ὁ ἐκκλησιαστικός Γάμος δέν ἔχει νομική ἰσχύ. Συμβουλεύει, ὅμως, τά μέλη της νά τελοῦν πρῶτα τόν Γάμο τους κατά τήν ἐκκλησιαστική τάξη καί στή συνέχεια νά τελοῦν τόν Πολιτικό Γάμο. Κατά αὐτόν τόν τρόπο δείχνουν τή σημασία πού ἀποδίδουν στήν παρουσία τοῦ Θεοῦ στή ζωή τους καί τήν ἐπιθυμία τους νά θεμελιώσουν τή συζυγική τους ζωή στά γερά θεμέλια τῆς πίστης.

Ἡ ἀποστασιοποίηση τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόν Θεό καί ὁ ὑποβιβασμός τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς στό ἐπίπεδο τῶν ἐθίμων καί τῶν παραδόσεων εἶχε ἄμεσο ἀντίκτυπο καί στόν Γάμο. Ἔτσι, βλέπουμε ὅτι στήν πλειοψηφία τους οἱ ἄνθρωποι ἀκόμα καί ὅταν ἐπιλέγουν νά τελέσουν τόν Γάμο τους στήν Ἐκκλησία, πολλοί ἀδυνατοῦν νά κατανοήσουν τό νόημά του καί τόν σκοπό του καί τόν ἀντιμετωπίζουν ὡς μιά ἁπλή κοινωνική πράξη.

Ὁ Γάμος εἶναι θεῖο καί ἱερό Μυστήριο, πού, ὅπως ἀναφέρθηκε, συσχετίζεται μέ τή σχέση τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας. Τό Μυστήριο τοῦ Γάμου ἑνώνει σέ ἄρρηκτη σχέση τούς συζύγους, ὅπως ἄρρηκτη εἶναι ἡ σχέση τοῦ Χριστοῦ μέ τήν Ἐκκλησία. Ὁ Γάμος ὁδηγεῖ τούς συζύγους στήν πληρότητα τῆς κοινωνίας καί τῆς ἀγάπης. Γιά τούς συζύγους ὁ Γάμος εἶναι ἡ ὁδός τῆς σωτηρίας τους καί τῆς ἐπανακοινωνίας τους μέ τόν Θεό. Γι᾽ αὐτό, ἐπίσης, τόν λόγο ὁ Γάμος εἶναι *«θείου δικαίου»*.

Ἡ Ἐκκλησία παλαιότερα τελοῦσε τό Μυστήριο τοῦ Γάμου μέσα στή Θεία Λειτουργία. Ἦταν δηλαδή συνδεδεμένος μέ τό Μυστήριο τῶν Μυστηρίων, τή Θεία Εὐχαριστία. Ὁ Γάμος ἀποκτοῦσε τή σπουδαιότητα τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας, καταδεικνύοντας τόν στόχο του: τήν ἕνωση τῶν συζύγων μέ τόν Σωτῆρα. Ἡ σημερινή ἀκολουθία τοῦ Γάμου εἶναι κατάλοιπο τῆς παλαιᾶς τάξης, κατά τήν ὁποία ὁ Γάμος τελεῖτο στή διάρκεια τῆς τελέσεως τῆς Θείας Λειτουργίας.

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἔπαψαν νά ἀποδίδουν στόν Γάμο τήν ἀξία καί τό βαθύ πνευματικό νόημα πού τοῦ ἀποδίδει ἡ Ἐκκλησία, καί υἱοθετοῦσε καί ἡ κοινωνία μέχρι πρίν μερικά χρόνια. Συνέπεια τούτου, εἶναι νά πάψει νά τελεῖται ἀκόμα καί αὐτός πού γνωρίζουμε ὡς παραδοσιακό Γάμο. Ὁ παραδοσιακός Γάμος μ' ὅλες τίς παραδόσεις καί τά ἔθιμά του ἔχει ξεκάθαρη καί ἔντονη τήν ἐπίδραση τῆς εὐσέβειας καί τῆς πίστης τοῦ λαοῦ. Μέ τόν παραδοσιακό Γάμο ἐκπληρωνόταν αὐτό πού ὁ Μεδεστίνος ὀνόμασε ὡς κατάσταση *«ἀνθρωπίνου δικαίου»*. Ἡ ἀπαραίτητη εὐχή τῶν γονέων καί ἡ ἀμοιβαία ἀνταλλαγή ὑποσχέσεων ἀγάπης, ἡ προικοδότηση τῶν νέων ἀπό τούς γονεῖς, ἡ ἑτοιμασία τῶν ἀπαραιτήτων ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἡ πρόσκληση καί παρουσία ὅλων τῶν συγχωριανῶν καί συγγενῶν στό Μυστήριο, ἀκόμα καί τά δῶρα καί τό «πλούμισμα» τῶν νεονύμφων εἶναι στοιχεῖα πού ἀναδεικνύουν τή σημασία πού δινόταν παλαιότερα στόν Γάμο. Μέ τόν Γάμο δέν χαίρονταν μόνο οἱ νεόνυμφοι καί οἱ οἰκογένειές τους, ἀλλά ὅλη ἡ κοινότητα.

Ἄλλη, ἐπίσης, συνέπεια τῆς ἀποστασιοποίησης τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόν Θεό εἶναι καί ἡ ραγδαία αὔξηση τῶν διαζυγίων. Ὁ Γάμος ἑνώνει τούς συζύγους μέ ἄρρηκτα δεσμά πού μόνο ὁ θάνατος μπορεῖ νά λύσει. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ὅρισε ὅτι ὁ Γάμος παραμένει ἀδιάλυτος, ἐκτός ἄν προκύψει θέμα συζυγικῆς ἀπιστίας ἐκ μέρους ἑνός ἐκ τῶν συζύγων. Σ' αὐτό τόν ἕνα καί μοναδικό λόγο διαζυγίου, πού ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ὅρισε, ἡ Ἐκκλησία στή συνέχεια, φιλανθρώπως καί κατ' οἰκονομία κινουμένη, ἀποδέχθηκε καί ἄλλους λόγους. Ἀργότερα, ἡ Πολιτεία ἐπεδίωξε καί ἀνέλαβε τή λύση τοῦ Γάμου, ἀφήνοντας στήν Ἐκκλησία τήν ἁρμοδιότητα μόνο τῆς πνευματικῆς λύσεως τοῦ Γάμου, προσθέτοντας πολύ περισσότερους λόγους διαζυγίου. Ἔτσι, σήμερα, δυστυχῶς, τό 1/3 τῶν Γάμων πού τελοῦνται κατ' ἔτος καταλήγουν στό διαζύγιο.

Ἄς εἶναι, λοιπόν, εὐχή ὅλων μας, ὁ Γάμος νά ἐπανεύρει τήν ἀξία καί τή σημασία του ὡς ἱερό καί θεοποιό Μυστήριο στίς ζωές τῶν σύγχρονων ἀνθρώπων.

Ο ΑΛΙΒΑΝΙΣΤΟΣ[1]

Ὁ ἄνθρωπος στίς μέρες μας γνωρίζει τήν Ἐκκλησία μέσα ἀπό τήν ἐνοριακή ζωή. Οἱ ἐνορίες ἀποτελοῦν μία διευρυμένη οἰκογένεια, τήν οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ, τήν ὁποία συγκροτεῖ ὁ Χριστός καί στήν ὁποία ὁ πιστός αἰσθάνεται τόν Ἱερέα ὡς πατέρα του καί τούς Χριστιανούς ὡς πνευματικούς του ἀδελφούς, ὅπου ὅλοι μαζί ἀγωνίζονται γιά τήν κατά χάριν θέωση. Δυστυχῶς, ὅμως, στήν ἐποχή μας, σέ ἀρκετές περιπτώσεις, οἱ ἐνορίες ἀδυνατοῦν νά λειτουργήσουν κατ᾽ αὐτό τόν τρόπο, δηλαδή ἐκκλησιαστικά. Μετατρέπονται πολλές φορές ἀπό τά μέλη τους σ᾽ ἕνα «ἵδρυμα παροχῆς θρησκευτικῶν ὑπηρεσιῶν», ὅπου οἱ πιστοί λειτουργοῦν ἀπρόσωπα, ἀτομικά, μέ στόχο ἁπλῶς τήν ἐξυπηρέτηση τῶν θρησκευτικῶν τους ἀναγκῶν (γάμοι, βαπτίσεις, εὐχέλαια, ἁγιασμοί κ.λπ.).

Στά πλαίσια τοῦ προβληματισμοῦ γιά τή φανέρωση τοῦ ἐκκλησιατικοῦ χαρακτήρα τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, παραθέτουμε τό διήγημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, «Ὁ Ἀλιβάνιστος». Στό διήγημα αὐτό παρουσιάζεται ἡ ἐνορία στήν αὐθεντική της διάσταση, μέ τόν ἱερέα καί τούς πιστούς νά ἀγκαλιάζουν τό κάθε μέλος τῆς ἐνορίας -ἀκόμη καί τό πιό ἀπομακρυσμένο-, χωρίς νά τό κρίνουν καί νά τό κατακρίνουν γιά τή ζωή καί τίς πράξεις του, ἀλλά θεραπεύοντάς το καί ὁδηγώντας το στήν ἐν Χριστῷ σωτηρία[2].

* * *

Ἀφοῦ ἐβάδισαν ἐπί τινα ὥραν, ἀνὰ τὴν βαθεῖαν σύνδενδρον κοιλάδα, ἡ θεια-Μολώτα, κ᾽ ἡ Φωλιὼ τῆς Πέρδικας, κ᾽ ἡ Ἀφέντρα τῆς Σταματηρίζαινας, τέλος ἔφθασαν εἰς τὸ Δασκαλειό. Αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐχρύσωναν ἀκόμη τὰς δύο ράχεις, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κοιλάδος. Κάτω, εἰς τὸ δάσος τὸ πυκνόν, βαθεῖα σκιὰ ἥπλοῦτο. Κορμοὶ κισσοστεφεῖς καὶ κλῶνες χιαστοὶ ἐσχημάτιζον ἀνήλια συμπλέγματα, ὅπου μεταξὺ τῶν φύλλων ἠκούοντο ἀτελείωτοι ψιθυρισμοὶ ἐρώτων. Εὐτυχῶς τὸ δάσος ἐνομίζετο κοινῶς ὡς στοιχειωμένον, ἄλλως θὰ τὸ εἶχε κατα-

1. Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, *Ἅπαντα*, τόμος Γ΄, κριτική ἔκδοση Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ἐκδόσεις Δόμος, Ἀθήνα 1989, σ. 521 - 531.

2. Τήν ἐπιμέλεια τοῦ κειμένου εἶχε ὁ θεολόγος Ἀντώνης Χαραλάμπους.

στρέψει κι αὐτὸ πρὸ πολλοῦ ὁ πέλεκυς τοῦ ὑλοτόμου. Αἱ τρεῖς γυναῖκες ἐπάτουν πότε ἐπὶ βρύων μαλακῶν, πότε ἐπὶ λίθων καὶ χαλίκων τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους. Ἡ ψυχὴ κ᾽ ἡ καρδούλα των ἐδροσίσθη, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν βρύσιν τοῦ Δασκαλειοῦ.

Τὸ δροσερὸν νᾶμα ἐξέρχεται ἀπὸ μίαν σπηλιάν, περνᾷ ἀπὸ μίαν κουφάλαν χιλιετοῦς δένδρου, εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ὁποίου βαθεῖα γούρνα σχηματίζεται. Ὅλος ὁ βράχος ἄνωθεν στάζει ὡσὰν ἀπὸ ρευστοὺς μαργαρίτας καὶ τὸ γλυκὺ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ ἀναμειγνύεται μὲ τὸ λάλον μινύρισμα τῶν κοσσύφων. Ἡ θεια-Μολώτα, ἀφοῦ ἔπιεν ἄφθονον νερόν, ἀφήσασα εὐφρόσυνον στεναγμὸν ἀναψυχῆς, ἐκάθισεν ἐπὶ χθαμαλοῦ βράχου διὰ νὰ ξαποστάσῃ. Αἱ δύο ἄλλαι ἔβαλαν εἰς τὴν βρύσιν, παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου, τὶς στάμνες καὶ τὰ κανάτια, τὰ ὁποῖα ἔφεραν μαζί των, διὰ νὰ τὰ γεμίσουν. Εἶτα ἀφοῦ ἔπιαν καὶ αὐταὶ νερόν, ἐκάθισαν ἡ μία παραπλεύρως τῆς γραίας, ἡ ἄλλη κατέναντι, κι ἄρχισαν νὰ ὁμιλοῦν.

- Πῶς ἀλγεῖ παπάς; εἶπεν ἡ θεια-Μολώτα.

Ἡ γραῖα ἦτο ἰδιόρρυθμος εἰς τὴν γλῶσσάν της. Ἐτραύλιζε καὶ ἀπέκοπτεν ὄχι μόνον συλλαβάς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄρθρα καὶ ἄλλα μόρια.

-Νύχτωσε, θὰ πῶ! προσέθηκεν ἡ Φωλιώ.

- Τά, τί λογᾶτε[3]; ἐπέφερεν ἡ Ἀφέντρα.

Εὑρίσκοντο κ᾽ αἱ τρεῖς, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, εἰς τὸν Ἁι-Γιάννη, στὸν Ἀσέληνο. Ἦτον ἔρημον παλαιὸν μοναστηράκι. Εἶχε γνωσθῆ ὅτι ὁ παπα-Γαρόφαλος ὁ Σωσμένος, εἷς ἐκ τῶν ἱερέων τῆς πόλεως, θὰ ἤρχετο εἰς τὸν Ἁι-Γιάννην, στὸν Ἀσέληνον, διὰ νὰ κάμῃ Πάσχα εἰς τοὺς αἰγοβοσκοὺς τῶν ἀγρίων ἐκείνων μερῶν. Αἱ τρεῖς αὐταὶ καί τινα ἄλλα πρόσωπα ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀγαπῶντα τὴν ἐξοχήν, εἶχον ἔλθει, χάριν τοῦ Πάσχα, πρὶν νὰ ξεκινήσῃ ὁ παπάς. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐνύκτωνεν ἤδη καὶ ὁ παπα-Γαρόφαλος δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη.

- Εἶναι ἀργοστόλιστος[4], θὰ πῶ, ἐπέφερεν ἡ Φωλιὼ ἡ Πέρδικα.

- Ναί, εἶδες πῶς ἀργεῖ νὰ ντυθῇ; ὑπέλαβεν ἑρμηνεύουσα κατὰ γράμμα τὸν λόγον ἡ Ἀφέντρα τῆς Σταματηρίζαινας. Καὶ καμμιὰ φορὰ βάζει καὶ στραβὰ τὴν «ἀλλαή» του.

Ὠνόμαζεν οὕτω τὸ φαιλόνιον· αἱ τρεῖς γυναῖκες εἶχον ἔλθει ἀπὸ τὸν

3. Φαίνονται.
4. Δυσκίνητος.

Ἀι-Γιάννην, ἀπέχοντα ὡς τετάρτου τῆς ὥρας δρόμον, διὰ νὰ γεμίσουν τὰ σταμνιὰ στὸ Δασκαλειό, ἐπειδὴ ἡ μικρὰ βρύσις τοῦ παλαιοῦ ἡσυχαστηρίου, κάτω ἀπὸ τὸν ναΐσκον, εἶχε χαλάσει, καὶ σχεδὸν εἶχε χαθῆ τὸ νερόν. Ἔμελλον δὲ νὰ ἐπιστρέψουν ἀμέσως εἰς τὸν Ἀι-Γιάννην. Ἀλλὰ μὲ τὴν ὁμιλίαν, ἀργοποροῦσαν.

Τέλος, αἱ δύο ἐσηκώθησαν, ἔκυψαν διὰ νὰ φορτωθοῦν τ᾽ ἀγγεῖα, καὶ ἦσαν ἕτοιμαι πρὸς ἀναχώρησιν.

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ζωηρὰ φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὸ κάτω μέρος, ἀνάμεσ᾽ ἀπὸ τὰ δένδρα.

-Σ᾽ ἔσκιαξα, θεια-Μολώτα, εἶπεν ἡ φωνή.

Εἶτα καγχασμὸς ἤχησε κ᾽ εὐθὺς ἐπαρουσιάσθη εἷς νέος ὑψηλός, ἀμύστακος, ὡς δεκαὲξ ἐτῶν, κρατῶν κάτω τοῦ στέρνου του κάτι ὡς διπλωμένον καὶ τυλιγμένον πρᾶγμα.

-Ἄ! κακὸ νὰ μὴν ἔχῃς! ἔκραξεν ἡ Φωλιώ. Ἐσύ ᾽σαι, ἀρὲ Σταμάτη;

Δὲν εἶχε νυκτώσει ἀκόμη καλά, κ᾽ αἱ γυναῖκες εἶδαν τὰ χαρακτηριστικά του, ἀφοῦ πρῶτον εἶχαν γνωρίσει τὴν φωνήν του. Ἦτον ὁ Σταμάτης τὸ Τρυγονάκι, μάγκας ὀρφανὸς παιδιόθεν, καλόκαρδος, βολικός, ὅστις ἔζη ἐκτελῶν θελήματα ἀνὰ τὴν πόλιν. Ὅταν ὅμως ἦτο πουθενὰ ἐξοχικὸν πανηγύρι, ἄφηνεν ὅλες τὶς δουλειές του, κ᾽ ἔτρεχε πρῶτος μεταξὺ ὅλων τῶν πανηγυριστῶν.

-Νά, ἀπ᾽ τὸν Ἀσέληνο ἔρχομαι, εἶπεν ὁ νέος... φορτωμένος πράματα, θάματα... κοιτάξετε!

Ἔθεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐντὸς τοῦ τυλιγμένου πανίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτει, ἔλαβεν ἕνα μαῦρον πρᾶγμα, καί, θέλων νὰ παίξῃ, τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν ποδιὰν τῆς Μολώτας, ἥτις ἐκάθητο ἀκόμη ἐπὶ τῆς πέτρας.

-Ἄ! φωτιὰ ποὺ σ᾽ ἔ!... ἔκαμεν αὕτη, ἀναπηδήσασα ὀρθή, καὶ τινάζουσα τὴν ποδιάν της.

Τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τῆς εἶχε ρίψει ὁ Σταμάτης, ἦτο τεράστιος ζωντανὸς κάβουρας. Ὁ νέος εἶχε κατέλθει πρὸ δύο ὡρῶν εἰς τὸν Μικρὸν Ἀσέληνον. Οὕτως ὠνομάζετο ὁ δυτικὸς αἰγιαλός, μικρὰ ἀγκάλη, ἀντικρύζουσα τὸ Πήλιον. Ἐκεῖ εἶχε γεμίσει τὸ προσόψιον, τὸ ὁποῖον εἶχε περιζωσμένον εἰς τὴν μέσην του, ἀπὸ κοχύλια, πεταλίδες καὶ καβούρια.

-Ἀρέ, ζουρλάθηκες; εἶπεν αὐστηρῶς ἡ Ἀφέντρα. Νὰ κάμῃς τὴν οἰκοκυρὰ νὰ κόψῃ τὸ αἷμά της!

Ὁ Σταμάτης καὶ πάλιν ἐκάγχασε.

-Νὰ μὲ συμπαθᾷς, θεια-Μολώτα, εἶπε. Σὰ χωριάτης πού ᾽μαι, ἔσφαλα. Θέλησα νὰ σοῦ χαρίσω αὐτὸ τὸ καβούρι, γιὰ νὰ κάμῃς μεζὲ ἀπόψε, καὶ μὲ τὸν τρόπο ποὺ σοῦ τό ᾽ριξα

στὴν ποδιά σου σ᾽ ἐτρόμαξα.

- Δὲν τλώου καβούλγια, εἶπεν ἡ Μολώτα, θὰ μεταλάβου!

-Ἀλήθεια; Τότε, τὸ χαρίζω τῆς Πέρδικας.

- Μεγαλοσαββατιάτικα, καβούρια θὰ φάω; εἶπεν ἡ Φωλιώ.

- Τότε, ἂς τὸ πάρ᾽ ἡ Σταματηρίζαινα, εἶπεν ὁ Σταμάτης.

- Νὰ καβουρώσῃς καὶ κάβουρας νὰ γένῃς! ἀπήντησεν ἡ Ἀφέντρα.

- Μωρέ, εὐχὴ ποὺ μοῦ δίνεις! εἶπεν ὁ Σταμάτης. Ἀκοῦς! νὰ ἤμουν κάβουρας! Πῶς θὰ περπατοῦσα τάχα;

Καὶ ἅμα εἶπεν, ἔκυψε καὶ ἄρχισε νὰ κάμνῃ λοξὰ πατήματα, μεταξὺ τῶν τριῶν γυναικῶν. Μὲ τὴν κεφαλήν του ἐκτύπησε τὸ πλευρὸν τῆς Μολώτας, μὲ τὴν πλάτην του ἔπληξε τὸν ἀγκῶνα τῆς Φωλιῶς, καὶ μὲ τὴν πτέρναν του ἐπάτησε τὴν γόβα τῆς Ἀφέντρας.

Αἱ τρεῖς γυναῖκες, μισοθυμωμέναι, ἐγέλασαν.

- Ζουρλάθηκες, βλέπω· δὲν εἶσαι καλά! εἶπεν ἡ Ἀφέντρα.

Καὶ σηκώσασα μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸ κανάτι της, ἐκολάφισεν ἐλαφρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σταμάτη, ὅστις ἐφάνη νὰ ἐγοητεύθη.

-Ὤ! τί δροσιά, μωρὲ Σταματρίζαινα! εἶπε. Δῶσέ μου ἄλλη μιά!

- Πᾶμε! νυχτώσαμε, ἔκαμεν εἰς ἀπάντησιν ἡ Ἀφέντρα.

Καὶ πάραυτα ἐξεκίνησαν. Τότε ὁ Σταμάτης, ἀφοῦ ἔδραξε, χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε, τὴν μεγάλην στάμναν, τὴν ὁποίαν ἄλλως θὰ ἐφορτώνετο ἡ Ἀφέντρα, ἐφιλοτιμήθη νὰ τρέξῃ πρῶτος, ὡς ἐμπροσθοφυλακή· εἰς τὸν δρόμον ἄρχισε νὰ διηγῆται:

- Νὰ ξέρατε ποιὸν ηὗρα, τώρα, στὸ δρόμο π᾽ ἀνέβαινα... πρὶν σᾶς ἀνταμώσω στὴ βρύση.

-Ποιὸν ηὗρες; εἶπεν ἡ Ἀφέντρα. Τὸν Μπαμπάο, ἢ τὸν Ἀράπη, ἢ τὸν Ἐξαποδῶ;

- Ηὗρα τὸν Ἀλιβάνιστο!

-Ἀλήθεια; γιὰ πές μας.

Ἅμα ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦτο ἡ θεια-Μολώτα, ἔκαμεν ἀκούσιον κίνημα, καὶ μὲ δύο βήματα ἤλλαξε θέσιν εἰς τὸν δρόμον, κ᾽ ἐτάχθη ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Σταμάτη, διὰ ν᾽ ἀκούσῃ καλύτερα, ἐπειδὴ ἦτο κωφὴ ἀπὸ τὸ ἓν οὖς. Ὁ νέος διηγήθη ὅτι εἰς τὴν ἄκρην τοῦ βουνοῦ, ὄχι μακρὰν τῆς ἀκτῆς, εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν κατοικίαν τοῦ ἀλλοκότου ἐκείνου ἀνθρώπου, ὅστις ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν δὲν εἶχε κατέλθει εἰς τὴν πόλιν, κ᾽ ἐμόναζεν εἰς μίαν καλύβην, ἢ μᾶλλον σπηλιάν, τῆς ὁποίας τὸ στόμιον εἶχε κτίσει μὲ τὰς χεῖράς του. Ἔβοσκεν ὀλίγας αἶγας, καὶ δὲν συνανεστρέφετο κανένα ἄνθρωπον, παρὰ μόνον τὸν Μπαρέκον, τὸν μέγαν αἰγοτρόφον τοῦ βουνοῦ, ὅστις εἶχε κοπάδι ἀπὸ χίλια γίδια. Εἰς αὐτὸν ἔδιδε τὸ ὀλίγον γάλα του, λαμβάνων ὡς ἀντάλ-

λαγμα ὀλίγα παξιμάδια, παστὰ ὀψάρια, καὶ πότε κανὲν τρίχινον φόρεμα ἢ μάλλινον σκέπασμα.

-Ἅμα μὲ εἶδε, εἶπεν ὁ Σταμάτης, ἔκαμε νὰ κρυφτῇ. Ἐγὼ ἔτρεξα κατόπι του, τὸν ἐχαιρέτισα, καί, γιὰ νὰ τὸν φουρκίσω, ἄρχισα νὰ τὸν λιβανίζω μ᾽ αὐτὴν τὴν πετσέτα, ποὺ κουδούνιζαν μέσα οἱ πεταλίδες... Νά, πῶς τοῦ ἔκαμα!

Καὶ ἀποσπάσας τὴν ποδιάν, τὴν περιέχουσαν τὰ θαλασσινὰ εἴδη, ἀπὸ τὴν μέσην του, ἔκαμε πὼς λιβανίζει μ᾽ αὐτὸ τὴν θεια-Μολώτα, ἥτις ἀφῆκεν ἄναρθρον κραυγὴν διαμαρτυρίας.

-Ἔλα! θὰ ἡσυχάσῃς, βρὲ πειρασμέ; ἔκραξεν ὀργίλη ἡ Ἀφέντρα.

* * *

Εἰς τὸν Ἁι-Γιάννην, ἅμα ἐνύκτωσεν, εἶχε φθάσει μὲ ὅλον τὸ ἀσκέρι του, γυναῖκα, παιδιὰ καὶ παραγυιούς του, ὁ μεγαλοβοσκὸς Γιάννης ὁ Μπαρέκος, καθὼς κι ὁ Κώστας ὁ Πηλιώτης, ἄλλος τσομπάνος μὲ τὴ φαμίλια του, κι ὁ Ἀγγελὴς ὁ Πολύχρονος, μὲ ὅλον τὸ ὄρδινό[5] του. Εἶχαν ἀνάψει μεγάλην φωτιά, κ᾽ ἐκάθισαν εἰς τὸ ὕπαθρον, παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ ναΐσκου, καὶ διηγοῦντο παλαιὰ χρονικὰ τοῦ ποιμενικοῦ κόσμου, κ᾽ ἐκοίταζαν τοὺς ἀστερισμοὺς καὶ τὴν Πούλια, πότε θὰ φθάσῃ στὴν μέσην τ᾽ οὐρανοῦ, διὰ νὰ εἶναι μεσάνυχτα, καὶ πότε θὰ φθάσῃ εἰς ἓν δυτικὸν σημεῖον, διὰ νὰ φέξῃ. Κ᾽ ἐπερίμεναν τὸν παπάν, πότε νὰ ἔλθῃ, διὰ νὰ τοὺς κάμῃ Ἀνάστασιν. Ἦτον δὲ μεσάνυχτα ἤδη, καὶ ὁ παπὰς δὲν εἶχεν ἔλθει.

-Καθὼς τ᾽ ὁμολογάει ἡ φλάσκα... ἔλεγεν ὁ Ἀγγελὴς ὁ Πολύχρονος.

- Νὰ τό ᾽ξερε κανείς, νὰ πήγαινε στὴ χώρα, εἶπεν ὁ Κώστας ὁ Πηλιώτης.

-Ὁ παπα-Γαρόφαλος, ἂν θὰ ᾽ρθῇ, θὰ ᾽ρθῇ μὲ τὸ φεγγάρι, παρετήρησεν ὁ Μπαρέκος. Γιὰ κοιτάξτε.

Ἔδειχνεν ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν, ὅπου αἱ κορυφαὶ τῶν δένδρων εἶχον ἀρχίσει νὰ καταλάμπωνται ἀπὸ τὸ ἀργυροῦν φέγγος. Ἦτο ἤδη περὶ τὸ τελευταῖον τέταρτον.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἔφθασεν ὁ Σταμάτης. Οὗτος πρὸ ὥρας εἶχε γίνει ἄφαντος, χωρὶς κανεὶς νὰ προσέξῃ εἰς τοῦτο. Ὁ νέος εἶχεν ἀναβῇ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν, διὰ νὰ κατοπτεύσῃ καὶ ἀκροασθῇ ἂν θὰ ἠκούετο ἢ θὰ ἐφαίνετο πουθενὰ ὁ παπάς.

Ἅμα ἐπέστρεψεν, ἔνευσεν εἰς τὸν Μπαρέκον καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐξέλθουν μαζί του ἀπὸ τὸν περίβολον.

- Τί τρέχει;

5. Συνοδεία.

-Ἐλᾶτε· κάτι φωνὲς ἀκούω. Βάζω στοίχημα!...

Ὁ Μπαρέκος καὶ ὁ Κώστας ὁ Πηλιώτης τὸν ἠκολούθησαν, καὶ ἀπεμακρύνθησαν διακόσια βήματα, κατὰ τὸν ἀνήφορον. Ἐκεῖ ἤκουσαν τῷ ὄντι ἤχους τινὰς νὰ ἀνέρχωνται βαθιὰ ἀπὸ τὸ ρεῦμα κάτω, πρὸς τὸ Δασκαλειὸ καὶ τὸν Ἀσέληνον.

- Τί νὰ εἶναι ;

- Βάζω στοίχημα πὼς ὁ παπα-Γαρόφαλος ἔχασε τὸ δρόμο, εἶπεν ὁ Σταμάτης.

- Τί θέλει ἀποκεῖ, κατὰ τὸν Ἀσέληνο;

-Γνώρισα τὴ φωνή του, εἶπεν ὁ Σταμάτης. Θὰ ἦρθε ἀπὸ τὸν ἄλλον δρόμο, ἀπ᾽ τὰ χωράφια κ᾽ ὕστερα ἔπεσε μέσα στ᾽ ὀρμάνι κ᾽ ἐχάθηκε.

* * *

Οἱ δύο βοσκοὶ κι ὁ Σταμάτης ὁ Πολύχρονος, ὅστις ἔτρεξε κατόπιν των, ἀνῆλθον τὴν ὀφρὺν τοῦ βουνοῦ καὶ ἀπήντησαν διὰ φωνῶν εἰς τὰς ἠχοὺς τὰς ὁποίας ἤκουον.

-Ἐλᾶτε!... Ἐδῶ εἴμαστε!... ἔκραξε μὲ στεντορείαν φωνὴν ὁ Σταμάτης.

- Μὰ πῶς, δὲν βλέπουν κοτζὰμ φωτιά; εἶπεν ἐν ἀπορίᾳ ὁ Πηλιώτης.

-Θὰ ἔχουν πέσει μέσα σὲ κακοτοπιά, στὸν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, τὸ φεγγάρι δὲν ψήλωσε ἀκόμα.

-Πάω νὰ φέρω τὸ φανάρι! ἔκραξεν ὁ Σταμάτης.

Κ᾽ ἔτρεξε κάτω, εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ἁι-Γιαννιοῦ, ὁπόθεν ἐπανῆλθε μετ᾽ ὀλίγον φέρων φανάριον ἀναμμένον. Ὁ Σταμάτης, κρατῶν τοῦτο, ἐπροπορεύθη καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες τὸν ἠκολούθησαν ἐν μέσῳ τοῦ δάσους. Μετ᾽ ὀλίγα λεπτὰ αἱ φωναὶ ἠκούοντο πλησιέστεραι καὶ τέλος ἐφάνη ὁ παπὰς ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν ἀνεψιόν, τὸν βοηθόν του, σύροντα ἀπὸ τὴν τριχιὰν ἕνα γαϊδουράκι, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν φορτωμένα τὰ «ἱερὰ» τοῦ παπᾶ. Ἀλλὰ τελευταία ὅλων ἐφάνη καὶ μία σκιά, ἥτις ἐφαίνετο ἀποφεύγουσα ν᾽ ἀντικρύσῃ τὸ φῶς τοῦ φαναρίου.

- Μπά! ἔκαμε γελῶν ὁ Σταμάτης. Καὶ σιγὰ πρὸς τὸν Μπαρέκον ἐψιθύρισεν:

-Ὁ Ἀλιβάνιστος.

-Μεγάλο θάμα! εἶπεν ὁ Μπαρέκος.

- Πῶς ἔκαμες, βλοημένε κ᾽ ἔχασες τὸν δρόμο; ἠρώτησε τὸν παπὰν ὁ Ἀγγελὴς ὁ Πολύχρονος.

- Μὴ ρωτᾶτε... θέλησα νὰ πάω ἀπ᾽ τὸν ἄλλο δρόμο... ἀπ᾽ τὰ Ρόγγια... εἶπεν ἀσθμαίνων ὁ παπάς· ἤθελα νὰ ἰδῶ τὸ χωράφι... εἶπε νὰ τὸ σπείρῃ, κεῖνος ὁ Ντανάκιας καὶ τ᾽ ἄφησε ἄσπαρτο... κ᾽ ἐγὼ χαμπάρι δὲν εἶχα, τόσοι μῆνες τώρα. Ἂς εἶναι καλὰ ὁ ἄνθρωπος... Εἶχα καὶ δυὸ τρεῖς ἁγιασμοὺς νὰ κάμω κ᾽ ἐνύχτωσα... Καλὰ ποὺ ἔπεσα κοντὰ στὸ καλυβάκι τοῦ μπαρμπα-Κόλια

ἐδῶ (δεικνύων τὸν καλούμενον Ἀλιβάνιστον) καὶ μ᾽ ἐβοήθησε νὰ βρῶ τὸ δρόμο!... Ἂς ἔχῃ τὴν εὐχή!

Ὁ παπα-Γαρόφαλος ἐδείκνυεν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλει μπαρμπα-Κόλιαν, ὅστις ὅμως, ὡς ἀληθὴς σκιὰ εἶχεν ἀρχίσει νὰ γλιστρᾷ ὄπισθεν τῶν δένδρων, καὶ ν᾽ ἀπομακρύνεται.

Ὁ Μπαρέκος, τρέξας, τὸν ἔδραξεν ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸν βραχίονα.

-Ποῦ πᾷς, μπαρμπα-Κόλια; εἶπε. Τώρα δὲ σ᾽ ἀφήνουμε... τελείωσε! Φέτος θὰ κάμωμε Ἀνάσταση μαζί!...

Ὁ Σταμάτης, μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὰ γέλια, ἄρχισε μὲ τὸ φανάρι τὸ ὁποῖον ἐκράτει, νὰ κάμνῃ κινήματα ὡς νὰ ἐλιβάνιζε, πρὸς τὸ βάθος εἰς τὸ μέρος ὅπου ἵστατο τὸ σύμπλεγμα τοῦ Μπαρέκου καὶ τοῦ μπαρμπα-Κόλια.

Ὁ γέρων ἐφαίνετο ἀληθὴς λυκάνθρωπος. Ἐφόρει εἶδος ράσου, ἀπροσδιορίστου χρώματος, καὶ μαύρην σκούφιαν, εἶχε μακρὰν κόμην μαύρην ἀκόμη, καὶ ψαρά, σγουρὰ γένεια. Ἐδυσανασχέτει διότι τὸν ἐκράτει μὲ τὴν ρωμαλέαν χεῖρά του ὁ Μπαρέκος, ἤθελε νὰ φύγῃ.

-Ἄφ᾽σε με νὰ ζήσῃς! Δὲν μπορῶ!... τί Ἀνάσταση νὰ κάμω ᾽γώ... τί μὲ θέλετ᾽ ἐμένα... Ἐσεῖς κάμετε Ἀνάσταση. Μὲ γειά σας, μὲ χαρά σας!... Πάω στὸ καλύβι μου, ᾽γώ!

Τότε ὁ παπα-Γαρόφαλος ἔλαβε τὸν λόγον:

- Νά ᾽χῃς τὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ, παιδί μου! Ἔλα!... Νὰ πάρῃς εὐλογία!... Νὰ μοσχοβολήσ᾽ ἡ ψυχή σου! Ἔλα ν᾽ ἀπολάψῃς τὴ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ μας! Μὴν ἀδικῇς τὸν ἑαυτόν σου! Μὴν κάνῃς τοῦ ἐχτροῦ τὸ θέλημα!... Πάτα τὸν πειρασμό! Ἔλα, Κόλια! Ἔλα, Νικόλαε, ἔλα, Νικόλαε μακάριε! Ὁ ἅγιος Νικόλαος νὰ σὲ φωτίσῃ!

Ὁ μπαρμπα-Κόλιας ἤθελε νὰ ἔλθῃ, ἀλλ᾽ ἐντρέπετο. Ἐπαραξενεύετο πολύ, θὰ ἐπεθύμει νὰ τὸν ἀπῆγον διὰ τῆς βίας.

Ὁ Μπαρέκος, ὡς νὰ εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς του, ἔκραξε τοὺς δύο ἄλλους βοσκοὺς πλησίον του. Οὗτοι, ἡμιπαίζοντες, ἡμισπουδάζοντες, ἔβαλαν τὰς χεῖράς των εἰς τοὺς βραχίονας καὶ τὰς ὠμοπλάτας τοῦ Κόλια. Ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει τὸν ἀπήγαγον, κάτω νεύοντα, ἐπιθυμοῦντα ν᾽ ἀκολουθήσῃ, καὶ τείνοντα ν᾽ ἀποσκιρτήσῃ.

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν Ἁι-Γιάννην, παράδοξον πρᾶγμα συνέβη. Ἡ θεια-Μολώτα, καθὼς ἐκάθητο ἔξωθεν τοῦ ναοῦ, ἅμα εἶδε τὸν Κόλιαν, ἐταράχθη νευρικῶς, ἐστράφη πρὸς τὸν τοῖχον τοῦ ναοῦ. Ἡ Ἀφέντρα, ἥτις ἦτον στὸ πλάγι της, τὴν εἶδε, κ᾽ ἐνόησεν ὅτι κάτι συνέβαινε.

- Τί ἔχεις, θεια-Μολώτα;

Ἡ γραῖα τῆς ἔνευσε νὰ σιωπήσῃ.

Ἐν τοσούτῳ, ἀφοῦ ἡ συνοδία ἐπροχώρησεν εἰς τὸ κέντρον τοῦ περιβόλου, ἡ Μολώτα ἔρριψε πλάγιον βλέμμα πρὸς τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀνδρῶν, κ᾽ ἐκατέβασε χαμηλὰ τὴν μαύρην μανδήλαν της, ἔκρυψε τὰ ὀφρύδια, τοὺς κροτάφους, καὶ μὲ τὰ τσουλούφια τῆς κόμης της, καὶ μὲ τὰ κλώνια τῆς μανδήλας, ἐκάλυψε τὸ κατωσάγονον καὶ τὰ μάγουλα.

Ἡ Ἀφέντρα τὴν ἐκοίταξε μὲ ἄπληστον περιέργειαν.

-Τί ἔπαθες, θεια-Μολώτα; ἠρώτησε καὶ πάλιν.

-Σώπα, σ᾽ λένε! ἐψιθύρισεν ἡ Μολώτα.

Εὐθὺς τότε ὁ παπὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναΐσκον, τὸν ὁποῖον ὁ Σταμάτης, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, πρὶν νὰ πάγῃ ἀκόμα διὰ πεταλίδας καὶ καβούρια, εἶχε στολίσει μὲ δάφνας καὶ μυρσίνας, καὶ ὅστις ἤστραπτεν ἀπὸ κοσμιότητα καὶ καθαριότητα. Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν Εὐλογητόν, καὶ μαζὶ μὲ τὸν ἀνεψιόν του ἄρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ «Κύματι θαλάσσης». Ἡ Ἀφέντρα, ἡ Φωλιώ, κ᾽ αἱ γυναῖκες καὶ τὰ θυγάτρια τῶν ποιμένων, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναόν, κ᾽ ἐκόλλησαν πολλὰ κηρία εἰς τὰ μανουάλια.

Ἡ Μολώτα ἔμενε παραπίσω. Ἤθελε νὰ ἰδῇ ἂν ὁ μπαρμπα-Κόλιας, ὁ Ἀλιβάνιστος, θὰ εἰσήρχετο εἰς τὸν ναὸν ἢ ὄχι. Ὁ Κόλιας καταρχὰς ἐπέμενε νὰ μένῃ ἔξω, ἐπὶ προφάσει ὅτι θὰ ἐβοήθει τοὺς δύο παραγυιοὺς τοῦ Μπαρέκου εἰς τὸ σούβλισμα καὶ ψήσιμον τῶν ἀρνίων διὰ τὰ ὁποῖα ἑτοίμαζαν μεγάλην φωτιάν. Ὁ Μπαρέκος ὅμως ἐφοβήθη μήπως «τὸ στρίψῃ» καὶ τὸν ἐβίασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναὸν μαζί του, λέγων ὅτι «ὁ μουσαφίρης δὲν κάνει ᾽πηρεσία».

Τότε ἡ Μολώτα ἔμεινεν ἀπ᾽ ἔξω, μισοκρυμμένη εἰς τὸν παραστάτην τῆς θύρας τοῦ ναοῦ καὶ κοιτάζουσα λαθραίως μέσα. Ὅταν ἐβγῆκαν ὅλοι λαμπαδηφοροῦντες εἰς τὸ ὕπαιθρον, διὰ νὰ κάμουν Ἀνάστασιν, αὕτη ἀπελθοῦσα ἐκρύβη εἰς τὴν βορειανατολικὴν γωνίαν, σιμὰ εἰς τὴν θυρίδα τῆς Προσκομιδῆς. Ἐκεῖθεν ἤκουσε κι αὐτὴ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη».

Ὅταν τὸ πλῆθος εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸν ναόν, μὲ τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα», τὸ γοργὸν ἐμβατήριον, ἡ Ἀφέντρα τῆς Σταματηρίζαινας ἔμεινε παραπίσω καὶ ἦλθε πλησίον τῆς Μολώτας.

-Γιατί δὲν ἔρχεσαι μὲς στὴν ἐκκλησιά; τῆς εἶπε· λεχώνα εἶσαι;

-Σῦλε, πιδί μ᾽, ἀκούσῃς καλὸ λόγο, τῆς εἶπεν ἡ Μολώτα. Ἄφ᾽σ᾽ ἐμένα.

-Μὰ τί ἔχεις;

-Τίποτα.

Ἐπέμεινε:

-Θὰ μοῦ πῇς τί ἔχεις;

Ἡ γραῖα ἀνένευσε καὶ ἀπεμακρύνθη ἀπ᾽ αὐτῆς. Ἡ Ἀφέντρα ἠναγκάσθη ν᾽ ἀπέλθῃ. Μετ᾽ ὀλίγην

ὅμως ὥραν, ὅταν ἄρχισεν ὁ Ἀσπασμός, ἡ Μολώτα ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ ναοῦ κ᾽ ἔνευσεν εἰς τὴν Ἀφέντραν νὰ ἐξέλθῃ. Τὴν ἔφερεν εἰς τὴν ἰδίαν καὶ πρὶν θέσιν, ἀριστερόθεν τοῦ ναοῦ.

-Τώλα, ἐγὼ πῶς θὰ μεταλάβου; τῆς λέγει.

-Γιατί; τί τρέχει;

-Τώλα, δὲ φιλοῦν Βγαγγέλιο κι Ἀνάσταση;

-Ναί.

-Πῶς νὰ πάω ᾽γὼ ν᾽ ἀνισπαστῶ;

-Πῶς θὰ πᾷς; Μὲ τὰ ποδάρια σ᾽, εἶπεν ἡ Ἀφέντρα.

-Εἶδες κεῖνον ἄθλωπο;

-Ποιόν;

-Κόλια;

-Τὸν Ἀλιβάνιστο; Ἔ, τί;

Ἡ Μολώτα ἔκυψεν, ἐταπείνωσε τὴν φωνὴν καὶ εἶπε:

-Σὰν ἤμουν ἐγὼ μικλὸ κολίτσι, αὐτὸς μ᾽ ἤθελε γυναῖκα. Πλὶν ἀλλωστήσω, κὶ πιαστῇ φωνή μου, μ᾽ πῦλε σουλουπώματα, πηγάδι, στενὸ σοκάκι, μ᾽ ἐ... (ἔκυψεν εἰς τὸ οὖς τῆς Ἀφέντρας, κ᾽ ἐψιθύρισε μὲ φωνὴν μόλις ἀκουομένην)· μ᾽ ἐφίλησε...

Ἡ Ἀφέντρα ἔπνιξε βαθύν, ἀργυρόηχον γέλωτα. Ἡ γραῖα ἐπανέλαβε:

-Πατέλας δὲν τὸν ἤθελε γαμπλό. Πῆλα ἄλλον. Χήλεψα. Αὐτός, εἶπαν, πῆλε καημό, πῆγε βουνά, ἀγλίεψε, δὲν πάτησ᾽ ἐκκλησιά... Ἐγὼ ἔχω τὸ κλῖμα (τὸ κρῖμα);

Ἡ Ἀφέντρα ἐνόησεν ἀμέσως τὴν ἁπλοϊκὴν εὐσυνειδησίαν τῆς γραίας.

-Ἔ, καλά, εἶπε, νὰ ποὺ τὸν πῦρες τώρα, στὴν Ἀνάσταση. Ὥρα τοῦ Ἀσπασμοῦ, τῆς ἀγάπης εἶναι. Νὰ σχωρεθῇς, νὰ τὸ πῇς τοῦ παπᾶ καὶ θὰ σ᾽ ἀφήσῃ νὰ μεταλάβῃς.

* * *

Ἡ Μολώτα ἠκολούθησε κατὰ γράμμα τὴν συμβουλὴν τῆς Ἀφέντρας. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν, ἠσπάσθη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Ἀνάστασιν, εἶτα ἐζήτησε συγχώρησιν ἀπὸ τὸν Κόλιαν. Ἀκολούθως, τὴν ὥραν τοῦ Κοινωνικοῦ, ἐπλησίασε μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας γυναῖκας εἰς τὴν βορείαν πύλην τοῦ ἱεροῦ, ὅπου ὁ ἱερεὺς ἀνέγνωσεν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των τὴν συγχωρητικὴν εὐχήν, ἐνῷ ὁ μικρὸς ψάλτης ἐμινύριζε τὸ «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε».

Μετὰ τὴν Ἀπόλυσιν, ἅμα οἱ ἄνδρες ἐξῆλθον, ὁ Σταμάτης συναντήσας τὸν Κόλιαν τὸν ἐχαιρέτισε:

-Χριστὸς ἀνέστη, μπαρμπα-Κόλια! Καλὴ ὥρα ἦτον ποὺ σ᾽ πῦρα χτές.

Καὶ ὁ γέρων ἐρημίτης ἀπήντησεν:

-Ἀληθῶς ἀνέστη, βρέ! Δὲν εἶμαι ἀλιβάνιστος!

(1903)

Ἡ φιλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μέ τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο: ὑπόδειγμα ἀληθινῆς φιλίας

Παναγιώτη Παπακυριακοῦ
Θεολόγου

Τό νά γράψει κανείς γιά κάτι τόσο σπουδαῖο, τή φιλία, δέν εἶναι τό πιό εὔκολο ἐγχείρημα, γιατί στίς μέρες μας εἶναι μία πραγματικότητα δυσεύρετη καί κάπως παρεξηγημένη. Συχνά, ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι συγχέουμε τή φιλία μέ τήν παρέα, γι᾽ αὐτό θά ἦταν καλό νά ξεκαθαρίσουμε τίς ἔννοιες αὐτές.

Σέ μία ἀληθινή φιλία βρίσκομαι μαζί μέ τόν ἄλλο ἄνθρωπο γιά νά μοιραστῶ μαζί του τήν ἴδια τή ζωή, τίς χαρές καί τίς λύπες της. Σέ μία γνήσια φιλία ὑπάρχει ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμός, ὥστε νά ὑπάρχει ὥρα καί χῶρος γιά νά ἐκφραστοῦν ὅλοι. Ὁ καλύτερος φίλος εἶναι αὐτός πού δέν φοβᾶται νά μᾶς πεῖ τήν ἀλήθεια, ἄν πιστεύει ὅτι σέ κάτι ἔχουμε παρεκτραπεῖ. Εἶναι, ὅμως, παράλληλα ἕτοιμος νά σεβαστεῖ τίς ἐπιλογές μας, ἔστω κι ἄν διαφωνεῖ. Ἀντίθετα, ὅταν μιλᾶμε γιά παρέα δύο ἀνθρώπων, αὐτοί ἀφιερώνουν χρόνο ὁ

ἕνας στόν ἄλλο ἁπλῶς γιά νά χαροῦν -πρόσκαιρα- κοινά ἐνδιαφέροντα. Ὅταν πιά ὁ ἕνας ἀπό τούς δύο βαρεθεῖ τά συγκεκριμένα γεγονότα πού τούς ἑνώνουν ἤ ἄν προκύψει μεταξύ τους κάποια διαφωνία, ἡ «φιλία» ἐξανεμίζεται. Δηλαδή, ἀπό τήν παρέα ἀπουσιάζει τό ἐσωτερικό βάθος.

Τό ζητούμενο, ἑπομένως, εἶναι νά δημιουργήσει κανείς μόνιμες καί ἀληθινές φιλίες πού θά κρατήσουν μέσα στόν χρόνο καί θά συμβάλουν στήν καλλιέργεια τῆς προσωπικότητάς του. Ὡστόσο, γιά νά γίνει αὐτό, χρειάζεται νά κάνουμε σωστές ἐπιλογές, ἐπειδή, κατά τόν Ἀπ. Παῦλο, *«φθείρουσιν ἤθη χρηστά ὁμιλίαι κακαί»* (Α΄ Κορ. ιε΄, 33). Δηλαδή: Οἱ κακές συναναστροφές καταστρέφουν τόν καλό χαρακτήρα.

Ὅλοι ἔχουμε τήν ἀνάγκη μίας γνήσιας, ἀληθινῆς, δυνατῆς καί πραγματικῆς φιλίας, γιατί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νιώθουμε τήν ἀνάγκη νά ἀγαπήσουμε, ἀλλά καί νά ἀγαπηθοῦμε. Δύσκολα κτίζεται μία τέτοια φιλία, ἀλλά ὅσοι τό κατάφεραν ἔζησαν εὐτυχισμένοι.

Μία τέτοια ἀληθινή φιλία εἶχαν ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μέ τόν Μέγα Βασίλειο. Αὐτή γίνεται φανερή ἀπό τά κείμενά τους καί κυρίως ἀπό τά κείμενα τοῦ Ἅγ. Γρηγορίου, ὅπου μᾶς περιγράφει καί ταυτόχρονα μᾶς ὑποδεικνύει τίς προϋποθέσεις μίας μεγάλης φιλίας, ὅπως αὐτή πού εἶχε ὁ ἴδιος μέ τόν Μέγα Βασίλειο.

Ἡ ἀληθινή φιλία πρέπει νά εἶναι *«θεῖος καί φρόνιμος ἔρως»*, ἀπαλλαγμένος ἀπό τήν ἁμαρτία. Γράφει ὁ Ἅγ. Γρηγόριος: *«Οἱ σωματικοί ἔρωτες, καθώς ἀφοροῦν τά πράγματα πού περνοῦν, περνοῦν κι ἐκεῖνοι, ὅπως τά ἐαρινά λουλούδια. Οὔτε ἡ φλόγα μένει, ὅταν τά ξύλα τελειώσουν, ἀλλά χάνεται μαζί μέ αὐτά πού τήν τρέφουν, οὔτε ὁ πόθος ὑπάρχει, ὅταν τό προσάναμμα σβήσει. Οἱ θεῖοι, ὅμως, καί φρόνιμοι ἔρωτες, ἐπειδή ἀναφέρονται σέ κάτι σταθερό (τόν Θεό), γι᾽ αὐτό ἀκριβῶς εἶναι μονιμότεροι καί ὅσο περισσότερο παρουσιάζεται ἡ ὁμορφιά τούς τόσο περισσότερο συνδέουν*

τούς ἐραστές μέ αὐτό, ἀλλά καί μεταξύ τους. Αὐτός εἶναι ὁ νόμος τοῦ δικοῦ μας ἔρωτος».

Μία φιλία γίνεται δυνατή, ὅταν οἱ φίλοι διεξάγουν κοινό ἀγῶνα καί στοχεύουν στό νά κατακτήσουν τίς ψηλότερες κορυφές τῆς ἀρετῆς. Γι᾽ αὐτή τήν κοινή ἐπιδίωξη τοῦ ἰδίου καί τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μᾶς ἀναφέρει ὁ Ἅγ. Γρηγόριος: *«Κοινή ἐπιδίωξη καί τῶν δύο, ἡ ἀρετή καί ἡ συμμόρφωση τῆς ζωῆς μας πρός τίς μελλοντικές ἐλπίδες».* Ἐξομολογεῖται γιά τόν θεῖο πόθο τους: *«Τήν ἐπιδίωξη αὐτή ἔχοντες ἐμπρός μας, κατευθύναμε τή ζωή μας ὁλόκληρη καί κάθε μας ἐνέργεια· μᾶς ὁδηγοῦσε ἡ ἐντολή καί εἰκονίζαμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο τήν ἀρετή μας καί εἴμαστε, ἐάν δέν εἶναι ὑπερβολικό τοῦτο νά πῶ, ὁ ἕνας γιά τόν ἄλλο κανόνας καί μέτρο, μέ τά ὁποῖα διακρίνεται τό ὀρθό καί τό μή ὀρθό».*

Ἡ ὑγιής φιλία ἀνθεῖ σέ περιβάλλοντα ἀμόλυντα ἀπό τήν ἁμαρτία καί τή συναναστροφή τῶν κακῶν καί τῶν πονηρῶν. Ἀξιοπρόσεκτες καί σέ αὐτό τό σημεῖο εἶναι καί πάλι οἱ παρατηρήσεις τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου: *«Ἀπό τούς σπουδαστές μᾶς συναναστρεφόμαστε, ὄχι βέβαιά τους πιό ἀνήθικους, ἀλλά τούς πιό φρόνιμους· οὔτε τούς πιό ἐριστικούς, ἀλλά τούς πιό εἰρηνικούς καί ἐκείνους πού ἡ συναναστροφή τούς εἶναι ὠφελιμότερη. Διότι γνωρίζαμε ὅτι εἶναι εὐκολότερο νά λάβεις τήν ἀσθένεια, παρά νά χαρίσεις τήν ὑγεία. Καί στά μαθήματα φτάσαμε νά χαιρόμαστε ὄχι μέ τά πιό εὐχάριστα, ἀλλά μέ τά πιό ὠφέλιμα. Ἐπειδή καί ἀπό αὐτά οἱ νέοι συμμορφώνονται πρός τήν ἀρετή ἤ τήν κακία».*

Ἀκόμα κάτι πού συνδέει τούς ἀνθρώπους μέ μία γνήσια φιλία, εἶναι οἱ κοινές ἀρχές καί οἱ κοινές ἀντιλήψεις. Σέ αὐτό τό θέμα ὑπογραμμίζει ὁ Γρηγόριος: *«Τίποτε, νομίζω, δέν ἀξίζει, ἐάν δέν ὁδηγεῖ στήν ἀρετή καί δέν κάνει καλύτερους ὅσους ἀσχολοῦνται μέ αὐτό. Γιά τούς ἄλλους ὑπάρχουν διάφορες ὀνομασίες ἤ ἀπό τόν πατέρα ἤ ἀπό τήν οἰκογένεια ἤ ἀπό τό ἐπάγγελμα καί τίς πράξεις τους. Ἐμεῖς, ὅμως, ἔχουμε τό*

μέγα προσόν καί ὄνομα νά εἴμαστε καί νά λεγόμαστε Χριστιανοί. Αὐτό ἦταν ἡ μεγαλύτερη καύχηση γιά μᾶς».

Ἄλλο ἕνα βασικό συστατικό μίας ἀληθινῆς φιλίας εἶναι ἡ ἀγάπη. *«Ἐκεῖνος πού ἀγαπάει ἔχει μακροθυμία, ἔχει καί καλοσύνη· ἐκεῖνος πού ἀγαπάει δέ ζηλοφθονεῖ· ἐκεῖνος πού ἀγαπάει δέν κομπάζει οὔτε περηφανεύεται· εἶναι εὐπρεπής, δέν εἶναι ἐγωιστής οὔτε εὐερέθιστος· ξεχνάει τό κακό πού τοῦ ἔχουν κάνει»* (Α΄ Κορ. ιγ΄, 4 - 5). Καί οἱ σεβάσμιοί μας Πατέρες Γρηγόριος καί Βασίλειος εἶχαν αὐτοῦ του εἴδους τήν ἀγάπη στή φιλία τους. Ἀγωνίζονταν ὄχι ποιός θά ἔχει τά πρωτεῖα, ἀλλά πῶς νά τά παραχωρήσουν ὁ ἕνας στόν ἄλλο. Τήν ἐπιτυχία τοῦ ἑνός τήν θεωροῦσε ὁ ἄλλος καί δική του καί χαιρόταν γιά τόν φίλο του. Ἡ ἀγάπη καί ὁ σεβασμός πού εἶχε ὁ Ἅγ. Γρηγόριος στόν Μέγα Βασίλειο φαίνεται στά πιό κάτω λόγια μέ τά ὁποῖα συγκρίνεται ὁ ἴδιος μέ τόν φίλο του. Γράφει: *«Τό ὡραιότερο εἶναι ὅτι ἐσχηματίσθη ἀπό ἐμᾶς μία ἀδελφότης πού ἐκεῖνος (ὁ Βασίλειος) διεμόρφωνε καί κατεύθυνε ὡς ἀρχηγός μέ κοινές ἱκανοποιήσεις, μολονότι ἐγώ ἔτρεχα πεζός δίπλα σέ ἅρμα Λυδικό (ταχυδρόμο δηλαδή), ὅπου καί ὅπως πήγαινε ἐκεῖνος».*

Τέλος, ἕνα ἀκόμη σημεῖο ἀπό τό ὁποῖο μποροῦμε νά παραδειγματιστοῦμε ἀπό τή φιλία τῶν δύο ἀνδρῶν, εἶναι ἡ ἐκδήλωση τρυφερότητας, στοργῆς καί φιλαδελφίας. Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ἀναφερόμενος στόν φίλο του, τόν ἀποκαλεῖ: *«Ὁ ἐμός Βασίλειος»*. Δηλαδή: ὁ δικός μου Βασίλειος. Ἔτσι γίνεται, ὅταν ἡ φιλία εἶναι ἀνιδιοτελής, καθαρή καί λουσμένη στό φῶς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καί ἀρετῆς.

Ἐάν ὅλοι μας δοκιμάσουμε νά ἐφαρμόσουμε στή ζωή μας αὐτά πού οἱ θεόπνευστοι Πατέρες, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί Μέγας Βασίλειος μᾶς δίδαξαν, πρῶτα μέ τό παράδειγμά τους, ἀλλά καί μέ τίς συμβουλές τους, τότε σίγουρα θά μᾶς βοηθήσουν νά δημιουργήσουμε γερές καί ἰσχυρές φιλίες, πού θά ἀντέξουν στόν χρόνο καί στήν τρικυμία τῆς ζωῆς.

Τό μυστικό τῆς ἐπιτυχίας

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Καθώς μπαίνει τό καλοκαίρι, ἔφηβοι, νέοι, οἱ γονεῖς τους, καί ἴσως πολλοί ἄλλοι γύρω τους, ἀγωνιοῦν, ἄν θά πετύχουν στά μαθήματα καί τίς ἐξετάσεις, ἄν θά ἀνοίξει ὁ δρόμος γιά νά προχωρήσουν στόν τομέα πού ἐπιθυμοῦν, στό ἐπάγγελμα πού ὀνειρεύονται... Λέμε ὅτι τό καλοκαίρι εἶναι ἐποχή διακοπῶν, ὡστόσο σέ μεγάλο βαθμό γιά πολλούς εἶναι ἐποχή ἐξετάσεων, ἀποτελεσμάτων, ἄγχους... Ἡ εὐχή, «καλή ἐπιτυχία», δίνει καί παίρνει καί οἱ προσευχές γίνονται πιό θερμές, γιά νά ἔχουμε καί τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ σ᾽ αὐτό τόν ἀγώνα τῶν ἐξετάσεων. Καί μακάρι ὁ καθένας νά ἐπιτυγχάνει κάθε καλό πού ἐπιθυμεῖ καί νά τόν βλέπουν ὅσοι τόν ἀγαποῦν ἐπιτυχημένο.

Μεγάλο κεφάλαιο στή ζωή μας ἡ ἔννοια τῆς ἐπιτυχίας. Ὅλοι ἐπιθυμοῦμε νά πετύχουμε κάτι πού θεωροῦμε σημαντικό. Ἐξαρτοῦμε τήν εὐτυχία μας ἀπό τήν ἐπιτυχία τῶν στόχων μας, κι ὅμως συχνά ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ εὐτυχία δέν κερδίζεται μέ τήν ἐπιτυχία σέ ἕνα τομέα, ὅπως εἶναι ἡ μόρφωση, ἀλλά ἐξαρτᾶται ἀπό πολλούς παράγοντες. Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολυσύνθετη καί δέν περιορίζεται μόνο στά χρονικά ὅρια τῶν ἐτῶν πού ζεῖ κάποιος στή γῆ, ἀλλά ἐπεκτείνεται στήν αἰωνιότητα.

Ἕνας ἐπιτυχημένος νέος πού ἡ προσωπικότητά του καί τά κατορθώματά του πέρασαν τά ὅρια τῶν αἰώνων, καί ἀπό τά χρόνια της Παλαιᾶς Διαθήκης πού ἔζησε ἀναφέρεται ὡς παράδειγμα πρός μίμηση στήν Καινή Διαθήκη, ἀξίζει νά προσεχθεῖ καί νά μᾶς καθοδηγήσει σ᾽ αὐτό τό ζήτημα. Πρόκειται γιά τόν Ἰωσήφ.

Ἦταν ἕνας ὡραῖος νέος δεκαεπτά χρονῶν. Ὡραῖος στή μορφή, ἀλλά κυρίως στήν ψυχή,

γι᾽ αὐτό καί ἀργότερα τοῦ δόθηκε ὁ χαρακτηρισμός «πάγκαλος». Ἄνθρωπος πού συγκέντρωνε ὅλες τίς ἀρετές, ὅλες τίς καλοσύνες. Ἦταν ἰδιαίτερα ἀγαπητός στόν πατέρα του τόν Ἰακώβ, ἀφοῦ ἦταν καί παιδί τῶν γηρατιῶν του. Τοῦ ἔφτιαξε, λοιπόν, ἕνα ὡραῖο πολύχρωμο χιτώνα, γιά νά τοῦ ἐκδηλώσει τήν ἰδιαίτερη ἀγάπη του. Αὐτό προκάλεσε, δυστυχῶς, τόν φθόνο τῶν μεγαλύτερων ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν του, πού ἀπό πρίν δέν τόν χώνευαν. Τόν φθονοῦσαν τόσο, πού δέν μποροῦσαν νά τοῦ ποῦν μία καλή κουβέντα. *«Οὐκ ἠδύναντο λαλεῖν αὐτῷ οὐδέν εἰρηνικόν»* (Γέν. λζ΄, 4).

Κι ἦλθε ἐκείνη ἡ εὐκαιρία πού περίμεναν νά τόν ἀπαλλαχτοῦν, ὅταν τόν εἶχαν στά χέρια τους μακριά στά βοσκοτόπια, πού πῆγαν νά πάρουν τά κοπάδια τους. Εἶπαν στήν ἀρχή νά τόν σκοτώσουν, ἀλλά ἡ συνείδηση τοῦ Ρουβήμ ἀντέδρασε. Πρότεινε νά τόν ρίξουν σ᾽ ἕνα λάκκο νά πεθάνει μόνος, ἐνῶ σκεφτόταν νά τόν βγάλει ἀργότερα, γιατί ἡ συνείδησή του ἐπαναστατοῦσε στή σκέψη καί τοῦ ἔμμεσου φόνου. Ἡ λύση βρέθηκε ἱκανοποιητική γιά τίς συνειδήσεις ὅλων, ὅταν εἶδαν νά περνοῦν ἀπό τήν περιοχή ἔμποροι πού κατευθύνονταν στήν Αἴγυπτο. Ἦταν ἡ ἐποχή πού οἱ ἄνθρωποι πωλοῦνταν γιά νά γίνουν δοῦλοι· ὁ Ἰωσήφ θά ἦταν ἕνας καλός δοῦλος. Ἔκλαψε καί παρακάλεσε ὁ νεαρός Ἰωσήφ τά ἀδέλφια του, ἀλλά μάταια. Ἡ ἀπόφαση ἦταν τελεσίδικη, ἡ εὐκαιρία νά τόν ἀπαλλαχτοῦν μοναδική. Καί ἔφτασε ὁ Ἰωσήφ μόνος σέ μία ξένη χώρα, τήν Αἴγυπτο, μέ ἐντελῶς ἀλλιώτικες συνήθειες καί μία θρησκεία παράξενη, στήν ὁποία λατρεύονταν τερατόμορφοι θεοί. Τόν πολύχρωμο χιτώνα του τόν ἔστειλαν βαμμένο μέ αἷμα ἑνός ζώου τά ἀδέλφια του στόν πατέρα τους, γιά νά τόν πληροφορήσουν ὅτι

κάποιο θηρίο κατασπάραξε τόν ἀγαπημένο του γιό.

Ἔτσι ἀρχίζει ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωσήφ στήν Αἴγυπτο. Κι ἐκεῖ πού διερωτᾶται κανείς πῶς θά ζοῦσε πιά αὐτός ὁ νέος σ᾽ αὐτό τόν ξένο καί παράξενο γιά τά δικά του ἤθη περιβάλλον, ἐκπλήσσεται, ὅταν διαβάζει στήν ἱστορία του ὅτι πολύ σύντομα ἐξελίχθηκε σέ σπουδαῖο ἀξιωματοῦχο τῆς Αἰγύπτου. Ἀπό τούς Ἰσμαηλίτες ἐμπόρους τόν ἀγόρασε γιά δοῦλο του ἕνας ἀπό τούς ἀξιωματούχους τοῦ Φαραώ, ὁ Πετεφρής. Ἀμέσως, ξεχώρισε ὁ Ἰωσήφ ἀνάμεσα ὄχι μόνο σέ δούλους, ἀλλά καί σέ ντόπιους, παρόλο πού δέν εἶχε κάποια ἰδιαίτερα προσόντα καί καμιά μόρφωση. Στόν τόπο του κι ἐκεῖνος βοσκός ἦταν στά κοπάδια τοῦ πατέρα του. Ὅμως, σέ ὅλα ὅσα ἔκανε εἶχε ἐπιτυχές τέλος, *«ἦν ἀνήρ ἐπιτυγχάνων»*, γιατί *«ἦν Κύριος μετά Ἰωσήφ»* (Γέν. λθ΄, 2). Ὁ Κύριος ἦταν πάντα μαζί μέ τόν Ἰωσήφ καί κατεύθυνε τά ἔργα του.

Ὁ Πετεφρής παρατήρησε τό γεγονός ὅτι ὅλα τά ἔργα τοῦ Ἰωσήφ ἦταν καλά καί εἶχαν αἴσιο πέρας, καί ἔστω κι ἄν ὁ ἴδιος ἦταν εἰδωλολάτρης κατάλαβε ὅτι ὁ Ἰωσήφ εἶχε τόν Θεό μαζί του, γι᾽ αὐτό καί πολύ σύντομα τοῦ παρέδωσε μέ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη τήν ἐξουσία νά διαχειρίζεται τά πάντα στό σπίτι καί στούς ἀγρούς του, ἀφοῦ ἔβλεπε τά πάντα νά εὐλογοῦνται μέ τήν ἐργασία τοῦ Ἰωσήφ. Ἔτσι, ὁ Ἰωσήφ ἀντί δοῦλος, ἔγινε ἀξιωματοῦχος.

Τότε ὁ πειρασμός ἦλθε νά ταράξει τή ζωή του. Ἡ γυναίκα τοῦ Πετεφρῆ προσπάθησε νά τόν παρασύρει στήν ἁμαρτία κι ἔγινε πολύ ἐπίμονη, παρά τήν ἄρνηση τοῦ Ἰωσήφ. Ἡ ἀπάντησή του στίς δικές της προκλήσεις ἦταν καθαρή. Δέν μποροῦσε νά ἐκμεταλλευτεῖ τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ κυρίου του, ἀλλά κυρίως διερωτᾶται καί διαμαρτύρεται: *«Πῶς ποιήσω τό ρῆμα τό πονηρόν τοῦτο, καί ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;»* (Γέν. λθ΄, 9). Ὁ Ἰωσήφ δέν εἶχε ξεχά-

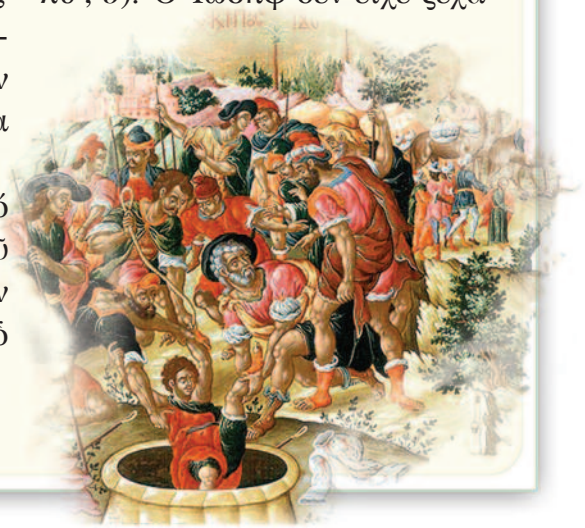

σει τόν Θεό πού λάτρευε στόν τόπο του, τόν ἀληθινό Θεό. Δέν ἀφομοιώθηκε μέ τό εἰδωλολατρικό περιβάλλον καί τίς συνήθειές του, ἔστω κι ἄν ἦταν μόνος ἐκεῖ καί τόσο νέος. Αἰσθανόταν τό βλέμμα τοῦ Θεοῦ νά τόν παρακολουθεῖ καί τοῦ ἦταν ἀδύνατο νά διαπράξει τήν ἁμαρτία, ἔστω κι ἄν ἡ κυρία τοῦ τόν ἀπειλοῦσε, ἔστω κι ἄν κινδύνευε. Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἄρνησής του ἦταν νά συκοφαντηθεῖ ἀπό τήν κακή γυναίκα, ὅτι ἐκεῖνος πρότεινε τήν ἁμαρτία καί γι᾽ αὐτό ἔπρεπε νά φυλακιστεῖ ἀπό τόν Πετεφρή.

Καί στή φυλακή, ὅμως, ὁ ἐνάρετος Ἰωσήφ ξεχώρισε καί εἶχε τόν Θεό βοηθό του. Ἡ ἐντιμότητά του ἔκανε τόν ἀρχιδεσμοφύλακα νά τοῦ ἐμπιστευθεῖ ὅλη τήν ἐξουσία σέ ὅ,τι ἀφοροῦσε τή φυλακή καί τούς φυλακισμένους. Καί εὐλογοῦσε ὁ Θεός ὅλα τά ἔργα τοῦ Ἰωσήφ. Ἔτσι, διάφορα θαυμαστά γεγονότα ἔγιναν ἀφορμή νά ἀποφυλακιστεῖ μετά ἀπό μερικά χρόνια καί νά πάρει ἐξουσία πολύ μεγαλύτερη ἀπό πρίν. Ὁ ἴδιος ὁ Φαραώ, στόν ὁποῖο μέ φωτισμό τοῦ Θεοῦ ἐξήγησε τά ὄνειρά του ὁ Ἰωσήφ, κατάλαβε ὅτι εἶχε τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέσα του καί τοῦ ἀνέθεσε τήν ἐξουσία ὅλης της χώρας, τόν ἔκανε ἀντιβασιλέα. Ἦταν τότε τριάντα χρονῶν ὁ Ἰωσήφ.

Ντυμένος, πλέον, μέ λαμπρή βασιλική στολή καί μέ ἐξουσία ἀπεριόριστη στήν Αἴγυπτο, ὁ Ἰωσήφ διεκπεραίωνε μέ πολλή σοφία τίς ὑποθέσεις πού ἀνέλαβε. Αὐτός εἶχε προβλέψει μέ θεῖο φωτισμό ὅτι γιά ἑπτά χρόνια ἡ γῆ θά ἀπέδιδε πολλούς καρπούς, ἀλλά θά ἀκολουθοῦσαν ἄλλα ἑπτά χρόνια ξηρασίας, πού ἡ γῆ δέ θά καρποφοροῦσε. Γι᾽ αὐτό, σύμφωνα μέ τό σχέδιο πού κατέστρωσε, γιά ἑπτά χρόνια μάζεψε σέ ἀποθῆκες πολύ σιτάρι. Ὅταν ἦλθε ὁ καιρός τῆς ξηρασίας, ἄνοιξε τίς ἀποθῆκες καί ἄρχισε νά πωλεῖ σιτάρι στόν κόσμο.

Ἀπό αὐτό τό σημεῖο ἀρχίζει μία ἱστορία πού κάνει τόν Ἰωσήφ νά ξεχωρίζει ἀκόμη περισσότερο σέ ἀρετή καί ἀφοσίωση στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, κι ἄς ἦταν τώρα ὁ μεγάλος καί πανίσχυρος ἀντιβασιλέας τῆς Αἰγύπτου.

Τά ἀδέλφια του στή γειτονική χώρα, βλέπουν τόν κίνδυνο νά πεθάνουν ἀπό πείνα, ἀφοῦ

καί στό δικό τους τόπο ἐπικρατοῦν οἱ ἴδιες συνθῆκες ξηρασίας καί ἐκεῖ κανείς δέν πρόβλεψε αὐτή τήν κατάσταση. Χωρίς νά γνωρίζουν τίποτε γιά τόν Ἰωσήφ, καί ἐνῶ ὁ Ἰακώβ πιστεύει ὅτι εἶναι νεκρός, πηγαίνουν μέ δική του ἐντολή στήν Αἴγυπτο νά ἀγοράσουν σιτάρι. Ὁ Ἰωσήφ ἀναγνωρίζει τά ἀδέλφια του, ἀλλά ἐκεῖνα δέν ὑποπτεύονται ὅτι αὐτός ὁ σπουδαῖος ἀξιωματοῦχος εἶναι ὁ ἀδελφός τους, πού τόν πούλησαν γιά δοῦλο. Κάποια φορά πού ἐκεῖνοι μιλοῦν μεταξύ τους, νομίζοντας ὅτι δέν καταλαβαίνει τί λένε, θυμοῦνται τό κακό πού ἔκαναν καί σκέφτονται πώς ὁ Θεός τούς τιμωρεῖ τώρα. Καί ὁ Ἰωσήφ φεύγει καί πάει νά κλάψει μόνος. Δέν σκέφτεται, ὅμως, σέ καμιά περίπτωση νά ἐκδικηθεῖ τά ἀδέλφια του. Τούς ἀναγκάζει μόνο, μέ διάφορα τεχνάσματα, νά φέρουν καί τό μικρό ἀδελφό τους, τόν Βενιαμίν, πού ἦταν ἀπό τήν ἴδια μητέρα καί τόν ἀγαποῦσε ἰδιαίτερα ὁ Ἰωσήφ.

Ἔκλαψε πολύ ὁ Ἰωσήφ, ὅταν εἶδε τόν μικρότερο ἀδελφό του τόν Βενιαμίν, ἀλλά καί πάλι δέν φανερώθηκε. Μόνο πάλι χρησιμοποιεῖ κάποια τεχνάσματα καί ἐπιμένει νά κρατήσει τόν Βενιαμίν ὡς «δοῦλο» του. Τά ἀδέλφια του δέν μποροῦν νά στερήσουν τόν Βενιαμίν ἀπό τό γέρο πατέρα τους καί ἐκλιπαροῦν τόν Ἰωσήφ. Μιλοῦν γιά μία παλιά τους ἁμαρτία πού τώρα πληρώνουν... Κι ὁ Ἰωσήφ δέν ἀντέχει περισσότερο τή συγκίνηση. Κλαίει δυνατά καί φωνάζει: *«Ἐγώ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ. Ζεῖ ἀκόμα ὁ πατέρας μου;»*.

Δέν ἀπάντησαν τά ἀδέλφια του. Δέν μποροῦσαν νά μιλήσουν ἀπό τήν ταραχή. Κι ἐδῶ κορυφώνεται ἡ ἔκφραση τῆς ἀνεξικακίας τοῦ Ἰωσήφ. *«Ἐγώ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀδελφός σας, πού μέ πουλήσατε γιά δοῦλο. Ὅμως, μήν λυπάστε τώρα... Ὁ Θεός μέ ἔστειλε ἐδῶ πρίν ἀπό ἐσᾶς, γιά νά σώσω καί τή δική σας ζωή... Δέν μέ στείλατε ἐσεῖς ἐδῶ, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ Θεός, πού μέ ἀνέδειξε καί κύριο ὅλης της Αἰγύπτου»*. Ἀκόμα, τούς ἐξήγησε ὅτι ἡ ξηρασία ἐπρόκειτο νά κρατήσει ἄλλα πέντε χρόνια, γι' αὐτό θά ἔπρεπε νά πᾶνε νά φέρουν καί τόν πατέρα τους καί νά μείνουν ὅλοι στήν Αἴγυπτο γιά νά ζήσουν.

Ὕστερα, σφιχταγκάλιασε

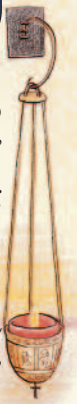

πρῶτα τόν Βενιαμίν καί στή συνέχεια ὅλους τούς ἀδελφούς του καί ἔκλαψε γεμάτος συγκίνηση μαζί τους. Τούς φόρτωσε μέ ὅλα τά ἀγαθά τῆς Αἰγύπτου, γιά νά πᾶνε στόν τόπο τους καί, ἀφοῦ μαζέψουν τά ὑπάρχοντά τους, νά ἐπιστρέψουν. Καί προνοεῖ ὁ ἐνάρετος Ἰωσήφ καί συμβουλεύει: *«Στόν δρόμο πού θά πηγαίνετε, μήν φιλονικεῖτε μεταξύ σας γιά ὅ,τι μοῦ κάνατε»*.

Ἡ χαρά τοῦ γερο-Ἰακώβ, ὅταν ἔμαθε ὅτι ὁ Ἰωσήφ ζεῖ καί τόν περιμένει δέν περιγράφεται. Ὅλοι ὅσοι ἀνῆκαν στήν οἰκογένεια, ἑβδομήντα πέντε ἄνθρωποι, πηγαίνουν στήν Αἴγυπτο. *«Τώρα πού σέ εἶδα ζωντανό, ἄς πεθάνω»*, ἀναφωνεῖ ὁ Ἰακώβ, ἀγκαλιάζοντας τό χαμένο παιδί του. Καί ὁ Ἰωσήφ φροντίζει, ὥστε ὅλοι νά ἐγκατασταθοῦν στόν κατάλληλο τόπο καί νά περνοῦν καλά.

Πέρασαν δεκαεπτά χρόνια ἀπό τότε καί ὁ Ἰακώβ ὑπέργηρος ἀπέθανε καί ἐτάφη μέ τιμές στή δική του γῆ, ὅπως τό ἤθελε. Τότε τά ἀδέλφια τοῦ Ἰωσήφ καταλήφθηκαν ἀπό φόβο ὅτι τώρα πού δέν ζοῦσε ὁ πατέρας τους, ὁ Ἰωσήφ θά ἐκδικεῖτο τό κακό πού τοῦ εἶχαν κάνει. Τό μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς τοῦ Ἰωσήφ λάμπει ἀκόμα περισσότερο σ᾽ αὐτή τήν περίπτωση καί μᾶς ἀποκαλύπτει τό μυστικό του. Αὐτό πού ἀποσποῦσε τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ σέ ὅλα τά ἔργα του. Στούς φόβους τῶν ἀδελφῶν του ἁπαντᾶ ἁπλά ὁ Ἰωσήφ: *«Μή φοβεῖσθε, τοῦ γάρ Θεοῦ εἰμι ἐγώ»* (Γέν. ν΄, 19). Μή φοβᾶστε! Ἐγώ εἶμαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Τούς παρηγόρησε καί τούς βεβαίωσε ὅτι θά συνέχιζε νά τούς διατρέφει καί νά τούς ἐξασφαλίζει ὅ,τι χρειάζονταν.

«Ἀνήρ ἐπιτυγχάνων», χαρακτηρίστηκε ὁ Ἰωσήφ. Ἕνας ἐπιτυχημένος ἄνθρωπος. Ἔξησε καί τόν φθόνο καί τήν ἀδικία καί τή σκληρότητα τῶν ἀνθρώπων. Ὅμως, εἶχε πάντα τόν Θεό μαζί του, εἶχε τή δική Του εὐλογία καί ἡ ζωή τοῦ εὐοδώθηκε, τά ἔργα τοῦ εὐλογήθηκαν, τό ὄνομά του γράφτηκε μέ τιμή στήν Ἁγία Γραφή καί οἱ πιστοί τόν τιμοῦμε ὡς μία σπουδαία μορφή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί πρότυπο ἀρετῆς.

Τό μυστικό τῆς πραγματικά ἐπιτυχημένης ζωῆς μας τό εἶπε ὁ ἴδιος: *«Τοῦ γάρ Θεοῦ εἰμι ἐγώ»*.

Οι Δεκατρεις Οσιομαρτυρες και Ομολογητες της Μονης Παναγιας της Κανταρας

Ἱεροδιακ. Πολυβίου Λαμπρινίδη
Θεολόγου

Στίς 19 Μαΐου, ἡ Κυπριακή Ἐκκλησία λαμπρύνεται καί ἀγάλλεται μέ τήν εὐκαιρία τῆς μνήμης τῶν Δεκατριῶν Ὁσιομαρτύρων καί Ὁμολογητῶν τῆς Μονῆς Παναγίας τῆς Καντάρας. Ὁ Ἰωάννης, ὁ Κόνων, ὁ Ἱερεμίας, ὁ Μάρκος, ὁ Κύριλλος, ὁ Θεόκτιστος, ὁ Βαρνάβας, οἱ αὐτάδελφοι Μάξιμος καί Θεόγνωστος, ὁ Ἰωσήφ, ὁ Γεννάδιος, ὁ Γεράσιμος καί ὁ Γερμανός, πάντα ἐπίκαιροι, γίνονται γιά τόν κάθε πιστό πρότυπα πρός μίμηση στήν ἀρετή καί στήν ἁγιότητα.

Οἱ Ἅγιοι αὐτοί Ὁσιομάρτυρες ἔζησαν τόν 13ο αἰ. μ.Χ., κατά τούς χρόνους πού ἡ νῆσος τῆς Κύπρου βρισκόταν κάτω ἀπό τή φράγκικη κυριαρχία, τούς Λουζινιανούς. Οἱ κατακτητές ἔκαναν τό πᾶν, γιά νά ὑποτάξουν τήν Ἐκκλησία στήν ἐξουσία τοῦ Πάπα. Ἡ προσπάθειά τους ἄρχισε ἀπό τό 1220. Σέ μία σύναξη, πού ἔγινε στήν πόλη τῆς Λεμεσοῦ καί στήν ὁποία ἔλαβαν μέρος ἀντιπρόσωποι τοῦ κλήρου τῶν Λατίνων καί τῆς ἄρχουσας τάξεως, ἀποφασίστηκε νά ἐπιβληθοῦν καταπιεστικά μέτρα γιά τήν ὁλοκληρωτική ἐπικράτηση τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας στό νησί. Μπροστά στά μέτρα αὐτά, ἡ στάση τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου καί τῶν μοναχῶν ὑπῆρξε πραγματικά ἀξιοθαύμαστη.

Οἱ πιό πάνω μνημονευθέντες, Ἰωάννης καί Κόνων, ἀφοῦ μόνασαν γιά ἱκανό χρονικό διάστημα στό Καλό Ὄρος τῆς Παμφυλίας στή Μ. Ἀσία, ἔφτασαν στό νησί καί ἐγκαταβίωσαν στήν Ἱερά Μονή τοῦ Μαχαιρᾶ,

ἔχοντας μαζί τους καί τόν μαθητή τους Ματθαῖο, ἐπιδιδόμενοι ὅλοι τους σέ ἔντονη πνευματική ἄσκηση. Πληροφορούμενος τή φήμη τους κάποιος ὀνόματι Θεόδωρος, θέλησε νά ἐνταχθεῖ καί αὐτός ὡς μοναχός στή Μονή τοῦ Μαχαιρά. Στή συνέχεια, μετά ἀπό παρέλευση ἀρκετοῦ χρόνου, ἀναζητώντας μέρος πιό ἡσυχαστικό καί ἀφοῦ ἀσπάστηκαν τόν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Ἰωακείμ καί τούς ἐκεῖ μοναχούς, ἀναχώρησαν γιά τή Μονή τοῦ Κουτσοβέντη γιά νά καταλήξουν τελικά στήν παραπλήσια Μονή τῆς Παναγίας τῆς Κανταριωτίσσης, στήν ὀροσειρά τοῦ Πενταδακτύλου. Στό μεταξύ ὁ Θεόδωρος κάρηκε μοναχός, μετονομαζόμενος σέ Θωμά. Στή συνοδεία προστέθηκε μετά ἀπό λίγο καί ὁ ἀδελφός τοῦ Θωμᾶ, ὁ Βασίλειος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τό ὄνομα Βαρλαάμ, ὁ ἱερέας Κλήμης, ὁ Ἱερεμίας ὁ ὁποῖος προηγουμένως μόναζε κι αὐτός στό Καλό Ὄρος, οἱ αὐτάδελφοι Μιχαήλ καί Θεόδωρος οἱ ὁποῖοι ἐπίσης προέρχονταν ἀπό τό Καλό Ὄρος καί στή μοναχική τους κουρά ἔλαβαν τά ὀνόματα Μακάριος καί Θεοδώρητος ἀντίστοιχα, καί τέλος ὁ μαθητής τῶν δύο αὐταδέλφων, Ἰωάννης, πού μετονομάστηκε σέ Ἱλαρίωνα. Στή συνοδεία πού σχηματίστηκε ἀναφέρεται καί τό ὄνομα κι ἑνός ἄλλου μοναχοῦ μέ τό ὄνομα Γερόντιος.

Ἡ ἀδελφότητα, λόγῳ τοῦ αὐστηροῦ της μοναχικοῦ προγράμματος καί τοῦ ἐνάρετου βίου τῶν μοναχῶν, ἀπέκτησε με-

γάλη φήμη. Ἡ φήμη τῆς εὐλάβειας καί τῆς ἀρετῆς τῶν ταπεινῶν Ὁσίων ἔφθασε καί στά αὐτιά τῶν Λατίνων. Στό ἄκουσμα τῆς φήμης αὐτῆς ὁ φθόνος ἄναψε στήν καρδιά τῶν Λατίνων. Ὁ Φράγκος Ἀρχιεπίσκοπος Στόργγος, πού ἔμενε στή Λευκωσία, ἀμέσως κάλεσε κοντά του τόν Ἱεροκήρυκά του Ἀνδρέα καί τόν διέταξε νά πάρει μαζί του τόν βοηθό του, Ἠλίερμο, γιά νά πᾶνε στό μοναστήρι τῆς Καντάρας. Ἔπρεπε οἱ ἴδιοι νά δοῦν καί νά πιστοποιήσουν τά λεγόμενα, μά καί νά παρασύρουν τούς Ὁσίους στό δικό τους παπικό δόγμα.

Ὁ Ἀνδρέας, ὅπως χαρακτηριστικά ἀναφέρεται στό Συναξάριο, *«τήν ἀλωπεκῆν ὑποδύς»*, κατέφτασε στή Μονή. Οἱ μοναχοί τούς ὑποδέχθηκαν μέ τή δέουσα τιμή. Ὁ Ἀνδρέας θέλησε νά συζητήσει μαζί τους μία σειρά ἀπό θέματα πού ἀφοροῦσαν στήν πίστη. Οἱ μοναχοί φανέρωσαν τήν προσήλωσή τους στά ὀρθόδοξα δόγματα. Ἦρθαν, ὡστόσο, σέ διαφωνία μαζί του γιά τό θέμα τῆς τέλεσης τῆς Θείας Εὐχαριστίας μέ ἄζυμο ἄρτο. Οἱ μοναχοί, ὅπως καί ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι, προσκομίζουν κατά τή Θεία Εὐχαριστία ἔνζυμο ἄρτο, σέ ἀντίθεση μέ τούς Παπικούς, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν ἄζυμο. Ὁ Χριστός χρησιμοποίησε κατά τόν Μυστικό Δεῖπνο ἔνζυμο ἄρτο καί αὐτό κρατοῦν οἱ Ὀρθόδοξοι. Ὅταν ὁ Ἀνδρέας εἶδε τήν προσήλωσή τους αὐτή στήν Ὀρθόδοξη Πίστη, τούς ἀπείλησε μέ βαριές τιμωρίες, καλώντας τους στή Λευκωσία, γιά νά ἀπολογηθοῦν ἐνώπιον τοῦ Λατίνου Ἀρχιερέως. Οἱ Ὅσιοι ἀντιμετώπισαν τίς ἀπειλές χωρίς φόβο καί μέ γενναιότητα. Ἦταν ἀποφασισμένοι νά μαρτυρήσουν, ἄν χρειαζόταν, γιά τήν πίστη τους. Ἔτσι, ἀφοῦ τέλεσαν ὁλονύκτιο ἀγρυπνία καί κοινώνησαν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἀναχώρησαν γιά τή Μονή τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Μαγγάνων στή Λευκωσία. Ἐκεῖ πλῆθος ὀρθοδόξων πιστῶν συνέρρευσε προκειμένου νά ἐκφράσει τόν σεβασμό του πρός τούς μοναχούς καί νά δεῖ τήν ἔκβαση τῶν γεγονότων. Ἀφοῦ πληροφορήθηκαν τά γενόμενα καί δύο μο-

ναχοί ἀπό τή Μονή τοῦ Μαχαιρᾶ, ὁ Γρηγόριος καί ὁ Ἰγνάτιος, ἔσπευσαν νά συνασπισθοῦν καί αὐτοί μέ τούς μοναχούς της Καντάρας. Ἔτσι, σχηματίσθηκε τό «ἱερό σύνταγμα» τῶν δεκατριῶν αὐτῶν ἀνδρῶν.

Ὁ Ἀρχιερέας τῶν Λατίνων κάλεσε τούς μοναχούς σέ ἀπολογία, ἀναφέροντάς τους τά ὅσα τοῦ μετέφερε ὁ Ἀνδρέας. Οἱ μοναχοί γιά ἀκόμα μία φορά ἀναλώθηκαν σέ μία ὁμολογία τῆς πίστης τους, μή φοβούμενοι καί αὐτόν ἀκόμα τόν θάνατο. Τότε διατάχθηκε νά φυλακισθοῦν, ἀλλά καί νά ὑποστοῦν φρικτά βασανιστήρια, τά ὁποῖα ὑπέμειναν χωρίς γογγυσμό, παρακαλώντας τόν Θεό νά δοξασθεῖ ἡ Ὀρθόδοξη Πίστη καί νά λυτρωθεῖ τό ποίμνιο ἀπό τόν κατακτητή. Παρέμειναν στή φυλακή γιά τρία περίπου ἔτη καί μέσα σέ αὐτές τίς ζοφώδεις συνθῆκες ὁ μοναχός Θεοδώρητος, ὁ μετονομασθείς σέ Θεόγνωστο στό μέγα καί ἀγγελικό σχῆμα, παρέδωσε τήν ψυχή του στόν Θεό. Ὁ Ἀνδρέας, ὅταν πληροφορήθηκε τήν τελευτή του, διέταξε νά σύρουν τό σῶμα του *«διά μέσης τῆς χώρας»* καί στή συνέχεια νά τό κάψουν.

Οἱ ὑπόλοιποι πατέρες, προγνωρίζοντας ὅτι ὁ ἐπί γῆς βίος τους ἔφτανε στό τέλος, προχώρησαν στό νά κείρουν μεγαλόσχημους μοναχούς ὅσους πατέρες δέν εἶχαν λάβει τό μέγα καί ἀγγελικό σχῆμα. Ἔτσι, κατά τήν κουρά τόν μέν Ματθαῖο ὀνόμασαν Μάρκο, τόν Κλήμεντα Κύριλλο, τόν Θωμά σέ Θεόκτιστο, τόν Βαρλαάμ σέ Βαρνάβα, τόν Μακάριο σέ Μάξιμο, τόν Ἱλαρίωνα σέ Ἰωσήφ, τόν Ἰγνάτιο σέ Γεννάδιο, τόν Γρηγόριο σέ Γεράσιμο καί τόν Γερόντιο σέ Γερμανό.

Ὁ Φράγκος Ἀρχιεπίσκοπος, ὄντας ὑποχρεωμένος νά ἀπουσιάσει ἀπό τήν Κύπρο, ἔγραψε στόν Πάπα τῆς Ρώμης Γρηγόριο Θ΄ (1227 - 1241) καί ζήτησε ὁδηγίες τί νά κάνει μέ τούς μοναχούς τῆς Μονῆς Καντάρας. Καί αὐτός τόν συμβούλεψε νά κληθοῦν γιά τρίτη φορά οἱ μοναχοί καί νά ἐρωτηθοῦν τί πιστεύουν. Ἐάν ἐπιμένουν στή γνώμη τους, τότε νά τιμωρηθοῦν ὡς αἱρετικοί.

Ὕστερα ἀπό τήν ὑπόδειξη αὐτή, ὁ Λατίνος Ἀρχιεπίσκοπος ἀνέθεσε τήν ὑπόθεση τῶν

Ὁσίων Πατέρων στόν ἀντιπρόσωπό του Ἀνδρέα. Ὁ διώκτης τους Ἀνδρέας γιά ἀκόμα μία φορά τούς κάλεσε νά ἀπεμπολήσουν τήν πίστη τους, ἐπιμένοντας στό θέμα τῶν ἀζύμων. Οἱ μοναχοί ἀπάντησαν ὅτι αὐτά τά ὁποῖα παρέλαβαν, αὐτά τάχθηκαν νά διαφυλάξουν μέχρι τέλους. Εἶχαν πλέον συνειδητοποιήσει ὅτι σύντομα θά ὁδηγοῦνταν στό μαρτύριο, ἐξαιτίας τῆς στάσεώς τους αὐτῆς, γιά τήν ἀγάπη τους στήν Ὀρθοδοξία. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἀνδρέας τόσο πολύ εἶχε καταληφθεῖ ἀπό τούς δαίμονες, πού γιά τρεῖς μέρες οὔτε κοιμήθηκε, ἀλλά οὔτε καί ἔφαγε, σκεπτόμενος μόνο μέ πιό σκληρό θάνατο θά ἀποτελείωνε τούς μοναχούς.

Νά σημειωθεῖ ὅτι κάποιος ἀπό τήν πλευρά τῶν Λατίνων, ὁ ὁποῖος γνώριζε τόν μοναχό Γεννάδιο, τόν παρότρυνε, πλησιάζοντάς τον, νά σκεφθεῖ τήν οἰκογένειά του, τή ζωή του καί νά συμφωνήσει μέ τόν Ἀνδρέα. Ὁ ἴδιος ὅμως, φωτισμένος ἀπό τόν Θεό, ἀποκρίθηκε ὅτι οἰκογένειά του εἶναι ὅλοι αὐτοί οἱ πατέρες πού ἀποφάσισαν νά ἀποθάνουν γιά τόν Χριστό καί σέ καμιά περίπτωση δέν ἐπρόκειτο νά γίνει ἕνας νέος Ἰούδας.

Ὁ Ἀνδρέας, βλέποντας τήν ἐπιμονή τῶν Ὁσίων, κατέφυγε στόν Ρήγα τῆς Κύπρου Ἐρρῆ, ἀναφέροντάς του τά διαδραματισθέντα σχετικά μέ τούς μοναχούς. Ὁ Ρήγας μαζί μέ τό συμβούλιό του μετέθεσαν, σάν Πόντιοι Πιλάτοι, τό θέμα στόν ἴδιο τόν Ἀνδρέα, ἰσχυριζόμενοι ὅτι οἱ ἴδιοι ἀσχολοῦνται μέ δημόσια θέματα καί ὄχι ἐκκλησιαστικά. Ὁ Ἀνδρέας ἐπέμενε, ὅμως, νά καταδικασθοῦν ἀπό τόν Ρήγα, ἐπηρεάζοντάς τους καταλυτικά γιά τόν τρόπο τῆς θανατικῆς ποινῆς τους.

Εἰσηγήθηκε νά τούς δέσουν τά πόδια, καί ἀφοῦ τούς λιθοβολήσουν, νά τούς σύρουν μέ ἄλογα στήν ἀγορά καί στόν Πεδιαῖο ποταμό (πού ἦταν ξηρός) πάνω στίς πέτρες, ὥστε νά διαλυθοῦν οἱ σάρκες τους. Κατόπιν, μετά τό φρικτό αὐτό μαρτύριο, ὄντες ἡμιθανεῖς, τούς ἔκαψαν ζωντανούς. Ἔτσι, κατά τό ἔτος 1231, μαρτύρησαν καί ἔλαβαν τόν ἀμαράντινο τῆς δόξης στέφανο καί συγκαταριθμήθηκαν στή χορεία τῶν Ἁγίων, κοσμώντας τό Ἁγιολόγιο τῆς Κύπριδος Ἐκκλησίας.

Οἱ ἀπαρχές τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Μέρος Γ΄

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Δρος Φαρμακευτικῆς - Θεολόγου

Ὅπως καί στήν ὑπόλοιπη ρωμαϊκή αὐτοκρατορία, ἔτσι καί στήν Κύπρο, οἱ τρεῖς πρῶτοι αἰῶνες ἀποτέλεσαν περίοδο ἔντονων δοκιμασιῶν, διωγμῶν καί ἀρκετῶν πειρασμῶν γιά τή νεόφυτη χριστιανική Ἐκκλησία. Στά δύο προηγούμενα ἄρθρα ἐπιχειρήθηκε νά ἀναφερθεῖ ἐν συντομίᾳ, ἀφ᾽ ἑνός ἡ ἐκτός Κύπρου δράση τῶν πρώτων χριστιανῶν Κυπρίων καί ἀφ᾽ ἑτέρου ἡ δράση τῶν σκαπανέων τοῦ χριστιανισμοῦ στήν ἴδια τήν Κύπρο (πρωτεργάτες Ἀπ. Βαρνάβας καί Ἀπ. Παῦλος). Ἔγινε, ἐπίσης, ὀνομαστική ἀναφορά σέ ὁρισμένους συνεργάτες τῶν ἐν λόγῳ Ἀποστόλων. Στό παρόν, ἀλλά καί σέ ἑπόμενα ἄρθρα, θά σταθοῦμε στόν σύντομο σχολιασμό συγκεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων στήν Κύπρο.

Ἅγιος Λάζαρος

Ὁ φίλος τοῦ Χριστοῦ Λάζαρος, μετά τήν ἀνάστασή του ἀπό τόν Χριστό, ἔζησε τριάντα περίπου χρόνια καί ἦλθε στή Λάρνακα περί τό 36 μ.Χ. Διά χειρῶν τῶν Ἀποστόλων Παύλου καί Βαρνάβα κατέστη πρῶτος Ἐπίσκοπος Κιτίου καί ὑπολογίζεται ὅτι ἀρχιεράτευσε, κατά προσέγγιση, γιά 18 χρόνια. Ὁ τάφος του βρίσκεται στήν Λάρνακα, στόν ὁμώνυμο

Ἱερό Ναό. Λέγεται ὅτι ὁ Ἅγιος, μετά τήν ἔγερσή του ἀπό τόν Χριστό, δέν γέλασε ποτέ ἐκτός ἀπό μία φορά πού εἶδε μία γυναίκα νά κλέβει ἕνα πήλινο ἀγγεῖο. Ὁ Ἅγιος εἶπε γιά τό περιστατικό αὐτό ὅτι τό ἕνα χῶμα κλέβει τό ἄλλο. Ἡ ἑορτή τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ προπομπό τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἑορτάζεται τό Σάββατο πού προηγεῖται τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων. Στίς 17 Ὀκτωβρίου ἑορτάζεται ἡ ἀνακομιδή τοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου καί δικαίου Λαζάρου, ἡ ὁποία ἔγινε τό ἔτος 890 μ.Χ. ἐπί αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ φιλοσόφου καί φιλοχρίστου. Ὁ ἐν λόγῳ αὐτοκράτορας, κινηθείς ἀπό θεῖο ζῆλο, ἔκτισε στήν Κωνσταντινούπολη μεγαλοπρεπῆ Ἱερό Ναό πρός τιμή τοῦ Ἁγίου Λαζάρου καί ἔπηξε ταυτόχρονα καί Ἱερά Μονή. Στή συνέχεια, ἔστειλε ἀντιπροσωπεία στήν Κύπρο καί μετέφερε τό ἅγιο λείψανό του στή Βασιλεύουσα, ὅπου ἐναποτέθηκε σέ ἀργυρή θήκη. Τό λείψανο τοῦ Ἁγίου βρέθηκε σέ ὑπόγειο τάφο ἐντός «σεντουκίου μαρμαρένιου», στό ὁποῖο ἀναγραφόταν: «*Λάζαρος ὁ τετραήμερος καί φίλος Χριστοῦ*». Ἡ ἀνακομιδή τοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Λαζάρου συνεορτάζεται, ἐπίσης, μέ τήν ἀνακομιδή τοῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς στίς 4 Μαΐου. Σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἁγιορείτη, «*εἰς τόν μακάριον τοῦτον Λάζαρον, ἐγκώμιον ἔπλεξεν Ἰωσήφ ὁ Θεσσαλονίκης (σώζεται ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονή τοῦ Παντοκράτορος) καί ὁ Χρυσόστομος, οὗ ἡ ἀρχή· «Σήμερον ἐκ νεκρῶν ἐγειρόμενος ὁ Λάζαρος» (σώζεται ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων). Καί ὁ Κρήτης Ἀνδρέας, οὐ ἡ ἀρχή· «Λάζαρος τόν παρόντα» (σώζεται ἐν τῇ τοῦ Διονυσίου). Καί δεύτερον δέ λόγον συνέγραψεν ὁ Χρυσόστομος, οὗ ἡ ἀρχή· «Ὥσπερ μήτηρ φιλότεκνος, ἐπιδοῦσα τήν θηλήν τῷ νηπίῳ, τέρπεται, τοῦ παιδός ἐφέλκοντος» (ἐν τῷ Πρωτάτῳ)*».

Ἅγιος Ἡρακλείδιος

Ὁ Ἅγιος Ἡρακλείδιος γεννήθηκε στή Λαμπαδού, χωριό κοντά στή σημερινή Γαλάτα καί τό Σινᾶ Ὄρος. Στή Λαμπαδού (ἤ Λαμπαδιστό) ἔφθασαν οἱ Ἀπόστολοι Παῦλος, Βαρνάβας καί Μᾶρκος (κατά τήν πρώτη τους ἔλευση στό νησί) καί ἐκεῖ συνάντησαν τόν Ἱεροκλῆ, πατέρα τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου. Ὁ

Ἱεροκλῆς ἦταν ἱερέας τῶν εἰδώλων, ἀλλά βοήθησε τούς Ἀποστόλους νά προχωρήσουν στήν πορεία τους πρός τό «Χιονῶδες Ὄρος» (τό Τρόοδος), δίνοντάς τους ὡς ὁδηγό τόν υἱό τοῦ Ἡρακλέων. Καθ' ὁδόν ὁ Ἡρακλέων κατηχήθηκε ἀπό τούς Ἀποστόλους καί βαπτίσθηκε στόν ποταμό Σέτραχο τῆς Μαραθάσας -δίπλα ἀπό τή σημερινή Μονή τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ- καί ἔλαβε τό ὄνομα Ἡρακλείδιος. Ἀπό τή Λαμπαδού ξαναπέρασαν οἱ Ἀπόστολοι Βαρνάβας καί Μᾶρκος, κατά τή δεύτερη ἔλευσή τους στό νησί (κατέπλευσαν στόν Κορμακίτη καί ἀπό ἐκεῖ πέρασαν ἀπό διάφορα μέρη τῆς περιοχῆς Μόρφου καί κατευθύνθηκαν στή Σολέα).

Μετά τόν μαρτυρικό θάνατο τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ὁ Εὐαγγελιστής Μάρκος ἐνημέρωσε σχετικά τόν Ἀπόστολο Παῦλο (ὁ ὁποῖος βρισκόταν στήν Ἔφεσο). Ὁ τελευταῖος, γιά νά ἐνισχύσει τό ἱεραποστολικό ἔργο στό νησί, ἀπέστειλε τούς συνεργάτες του, Ἐπαφρᾶ καί Τυχικό, πρός τόν μοναδικό τότε Ἐπίσκοπό της Κύπρου, τόν Ἅγιο Ἡρακλείδιο, μέ ὁδηγίες ὅπως καταστήσει Ἐπισκόπους σέ διάφορα μέρη τῆς Κύπρου. Ὁ Ἅγιος Ἡρακλείδιος εἶχε ἤδη χειροτονηθεῖ Ἐπίσκοπος Ταμασοῦ ἀπό τούς Ἀπ. Παῦλο, Βαρνάβα καί Μᾶρκο. Βάσει τῶν ἐντολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁ Ἀπόστολος Τυχικός ἔγινε ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος Νεαπόλεως (στή Λεμεσό), ὁ Ἐπαφρᾶς Ἐπίσκοπος Πάφου καί ὁ Αὐξίβιος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη χειροτονηθεῖ ἀπό τόν Εὐαγγελιστή Μάρκο, καθίσταται πρῶτος Ἐπίσκοπος Σόλων.

Ὁ Ἅγιος Ἡρακλείδιος ἐργάστηκε εὐδοκίμως μέ ζῆλο καί φόβο Θεοῦ στόν ἀμπελώνα τοῦ Κυρίου. Ἔκανε πολλά θαύματα καί ὑπέστη μαρτυρικό θάνατο. Βασανίστηκε φρικτά ἀπό τούς εἰδωλολάτρες στήν πλατεία τῆς Ταμασοῦ καί τελειώθηκε διά ξίφους. Στόν Συναξαριστή τοῦ Ἁγί-

ου Νικοδήμου, σημειώνεται ὅτι ὁ Ἅγιος μαρτύρησε σέ φωτιά. Ἡ ἀρχαιότερη ἀναφορά στό μαρτύριο τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου ἀνάγεται στό τρίτο τέταρτό του δεκάτου αἰῶνα (Συναξάριο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως). Σύμφωνα, ὅμως, μέ ἀρχαιότερη πηγή (τοῦ 5ου ἤ 6ου αἰῶνα), πού διασώζεται στόν Παρισινό Χειρόγραφο Κώδικα 769 + 979 τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνα (εἶναι ὁ βίος τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου καί τοῦ Ἁγίου Μνάσωνα, ὅπως συνεγράφη ἀπό τόν μαθητή τους Ρόδωνα), ὁ Ἅγιος Ἡρακλείδιος *«ἐκοιμήθη μετ᾽ εἰρήνης»*. Τό ὑπόγειο σπήλαιο (ἐνδεχομένως τό σπήλαιο-κατοικία πού ἀναφέρει ὁ Ρόδων στό πιό πάνω ἔργο), ὅπου βρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου, σώζεται στό ὁμώνυμο γυναικεῖο μοναστήρι στό Πολιτικό.

Ὁ Ἅγιος ἑορτάζει στίς 17 Σεπτεμβρίου.

Ἅγιος Μνάσων

Πρόκειται γιά *«ἀρχαῖον μαθητήν»*, ὅπως τόν ἀποκαλοῦν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπό τήν Ταμασό καί ἐργάστηκε μαζί μέ τόν Ἅγιο Ἡρακλείδιο. Διαδέχθηκε, μάλιστα, τόν Ἅγιο Ἡρακλείδιο στή θέση τοῦ Ἐπισκόπου μετά τό μαρτύριο τοῦ Ἁγίου. Ἐργάστηκε σκληρά μαζί μέ τόν Ἅγιο Ἡρακλείδιο καί ἀποτέλεσε ἄξιο συνεργάτη, ἀλλά καί συνεχιστή τοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου. Ὁ Ἅγιος Μνάσων σέ βαθιά γεράματα χειροτόνησε ὡς διάδοχό του, τόν Ρόδωνα. Ὁ Ἅγιος Μνάσων ἑορτάζει στίς 19 Ὀκτωβρίου. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, στόν Συναξαριστή του, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἅγιος Μνάσων μαρτύρησε διά ξίφους: *«Ὡς πύργος ἐνδούς τήν κάραν κλίνας Μνάσων, πτῶσιν πρό τῆς γῆς τήν ἀπό ξίφους μένει»*.

(Συνεχίζεται)

Βιβλιογραφία

1. Ἁγίου Νικοδήμου Ἁγιορείτου, *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ Ἐνιαυτοῦ*, τόμος Α΄, ἐκδόσεις Δόμος, 2005.
2. Ἰωαννίδη Κλείτου, *Ἐκκλησία Κύπρου, Ἱστορία καί Πολιτισμός 2000 ἐτῶν*, ἐκδόσεις Ἀλάσια, 1997.
3. Παπαχριστοφόρου Μακαρίου, *Τυχικῷ τῷ Ἀποστόλῳ*, Γαλάτα 2006.
4. Χάμπα Παναγιώτη, *Βίος καί πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου*, Λευκωσία, 1984.

Ἑρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας

Ἐπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Καιροῦ

Πρίν ἀπό τήν ἔναρξη τῆς Θείας Λειτουργίας ὁ Ἱερέας λαμβάνει «καιρό». Ἡ πράξη αὐτή εἶναι μία μικρή αὐτοτελής ἀκολουθία, ἡ ὁποία ἔχει ὡς σκοπό νά προετοιμάσει πνευματικά τούς λειτουργούς, γιά νά εἰσέλθουν σέ ἕνα ἄλλο, ἐντελῶς διαφορετικό, καιρό, δηλαδή χρόνο καί κατάσταση. Ἐπειδή αἰσθάνεται πνευματικά ἀδύναμος νά προσεγγίσει τό Ἅγιο Θυσιαστήριο καί νά τελέσει τήν ἱερουργία, ζητᾶ τό ἔλεος καί τήν ἐξ ὕψους δύναμη τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐνίσχυσή Του, γιά νά καταστεῖ ἱκανός νά προσφέρει τόν ἑαυτό του σ᾽ αὐτή τή διακονία.

Ἔτσι, ὅταν εἰσέλθει στόν Ναό, πηγαίνει στόν Ἐπισκοπικό Θρόνο[1] καί βάζει μετάνοια ἐνώπιόν του. Στή συνέχεια, στέκεται μπροστά στήν Ὡραία Πύλη καί κάνει τρεῖς μετάνοιες, ζητώντας τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν του. Ἀκολούθως, λέγει ὁρισμένα τροπάρια μέσα ἀπό τά ὁποῖα ἐπικαλεῖται τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, τίς πρεσβεῖες τῆς Παναγίας καί τῶν Ἁγίων. Μετά προσκυνεῖ τίς ἱερές εἰκόνες, βάζοντας κατ᾽ αὐτό τόν τρόπο πρεσβευτές τούς Ἁγίους, ὥστε νά ἐπιτευχθεῖ ὁ σκοπός τῆς Θείας Λειτουργίας, πού εἶναι ὁ ἁγιασμός ὅλων τῶν πιστῶν. Τελειώνοντας τήν προσκύνηση τῶν εἰκόνων, στέκεται καί πάλι μπροστά στήν Ὡραία Πύλη καί, ἀσκεπής, σέ στάση δεήσεως, παρακαλεῖ τόν Θεό νά τόν ἐνι-

1. Ὁ Ἐπισκοπικός Θρόνος συμβολίζει τόν Θρόνο τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ. Ἡ μετάνοια πού κάνει ὁ Ἱερέας ἐνώπιον τοῦ Θρόνου αὐτοῦ διαβαίνει στόν Χριστό.

σχύσει μέ δύναμη ἐξ ὕψους, γιά νά καταστεῖ ἱκανός νά τελέσει τή Θεία Λειτουργία ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου Θυσιαστηρίου. Μετά τή μικρή Ἀπόλυση πού κάνει, στρέφεται πρό τούς πιστούς καί ζητεῖ ἀπ' αὐτούς συγχώρηση.

Μέ τή σύντομη αὐτή ἀκολουθία ἤδη ὁ Ἱερέας ἄφησε ἔξω ἀπό τόν Ναό κάθε σκέψη, μέριμνα καί φροντίδα καί εἰσῆλθε σ' ἕνα ἄλλο καιρό καί κατάσταση. Γι' αὐτό καί εἰσερχόμενος στό Ἱερό Βῆμα, λέγει χαρακτηριστικά: «*Εἰσελεύσομαι εἰς τόν οἶκόν σου, προσκυνήσω πρός ναόν τόν ἅγιόν σου ἐν φόβῳ σου*». Αὐτή ἡ ὁμολογία φανερώνει τήν πνευματική κατάσταση στήν ὁποία πρέπει νά βρίσκεται ὁ Λειτουργός, ὅταν μπαίνει μέσα στό Ἱερό Βῆμα γιά νά τελέσει τή Θεία Λειτουργία. Ὅλα μέσα του ἀλλάζουν. Πρέπει νά εἶναι πλήρως δοσμένος στόν Θεό. Γι' αὐτό, μπαίνοντας ἀσπάζεται τό Ἱερό Εὐαγγέλιο καί τήν Ἁγία Τράπεζα, ζητώντας τή Χάρη τοῦ Θεοῦ καί τή συγχώρησή Του. Ὅλες αὐτές οἱ εὐχές καί οἱ κινήσεις πού κάνει ὁ Ἱερέας κατά τήν ἀκολουθία αὐτή δέν εἶναι κάτι τό τυπικό καί ἐξωτερικό τό ὁποῖο πρέπει νά γίνει. Εἶναι ἕνα μέσο, ἕνας τρόπος, ὁ ὁποῖος τόν βοηθᾶ νά στρέψει τόν νοῦ καί τήν καρδιά ἐξ ὁλοκλήρου στόν Θεό καί νά δοθεῖ σ' Αὐτόν. Αὐτό ἔχει μεγάλη σημασία, διότι στή συνέχεια ἐνδυόμενος τήν ἱερατική του ἐνδυμασία, στήν πραγματικότητα ἐνδύεται τή Χάρη τοῦ Θεοῦ ἤ ἀκόμα καλύτερα ὁλόκληρο τόν Χριστό μέ ἕνα μυστικό τρόπο. Γι' αὐτό καί κάθε φορά πού ἐνδύεται ἕνα ἱερό ἄμφιο λέγει μία φράση, ἡ ὁποία ὅπως θά

δοῦμε παρακάτω, καλλιεργεῖ στόν Ἱερέα τή συναίσθηση αὐτῆς τῆς πραγματικότητας.

«Καιρό», τρόπον τινά, λαμβάνουν καί οἱ πιστοί, ὅταν εἰσέρχονται στόν Ναό γιά νά βιώσουν τό Μυστήριο τῆς Κοινωνίας τους μέ τόν Θεό. Ὅταν μπαίνουν στόν Ναό, στόν Νάρθηκα, ἀνάβουν κερί. Τό κερί συμβολίζει, μέ τό φῶς του, τό φῶς τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ τό ὁποῖο οἱ πιστοί θά δεχθοῦν μέσα στίς καρδιές τους. Ὁπότε μέ τή συμβολική αὐτή ἐνέργεια λαμβάνουν τήν αἴσθηση ὅτι μέσα ἀπό τή λατρευτική ζωή καλούμαστε νά βιώσουμε κάτι τό ὁποῖο δέν ἔχει νά κάνει μέ τά ὑλικά καί αἰσθητά τοῦ κόσμου αὐτοῦ καί, κατά συνέπεια, μπαίνουμε σέ ἕνα ἄλλο χρόνο, πνευματικό, καί σέ ἄλλη ὑπερκόσμια κατάσταση, στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μέσα στόν Νάρθηκα τοποθετοῦνται οἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγίου πού τιμᾶται ὁ Ναός καί τοῦ Ἁγίου πού ἑορτάζει τή συγκεκριμένη ἡμέρα. Ὁ πιστός ἀσπάζεται μέ εὐλάβεια τίς ἱερές εἰκόνες καί παρακαλεῖ τά εἰκονιζόμενα πρόσωπα νά τόν βοηθήσουν νά φθάσει στήν κοινωνία τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Νά καταυγασθεῖ ὁλόκληρη ἡ ὕπαρξή του ἀπό τό ἄκτιστο φῶς τῆς ἐνέργειας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Στή συνέχεια, εἰσέρχεται στόν κυρίως Ναό, ὅπου ἐκεῖ διά τῶν ὕμνων καί ἀναγνωσμάτων προετοιμάζεται καί καθαρίζεται ὁ νοῦς του, γιά νά προχωρήσει στό Μυστήριο τῆς Θεοκοινωνίας, τή Θεία Εὐχαριστία.

Κλείνοντας τό εἰσαγωγικό αὐτό κεφάλαιο γιά τήν Ἀκολουθία τοῦ Καιροῦ, θά ἤθελα νά κάνω μία σύντομη ἀναφορά στό σχετικό κείμενο τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, ὅπως αὐτό παρουσιάζεται στό ἔργο του «Μυσταγωγία». Στό ἕνατο κεφάλαιο κάνει λόγο γιά τό τί συμβολίζει ἡ εἴσοδος τῶν πιστῶν *«εἰς τήν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν»*. Ἀναφέρει ὅτι μέ τήν εἴσοδό μας στόν Ναό, φεύγουμε ἀπό τήν ἄγνοια τῶν πνευματικῶν πραγμάτων καί ἀπό τήν πλάνη καί ἐπιστρέφουμε στήν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ. Ἐγκαταλείπουμε ἔξω ἀπό τόν Ναό τήν κακία καί ἐπιστρέφουμε στήν ἀρετή καί τήν ἁγιότητα. Γι᾽ αὐτό, τονίζει, ἡ εἴσοδός μας στόν

Ναό δέν σημαίνει μόνο τήν ἐπιστροφή μας πρός τόν ἀληθινό Θεό, ἀλλά κυρίως τή διόρθωση τοῦ βίου μας διά τῆς μετανοίας. Μετάνοια, σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο, εἶναι νά ἀφήσουμε κάθε πονηρία καί κακία πού κουβαλοῦμε μέσα μας καί νά στρέψουμε τόν νοῦ καί τίς αἰσθήσεις καθαρά πρός τόν Θεό, γιά νά δεχθοῦμε μέσα μας τή ζωοποιό Χάρη. Μετάνοια εἶναι κάθε πράξη πού κάνουμε μέσα ἀπό τήν ἀσκητική καί πνευματική ζωή τῆς Ἐκκλησίας, γιά νά ξεκολλήσει ὁ νοῦς ἀπό τά αἰσθητά καί νά στραφεῖ πρός τά πνευματικά καί διά τῶν πνευματικῶν στή Χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδή μέσα ἀπό τίς φροντίδες καί ἐνασχολήσεις τῆς καθημερινότητας ὁ νοῦς καί ἡ καρδιά αἰχμαλωτίζονται ἀπό εἰκόνες, λόγια, ἐνθυμήσεις, πάθη καί καταστάσεις, ὅλα αὐτά χωρίς νά τό ἀντιλαμβανόμαστε τά κουβαλᾶμε, ὡς βιώματα, μαζί μας μέσα στόν Ναό. Ὁπότε κατά τήν ὥρα τῆς λατρευτικῆς σύναξης αὐτά ἐνεργοῦν καί μᾶς ἐμποδίζουν ἀπό τό νά φθάσουμε στήν καθαρή, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, προσευχή, πού ἀποτελεῖ τήν ἕνωσή μας μέ τόν Θεό. Ὁ νοῦς, ἀντί νά κινεῖται πρός τά πνευματικά νοήματα τῶν ὕμνων, τῶν ἀναγνωσμάτων, τῶν εὐχῶν, καί μέσῳ αὐτῶν νά ἀνοίγεται στή Χάρη τοῦ Θεοῦ, κινεῖται πρός τά νοήματα τῶν κοσμικῶν πραγμάτων καί παραμένει ἐγκλωβισμένος ἐκεῖ. Ἔτσι, πολλές φορές ὁ νοῦς διχάζεται στά δύο καί ἀντιπαλεύει μέσα στόν Ναό, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, μεταξύ τῶν κοσμικῶν καί πνευμα-

τικῶν νοημάτων. Αὐτό ἄν δέν τό προσέξει ὁ πιστός, κινδυνεύει νά βρεθεῖ μπροστά σέ δύο ἐπικίνδυνες καταστάσεις γιά τήν πνευματική του ὑγεία. Ἡ πρώτη, εἶναι νά πάθει «πνευματική σχιζοφρένεια», δηλαδή νά ὑποστεῖ βλάβη ὁ νοῦς του, ἀφοῦ ταυτόχρονα θά κινεῖται καί πρός τά κοσμικά καί πρός τά πνευματικά, τά ὁποῖα μεταξύ τους εἶναι ἄκρως ἀντίθετα. Πολλές φορές, Χριστιανοί μᾶς παραπονιοῦνται ὅτι κατά τήν ὥρα τῆς Θείας Λειτουργίας κουράζεται τό μυαλό τους καί πονάει τό κεφάλι τους. Αὐτό ὀφείλεται, ὅταν δέν ὑπάρχουν ὀργανικοί λόγοι, κατά κύριο λόγο στήν «πνευματική σχιζοφρένεια». Ἡ δεύτερη, εἶναι νά βρίσκεται μέσα στόν Ναό, νά ἀποκαλύπτεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, καί αὐτός διά τοῦ αἰχμαλωτισμένου νοῦ του νά ταξιδεύει σέ ἄλλους κόσμους καί νά μήν δέχεται μέσα του τίποτα ἀπό αὐτά πού ἀποκαλύπτονται καί βιώνονται κατά τή Θεία Λειτουργία.

Ἔτσι, ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ἡ σημασία τοῦ «καιροῦ» εἶναι πολύ σημαντική. Μᾶς βοηθᾶ ἀφ' ἑνός νά λάβουμε αἴσθηση τοῦ τί καλούμαστε νά ζήσουμε μέσα στόν Ναό καί ἀφ' ἑτέρου εἰσερχόμενοι μέσα στόν Ναό, νά προετοιμάσουμε καί νά καλλιεργήσουμε τόν νοῦ, γιά νά στραφεῖ πρός τά πνευματικά νοήματα καί μέσῳ αὐτῶν πρός τόν Θεό.

Στούς Ψαλμούς τοῦ Δαβίδ ὑπάρχει μία φράση, τήν ὁποία χρησιμοποιοῦμε καί στή Θεία Λειτουργία καί ἡ ὁποία μᾶς δίδει τήν ὅλη σημασία τοῦ «καιροῦ», ὅπως τόν περιγράψαμε πιό πάνω. Ἀναφέρεται χαρακτηριστικά: *«Καιρός τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ...»*[2]. Ἡ φράση αὐτή, στή λειτουργική πράξη, σημαίνει ὅτι εἰσερχόμαστε στόν καιρό-χρόνο τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος εἶναι πνευματικός καί δέν ἔχει σχέση μέ τά ὑλικά καί αἰσθητά τοῦ κόσμου τούτου. Ἑπομένως, ὁ πιστός πρέπει νά προετοιμάζεται, διά τῆς μετανοίας, ὥστε νά εἶναι κατάλληλος καί ἕτοιμος νά μπεῖ σ' αὐτό τόν πνευματικό καιρό.

(Συνεχίζεται)

2. Ψαλμός ριη΄(118), 126.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἑλένης Ἀναστασίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

Μπῆκε μέσα στό σπίτι φουριόζος ὁ Ἀντρέας, πέταξε τήν τσάντα τοῦ φροντιστηρίου, ξεφώνισε κι ἕνα νευριασμένο «οὔουου» καί ἀνέβηκε τίς σκάλες, πηδώντας δύο-δύο τά σκαλιά. Πίσω του μπῆκε ἡ Χάρις μέ ἕνα ξαναμμένο ὕφος, ἔτρεξε κι αὐτή στίς σκάλες καί ἀκολούθησε ὁ πατέρας. Ἐκείνη τήν ὥρα, κατέβηκε κάτω ἡ μητέρα καί βρῆκε τόν ἄντρα της νά κρατάει τά κλειδιά τοῦ αὐτοκινήτου καί νά κουνάει τό κεφάλι του προβληματισμένος.

- Αὐτά τά παιδιά δέν μποροῦν νά ἐπικοινωνήσουν, πρόλαβε καί τῆς ἐξήγησε τήν αἰτία τῆς ἔντασης. Σέ ὅλη τή διαδρομή ἀπό τό φροντιστήριο μέχρι ἐδῶ συζητοῦσαν γιά τό πότε θά γιορτάσουν τά γενέθλιά τους. Ὁ Ἀντρέας θέλει νά κάνουν κάτι μετά πού θά κλείσουν τά σχολεῖα, ἡ Χάρις ἐπιμένει νά τά γιορτάσουν στή μέρα τους. Στό τέλος, ὁ Ἀντρέας εἰσηγήθηκε νά καλέσουν τούς φίλους τους, ὅποτε θέλει ὁ καθένας.

- Δίδυμα καί νά γιορτάζουν τά γενέθλιά τους σέ ξεχωριστή μέρα..., γέλασε ἡ μητέρα. Ἀντρέα, Χάρις, ἐλᾶτε κάτω.

Κατέβηκαν τά δίδυμα ἀμίλητα καί στάθηκαν ἀπέναντι ἀπό τούς γονεῖς τους μέ σταυρωμένα τά χέρια, ἕτοιμα λές γιά πάλη.

- Τί πάθατε ἐσεῖς; Πάλι διαφωνήσατε; Ὁ πατέρας σας πονοκεφάλιασε.

- Δέ συνεννοοῦμαι ἐγώ μ' αὐτόν, ξεκίνησε ἡ Χάρις. Μόνο νά μιλᾶ ξέρει καί δέν ἀκούει κανένα. Ἐμεῖς δέν ἔχουμε δικαίωμα νά ποῦμε τήν ἄποψή μας, κύριε Ἀντρέα;

- Γιατί ἐγώ συνεννοοῦμαι μαζί της;· ἔκανε τό ἀγόρι. «Τά γενέθλια πρέπει νά γιορτάζονται στή μέρα τους», εἶπε, εἰρωνευόμενος τήν ἀδελφή του καί κάνοντας τή φωνή του κοριτσίστικη. Ἔ, ὄχι, ἐμεῖς φέτος θά τά γιορτάσουμε μετά πού θά κλείσουν τά σχολεῖα.

- Καί γιατί παρακαλῶ; Πές μας ἕνα λόγο.

- Γιατί ἔτσι. Γιατί νά γίνει τό δικό σου; Νά γίνει τό δικό μου!

- Ναί, ναί, ναί..., ἀπάντησε ἐκείνη καί τοῦ ἔβγαλε τή γλώσσα της.

Οἱ γονεῖς τους ἔφριξαν, βλέποντας ὅλα αὐτά.

- Ἔ, γιά μιά στιγμή..., προσπάθησε νά ἐπέμβει ἡ μητέρα.

- Δέν ἀκούω τίποτα, διέκοψε ὁ Ἀντρέας.

- Ἀκριβῶς, αὐτό εἶναι τό πρόβλημα, πῆρε τόν λόγο ὁ πατέρας. Δέν ἀκοῦς τίποτα. Μόνο λές. Στεκόμαστε ἐδῶ μέ τή μητέρα σας καί σᾶς παρακολουθοῦμε νά τσακώνεστε γιά ἕνα θέμα πού στό κάτω κάτω μᾶς ἀφορᾶ κι ἐμᾶς, ἀλλά κανείς σας δέ ζήτησε τή γνώμη μας. Κι ἄν τό σκεφτεῖτε λίγο, δέν ὑπάρχει λόγος νά γίνεται τόση φασαρία. Τά γενέθλιά σας εἶναι τή μέρα πού κλείνει τό σχολεῖο, ἄρα ἡ διαφορά στίς εἰσηγήσεις σας εἶναι μία μέρα. Ἐλᾶτε τώρα...

Ἦταν λίγο ἔντονη ἡ φωνή τοῦ πατέρα, γιά νά τούς κάνει νά συνέλθουν καί νά σταματήσουν τίς φωνές καί τά πείσματα. Ὁ Ἀντρέας καί ἡ Χάρις κατέβα-

σαν τά κεφάλια. Τώρα μποροῦσε νά μαλακώσει ἡ φωνή τῶν γονιῶν τους καί νά ἐξηγήσουν στά παιδιά τους πού ἦταν τό λάθος τους, γιά νά βροῦν τελικά μία λύση στό... σοβαρό αὐτό πρόβλημα. Συνέχισε ὁ πατέρας, γιά νά ἀλλάξει τήν αὐστηρή εἰκόνα πού εἶχε δώσει πρίν μερικά λεπτά στά παιδιά του.

- Ἡ κατάσταση αὐτή ἔχει πρόβλημα ἀπ' τήν ἀρχή-ἀρχή. Τό πρῶτο πράγμα πού εἴπατε ἦταν ὅτι δέν μπορεῖτε νά συνεννοηθεῖτε. Μά πῶς νά συνεννοηθεῖτε; Ἀφοῦ δέν τηρεῖτε τίς βασικές ἀρχές μίας καλῆς ἐπικοινωνίας. Γιά νά μπορέσουν δύο ἄνθρωποι νά ἐπικοινωνήσουν, πρέπει νά ἀκούσει ὁ καθένας μέ προσοχή καί κατανόηση τήν ἄλλη πλευρά. Ἐσεῖς ἀκούσατε ὁ ἕνας τόν ἄλλο; Σέ ὅλη τή διαδρομή ἀπό τό φροντιστήριο, ἀκόμα κι ἐδῶ στό σπίτι, μιλούσατε καί οἱ δύο μαζί. Ἐδῶ ἐμεῖς δυσκολευόμαστε νά παρακολουθήσουμε τά ὅσα λέτε, πῶς θά ἀκούσετε ὁ ἕνας τόν ἄλλο;

- Ἐμένα αὐτό πού μέ ἐνόχλησε πιό πολύ εἶναι ὁ τρόπος πού μιλούσατε ὁ ἕνας γιά τόν ἄλλο, ἐπενέβηκε ἡ μητέρα. Ἔμεινα ἄφωνη, ὅταν εἶδα τή Χάρις νά βγάζει τή γλώσσα της στόν Ἀντρέα κι ἐσένα, Ἀντρέα, νά μιμεῖσαι τή φωνή τῆς ἀδελφῆς σου περιπαιχτικά. Ἐφόσον θέλουμε νά ἐπικοινωνήσουμε καί νά συνεννοηθοῦμε μέ κάποιον, εἶναι λάθος νά κοροϊδεύουμε τά λόγια του καί νά μιμούμαστε τίς ἀντιδράσεις του.

- Καί δέ μοῦ λέτε; Ξέρετε γιατί θέλετε νά γιορτάσετε τά γενέθλιά σας ὁ ἕνας στή μέρα τους καί ὁ ἄλλος μετά πού θά κλείσουν τά σχολεῖα; Ἔχετε κάποιο λόγο γι' αὐτό;

Μετά ἀπό λίγα δευτερόλεπτα, τά δίδυμα κοιτάχτηκαν μεταξύ τους, σήκωσαν τούς ὤμους, ἔπειτα γύρισαν πρός τούς γονεῖς τους καί ξέσπασαν ὅλοι σέ γέλια. Προφανῶς, δέν εἶχαν κανένα λόγο.

- Γίνεται νά λέμε τήν ἄποψή μας καί νά μήν ἔχουμε ἐπιχειρήματα νά τήν στηρίξουμε; Καί νά ἀπαιτοῦμε κι ἀπό πάνω ἀπό τόν ἄλλο νά τήν δεχτεῖ. Ἄν εἶναι ποτέ δυνατόν! Καί τά γέλια συνεχίστηκαν.

Τό κλίμα χαλάρωσε. Μαλάκωσαν τά παιδιά καί τήν ἴδια ὥρα ντράπηκαν γιά ὅ,τι εἶχε προηγηθεῖ. Σέ μία στιγμή κοίταξαν μέ ἀπορία τούς γονεῖς τους.

- Ἔ, τελικά... πότε θά γιορτάσουμε τά γενέθλια; πετάχτηκε ὁ Ἀντρέας καί τούς ἔκανε ὅλους νά βάλουν πάλι τά γέλια.

Ἡ μητέρα τόν ἀγκάλιασε καί τόν φίλησε τρυφερά στό κεφάλι. Ἔκανε τό ἴδιο καί μέ τήν κόρη της καί τούς εἶπε:

- Ἄντε τώρα στά δωμάτιά σας καί ὅταν ἔχετε ἐπιχειρήματα γιά τίς ἀπόψεις σας, ἐλᾶτε κάτω νά συζητήσουμε.

- Εἶναι ἐντάξει, μποροῦμε νά κάνουμε τά γενέθλια μετά πού θά κλείσουν τά σχολεῖα. Ἴσως εἶναι καλύτερα τελικά, εἶπε ἡ Χάρις. Θά εἴμαστε πιό χαλαροί καί θά ἔρθουν καί περισσότεροι φίλοι μας.

- Ὄχι, νά τά γιορτάσουμε στή μέρα τους, ἄν προτιμᾶ ἡ Χάρις, ἀπάντησε ὁ Ἀντρέας.

- Καλά, καλά θά δοῦμε, εἶπαν καί οἱ δύο γονεῖς μαζί καί τούς κοίταζαν πού ἀνέβαιναν τίς σκάλες.

Ὁ πατέρας, καμαρώνοντάς τους, φώναξε:

- Τουλάχιστον, ἀναθεωρήσατε τίς ἀπόψεις σας. Εἶναι κι αὐτό ἕνα βῆμα καλῆς ἐπικοινωνίας. Στό κάτω κάτω, ὅταν συζητᾶμε, σκοπός μας δέν εἶναι νά ἐπικρατήσει ἡ δική μας ἄποψη, ἀλλά νά βροῦμε τήν κατάλληλη λύση.

- Ὁ Θεός νά σᾶς φωτίζει!· ψιθύρισε ἡ μητέρα. Στήν τελική αὐτό εἶναι τό βασικότερο σέ κάθε βῆμα τῆς ζωῆς μας, ἀκόμα καί σέ μία ἁπλή ἐπικοινωνία. Καί τράβηξε ὁ καθένας στή δουλειά του.